

5.

SVETA BRATA
CIRIL I METOD

SLAVJANSKA APOSTOLA

i

OSNOVATELJA SLOVSTVA SLAVJANSKOGA.

Tisučletni spoměn na lěto:

863.

Spisal:

Matija Majar Ziljski.

V ZLATNOM PRAGU,
knjigopečatnja K. Seyfrieda, troškom spisovateljevím.
1864.

СВЕТА БРАТА
ЦІРІА І МЕТОД
СЛАВЈАНСКА АПОСТОЛА

ОСНОВАТЕЛЯ СЛОВСТВА СЛАВЈАНСКОГО.

Тісучлѣтні спомѣн на лѣто:

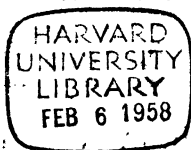
863.

Списал:

Матија Мајар Зільскі.

В. ЗЛАТНОМ ПРАГУ,
книгопечатня К. Сейфрида, трошкем списовательовим.
1864.

Slav 287. 10
~~Slav 301. 5~~

PREDGOVOR.

Te spis ima nekaku neobičnu i nenavadnu podobu, to izvira iz toga, jer ima i neobičnu i nenavadnu naměru.

Te spis bi rad, da bi ga vsi Slavjani književni za silu, za naj većju potrebu razuměli.

Tako pisati je do sada neobično i nenavadno, pa je imenito i vispreno, prepolezno i koristno: jer samo tēm se možemo dokopati jezika vseslavjanskoga.

Zato ima te spis slědeće posebnosti:

1. Spisan je od Slovenca po slovensku, zato se najde v njem dvojaik i dostižni način (dualis, supinum), kako to Slovenci govorimo i pisavamo.

2. Spisan je po uzajemnu, to je, gleda i stara se, da bi razuměli za silu, za potrebu vsi književni Slavjani. Slovenci imamo v pismě i v govorě pri imenih statnih v mnogih padih po dvě koncovki: v tom spisě stoji tista koncovka, která je obična vsemu slavjanstvu, ali većjemu dělu njegovomu. —

ПРЕДГОВОР.

Те спис има никаку необичну і нечадану подобу, то извѣра из тога, јер има і необичну і нечадану наміру.

Те спис би рад, да би га всі Славјани књижевни за силу, за нај већу потребу разумѣли.

Тако писати је до сада необично і нечадно, па је именујемо і вѣспрено, преполезмо і корѣстно, јер само тѣм се можемо докопати језика всеславјанскога.

Зато има те спис слѣдече посебности:

1. Списан је од Словенца по словенску: зато се најде в њем двојик і достѣжен начин, како то Словенци говорѣмо і писавамо.

2. Списан је по узајемну, то је гледа і стара се, да би разумѣли за силу, за потребу всі књижевни Славјани. Словенци имамо в писмѣ і в говорѣ при именуј статних в мнојих падих по двѣ концовки: в том списѣ стојѣ тѣста концовка, ктера је обична всѣму славјанству, али већему дѣлу његовому. —

Za cirilsko *ж*: *жѣти, жъти* . . . pišu samo Bolgari po staroslavjansku *ж* i Poljaki *q*: *dqb, mqž* . . . samo mi Slovenci, nas jedva poldrugi milijon, pišemo *o*: *dob, mož* . . . vsi ostali Slavjani: Rusi, Horvati, Serbi i Čehoslavjani, vsêh vkup čez 64 milijonov, pišu *γ*: *dyo, myx* . . . Tako stoji i v ovom spiseš *u*, jer, manja strana se mora pridružiti većej.

3. Spisan je na jednoj straně latinskimi pismeni, pravopisom obdobjnim, jer tako pišemo Slovenci; Horvati i Čehoslavjani; latinoj pišu i Poljaki.

4. Spisan je na drugoj straně take cirilicoj, to je neobhodno moralo tako biti iz dvu pričin, prvič, jer je te spis posvečen k česti svetomu Cirilu i svetomu Metodu, slavjanskima apostoloma i osnovateljema pisma i slovstva slavjanskoga; drugič, jer daleko većji děl Slavjanov piše cirilicoj gradjanskoj to je Rusi, Serbi i Bolgari, njih 60 milijonov.

5. Spisana je cirilska strana pravopisom uzajemnim, prikladnim vsemu slavjanstvu i se derži stalno jednoduhoga i pravila: Vsaki posebni zvuk imej svoj posebni znak, i vsako pisme stoj po sebě za se. Za to stoji tamo: za jednostavne samoglasnike . . . *a, e, i, o, y* mĕsto jotovanih, jotom (*j*) složenih samoglasnikov stoje-

За цїрїлско ж : ажьѣ, ѡжьѣ . . . пишу само Болгарі по старославјанску ж і Польакі q : *dqb, 'mqž* . . . само ми Словенці, нас једва полдруги миліон, пишемо o : *dob, mož* . . . всі остали Славјани: Русі Хорвати, Сербі і Чехославјани, всіх вкуп чрез 64 миліоноу, пишу у : *дуб, мужу* . . . Тако стоји і в овом списѣ у, јер мања страна се мора придружити веќеј.

3. Списан је на једној страни латинскимі писмені, правописом obdobnim, јер тако пишемо Словенці, Хорвати і Чехославјани; латинској пишу і Польакі.

4. Списан је на другој страни тако цїрїцкој, то је необходимо морало тако бити из дву причин, првѣч јер је те спис посвечен к честі светому Цїрїлу і Методу, славјанскимі апостолама і основателѣма писма і словства славјанскога; другѣч, јер далеко веќеј дѣл Славјанов пише цїрїлској грађанској, то је Русі, Сербі і Болгарі, њих 60 миліоноу.

5. Списана је цїрїлска страна правописом узajemnim, прикладним всему славјанству і се держі стално једнодухога правила: Сваки посебни звук имеј свој посебни знак, і свако писме стоји по себѣ за се. Зато стоји тамо: за једностране самогласнике . . . а, е, і, о, у; мѣсто јотованих, јетом (j) сложених самогласников стоје-

čih v početku silabe . . i + a, i + e, i + i, —, i + ou
to je, mesto cirilskih . . иа, ие, ии, —, иоу
mesto raskih и, е, и, —, ю.
stoji uzajemno ja, je, ji, jo, ju;
na priměr:

а. иворъ, иава, искра, —, иоугъ,
г. яворъ, еава, иокра, —, югъ,
uz. явор, једва, јіскра, — јут.

Tako j pisati ni nič novego, tako piše Vuk
Štefanovič Karadžić i Serbi njega naslědujući.

Dalje stoji tamo: mesto samoglasnikov jerovanih,
jerom (ъ) složenih, stojećih po soglasnikih:

а. и, ѣ (я), и, —, юу,
г. и, ѣ (е), и, —, ю,
stoji uzajemno ѡи, ѡе, (ѣ), ѡі, ѡо, ѡу.
na priměr:

в. ко-ни, по-ле, ко-ни, —, ко-ноу,
г. ко-нѣ, по-дѣ, ко-нѣ, —, ко-ню,
uz. ко-нѣа, по-лѣе, ко-нѣі, —, ко-нѣу.

Dalje stoji tamo mesto složenih samoglasnikov:

ѡ, ѡѣ, ѡѣ, ѡѣ, ѡѣ, ѡѣ,
ѡѣ, ѡѣ, ѡѣ, ѡѣ(ч), ѡѣ, ѡѣ (штѣ);

na priměr аа:

моѡ, коѡ, роѡен, ѡоч, ѡелѣт, ѡука,
stoji uzajemno: моѡѣ, коѡѣ, роѡѣен, ѡочѣ, ѡжелѣт, ѡщѣука.

Tēm se azbuka vrlo pokrajša, odpadu namreč

чик в початку сідабе. . . і + а, і + е, і + і —, і + ю
то је, мѣсто цїрїлскїх . и, ю, н, —, юу;
мѣсто рускїх я, е, ѣ, —, ю
стоїї узајемно ја, је, јї, јо, ју;
на примѣр:

ц. иворѣъ, иѣдѣа, искра, —, юугѣъ,

р. яворѣъ, еѣдѣа, искра, —, югѣъ,

уз. јавор, јѣдѣа, јіскра, —, југ.

Тако ј писатї дї нїч новогѣ, тако пишѣ Вук
Штефановїч Караджїч і Сербї њѣга наслѣдујучї.

Далѣ стоїї тамо: мѣсто самогласнїков јеро-
ванїх, јером (ѣ) сложенїх, стојечїх по согласнїкїх:

ц. . . . и, ѣ (ю), н, —, юу,

р. . . . я, ѣ (е), н, —, ю,

стоїї узајемно . ѣа, ѣе, (ѣ), ѣї, ѣо, ѣу.

на примѣр:

ц. ко-ни, по-лю, ко-ни, —, ко-нюу,

р. ко-ня, по-ле, ко-ни, —, ко-ню,

уз. ко-ња, по-ље, ко-ни, —, ко-њу.

Далѣ стоїї тамо мѣсто сложенїх согласнїков:

ъ, њ, ѣ, ѣ, ц, ш,

лъ, нь, дѣ, тѣ(ч),дж, шч (штѣ);

на примѣр:

моъ, коъ, рођен, ноч, целат, шука
стоїї узајемно: моъ, коъ, родѣен, ноч, джелат, шчука
Тѣм се азбука верло покрајша, одпадно на-

mreč slēdeča pismena kako izlišna i nepotrēbna
i to

iz cirilice cerkovne:

ѡ, ѣ, ѿ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѡ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ;

iz cirilice gradjanske:

ѡ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ.

Kolikoj se po takovoj uzajemnoj azbuki pravopis i slovnica pokrajša i polajša to ovdě obširno dokazovati ne naměřavam, to dokazujem dokazi na jinom měště.

S takovim pisanjem nisem naměřaval nikoga žaliti, molim zato lěpo, da mi radi toga i nikto ne zaměri: po jeziku i pravopisu sem se trudil i staral, približati se vsemu slavjanstvu, sem se trudil i staral pisati uzajemno. Bolje je uzajemnost jiskati, nego v neuzajemnosti stati.

Matija Majar Ziljski.

мреч слѣдеча писмена како излишна і непотрѣбна
і то

із цїрїлице церковне :

ѡ, Ѹ, Ѡ, Ѣ, Ѥ, Ѭ, Ѯ, Ѱ, Ѳ, Ѵ ;

з цїрїлице грађанске :

Ѣ, Ѥ, Ѭ, Ѯ, Ѱ, Ѳ, Ѵ, Ѣ, Ѥ, Ѭ, Ѯ, Ѱ.

Колико се по таковој узајемној азбуки право-
пис і словница покрајша і полајша то овдѣ обшїрно
доказовати не намеравам, то доказујем доказі на
їїном мѣстѣ.

С таким писанїем писем напѣравал нікога
жаліті, моїм зато лѣпо, да мї радї тога і нікто
не замѣрі: по језіку і правопису сем се трудїл і
старал, прїбіжати се всему славјанству, сем се
трудїл і старал писати узајемно: Боље је уза-
јемност јискати, него в неузајемності стати.

Матија Мајар Зільскі.

OBSEG KNJIGE.

I. Kako se je osnovalo slavjansko pismo i slavjanska služba božja i slavjansko slovstvo.	od §	1	do	25
II. Kako sta slovstvo staroslavjansko i služba božja slavjanska — po obredě rimokatoličkom pismeni glagolitičkim propadala.	"	26	"	32
III. Kako sta slovstvo staroslavjansko i služba božja slavjanska — po obredě pravoslavnom pismeni cirilskimi krěpko napredovala i se širila	"	33	"	40
IV. O slovstvě slavjanskom sadajne dobe.	"	41	"	43
V. Cirilovske pēsni	"	44	"	50

ОБСЕГ КНИГЕ.

I. Kako se je osnovalo slavjansko pismo i slavjanska služba božja i slavjansko slovstvo	od §	1	do	25
II. Kako sta slovstvo staroslavjansko i služba božja slavjanska — po obredě rimokatoličkom pismeni glagolitičkim propadala	"	26	"	32
III. Kako sta slovstvo staroslavjansko i služba božja slavjanska — po obredě pravoslavnom pismeni cirilskimi krěpko napredovala i se širila	"	33	"	40
IV. O slovstvě slavjanskom sadajne dobe	"	41	"	43
V. Ціріловске пєсні	"	44	"	50

I.

KAKO SE JE OSNOVALO SLAVJANSKO PISMO, SLAVJANSKA SLUŽBA BOŽJA I SLAVJANSKO SLOVSTVO.

1. Sveta brata Ciril i Metod sta velika dobrot-nika vsega slavjanskoga naroda, sta slavjanska apo-stola, sta oznanovala Slavjanom hristjansku vero, sta osnovala pismo i slovstvo slavjansko, sta apeljala božju službu v slavjanskem jeziku: za to se nju hvalež-no spoménjamo vsi Slavjani i se ju budu hvaležno spoménjali, dokle bude naroda slavjanskoga.

Konstantin, imenovan Ciril, i brat njegov Metod sta se narodila v Selonji, v mestě zajedno slavjan-skem i gerčkom, iz roda slavná i imenitná. Otec njeju, Lev po imeni, muž plemenit i bogat je bil pri carju carigradskom drugar, podvojvoda, čto je bilo drugo dostojanstvo, pri carji carigradskom. Šplodil je sedem sinov, izmed njih je bil Konstan-tin mezimec, najmladji, rodjen leta 827. i v sedmém lětě svoje starosti se je počel knjige učiti l. 834.

Oba bratra sta se naučila uže od prvé mla-dosti v Selonji, tom ljudnatom primorskem, tergo-vačkom mestě rozličnim jezikom, gerčkomu i latin-skomu, oba sta vérojatno dobro znala uže od doma

I.

КАКО СЕ ЈЕ ОСНОВАЛО СЛАВЈАНСКО ПИСМО, СЛАВЈАНСКА СЛУЖБА БОЖЈА І СЛАВЈАНСКО СЛОВСТВО.

1. Света брата Ціріл і Метод ста велика добротника всегъ славјанскога народа, ста славјанска апостола, ста ознавала Славјаном христјанску вѣру, ста основала писмо і словство славјанско, ста унелъала божју службу в славјанском језику: зато се нју хвалежно спомѣјамо всі Славјани і се ју буду хвалежно спомѣјали, докле буде народа славјанскога.

Константин іменован Ціріл і брат његов Метод ста се народѣла в Селонїи, в мѣстѣ заједно славјанском і герчком из реда славна і іменитна. Отецъ њеју, Лев по імені, муж племенит і богат је бѣл при царѣу царіградском другар, подвојвода, что је бѣло друго достојанство при царѣ царіградском. Сподѣлѣ је седем синов, измѣд њѣх је бѣл Константин мезимец, нај младїи, родѣн лѣта 827. і в седмом лѣтѣ своје старості се је почел кнѣге учити лѣта 834.

Оба брата ста се научѣла уже од перве младості в Селонїи, том лѣудвatom приморском троговачком мѣстѣ различнѣм језиком, герчкому і латинскому, оба ста вѣројатно добро знала уже од дома

čistu slavjanščinu, ktera je onda vladala ne samo v Macedoniji pred městnimi vratami selonjskimi, nego skoro v celoј Gerčkoј zajedno s jezikom gerčkim.

2. Otec Lev je umerl Konstantinu 14 lět staromu l. 841. Upravitelj carskoga grada (dvora) v Carigradě Teokist, věropodobno rodjak Konstantinov vslišav o marljivom učenji njegovom je poslal po nja, da bi se učil v Carigradě zajedno s mladim carjem. Konstantin se je, ondě naučil celoј slovnici v třěh mēsecih; on se je učil izverstno take zemljoměrju, govorničtvu i vsěm naukam mudroslovnim: kromě toga ješče računstvu, zvězdarstvu i gudbě; bil je verlo pobožen i verlo učen tako, da suga nazvali filosofom. Teokist je dal Konstantinu oblast v svojem domě i mu je dovolil hoditi svobodno i v grad carjev; hotel ga je oženiti s svojoј kumoј, obečaje mu, da ga carj povisi na čast kneza i na čin vojvode; no Konstantin tomu ne privolji, nego postrize se i stupi v duhovski stan i postane knjižničarjem pri patrijarhu v svetoј Sofiji; pa ostane samo malo časa v toј službě, i otide tajno na Uzko morje i se tamo skrije v samostaně, da su ga jedva našli po pol lěta. Vrativši se opet v Carigrad nije hotel biti već knjižničarjem, nego je sprijel čin javnoga učitelja mudroslovja i je podučeval domaće i tudje učence.—

3. Po ukazu carja se je prepíral ješče ves mlad o častenji obrazov s patrijarhom Janom iz dostojanstva zverženim radi obrazoborstva l. 843.

Saraceni su pozvali hristjane k prepíranju o věrě i zato je šel Konstantin, tada 24 lět star, v zem-

чисту славјаншчину, ктера је онда владала, не само в Македонији. пред мѣстнимі вратами селонскимі, него скоро по цѣлој Герчкој заједно с језиком герчким.

2. Отец Лев је умерл Константи́ну 14 лѣт старому лѣта 841. Управитель царскога града в Цариградѣ Теокіст, вѣроподобно родѣак Константи́нов вслѣшав о марљивом учены његовом, је послаа по ња, да би се учио в Цариградѣ заједно с младим царѣм. Константи́н се је ондѣ научио цѣлој словниці в трѣх мѣсецѣх; он се је изверстно учио таке земљомѣрју, говорничтву і всѣм науком мудрословним; кромѣ тога і рачунству, звѣздарству і гудбѣ; бил је верло побожен і верло учен, тако да су га назвали кни́жевником. Теокіст је дал Константи́ну област в својем домѣ і му је доволио свободно ходити і в град царѣв; хотел га је таке оженити с својој кумој, обещаје му, да га царь повиси на част кнеза і на чин вѣвде: но Константи́н тому не приволи: него постриже се і ступи в духовски стан і постане кни́жничарѣм при патриарху в светој Софіји; па остане само мало часа в тој службѣ і отиде тајно на Узко море і се тамо скрїје в самостанѣ, да су га једва најшли по пол лѣта. Вративши се опет в Цариград није хотел бити веч кни́жничарѣм: него је сирїел чин јавнога учителя мудрословја і је подучевао домаше і тудѣ ученице.

3. По указу царя се је препирал јешче вес млад о частенји образов с патриархом Іаном из достојанства зверженім ради образоборства лѣта 843.

Сарацени су позвали христїјане к препирању о вѣрѣ і зато је шел Константи́н, тада 24 лѣт стар в зем-

ljn kneza saracenskoga i je s svojoj učenošću nad protivniki zvitezil i slavno jih premagal, pa iz sovražstva su mu dali zaužiti jed, strup, hotěči ga otraviti l. 851. Ovdě se je naučil i saracenskomu jeziku.

Metod brat Konstantinov je bil několiko lět knez, upravitelj, slavjanske pokrajine, věropodobno strumske, pa je opustil to dostojanstvo i se je podal v goru Elim, kdě sveti otei žive i tamo se postrizě i stupi v duhovski stan.

Konstantin povrativ se od Saracenov se podá k svojemu bratu Metodu take na goru elimsku. Tu sta oba brata pobožno i bogougodno živela, molila, bdela i se postila.

4. Kazari su prosili carja, da bi jim poslal ljudi učene, koji bi jih obranili iz jedne strane Hebrejov, iz druge strane Saracenov, hotečih Kazare na svoju věru obrniti.

Carj pošle Konstantina k Kazarom lěta 857. i ovi se pedá iz Carigrada na Černo morje, kdě je priležno razlagal hristjansku věru. Tu povzbudi nadvladiku hersonskoga jaskati tělo svetoga Klimenta, nekđajnoga, vladike rimskoga kojega su umučili lěta 102. v tavrinskom Hersoně. Tělo sv. Klimenta su najšli v morji. Med těm, ke sta Konstantin i Metod se zaderževala v Hersoně, pride kazarski vojvoda s vojskoj i obleže město; pa posredovanjem Konstantina sopet vojskoj odide i pusti obivatelje pri mirě. Onda vsede se Konstantin na ladiju i se ladija iz kazarskoga jezera na meotisko morje i na kaspiska vrata kavkazskih gor.

љу кнеза сараценскога і је с својој ученошћу над противници звитези і славно јих пренагала, па із савраштва су му дали заузјити јед, струп, хогеі га отравіті лѣта 851. Овдѣ се је научи і сараценскому језіку.

Метод брат Константинов је била тѣлоко лѣт кнез, управітель, славјанске не крајіне вереподобно етрумске: па је опустиа то достојанство і се је подал в гору Елім, кде свети отці живе і тамо се постріже і ступи в духовскі стан.

Константин поврати се од Сараценов се пода к својему брату Методу таке на гору елімску. Ту ста оба брата побожно і богоугодно живела, молила, бдела і се постила.

4. Казарі су просілі царѣ, да бі јім послаа људі учене, којі бі јих обранілі із једне стране Хебрејов, із друге стране Сараценов, хотечіх Казаре на своју вѣру обернути.

Царѣ послае Константина к Казаром лѣта 857. і ови се пода із Царѣграда на Черноморѣ, кде је прідежно разлагаа христіјанску вѣру. Ту поузбуді надвладіку Херсонскога јіскати тѣло светого Клімента, нѣкдајнога владіке римскога, којега су умучили лѣта 102. в тавріском Херсонѣ. Тѣло св. Клімента су најшли в морі. Мед тѣм ко ста Константин і Метод се задержевала в Хорсумѣ, пріде казарскі војвода с војској і облеже мѣсто: па по сфѣдованјем Константина сопет с војској одіде і пусти обіватеље прі мирѣ. Онда всаде се Константин на ладіју і се ладја із казарскога језера на неотіско морѣ і на каспійска врата кавказкіх гор.

Tu je dokazoval Judom i Saracenom pravdu hristjanskoga vérozakona tako jasno, da je sešla zvitezil i izposloval za hristjansku véru tu predpravicu, da bi svobodno smél, ktogod bi hotél, hristjansku véru sprijeti i se dati pokerstiti: naprotiv da bi glavu zapadel, ktokoli bi přestupil od hristjanske vére na kazarsku, ali judovsku, ali mohamedansku. Blizo do 200 ljudi se je dalo kerstiti. Město vséh darov, koje su Konstantinu nudjali, si je izprosil od saracenskoga vladarja samo tu milost, da bi 20 vjetih hristjanov pustil na svobodu i onda se je pripravil opet na cestu nazad v Carigrad i je vzel seboj ostatke sv. Klimenta. (l. 858.)

V Carigradě je živél Konstantin, pri cerkvi svetih apostolov. Metod pak se je odrekel knežskoga i upraviteljskoga dostojanstva i je šel v samostan Polihron, kdě je živélo 70 starcev.

5. Sada seje Konstantin s družils bratom svojim Metodom, da bi slavyjanskomu narodu priskerbel pismena prikladna vlastnostim jezika slavyjanskoga. Slavyjani su onda na balkanskom polotoku bili dělom svobodni, dělom pod vladoj Gerkov, dělom pod vladoj uralskih Bolgarov i su zauzimali verlo obširne pokrajine, namreč Slavyjani svobodni i stoječi pod vladoj gerčkoj su prebivali v Traciji, Macedoniji, Tesaliji, Livadiji i v Peloponesě i v ostatnoj Gerčkoj. — V lětih od 746. do 799. su se Slavyjani v Peloponesě i v ostatnoj Gerčkoj tako pomnožili i razširili, da pozdněji spisovatelji gerčki se britko tuže na poslavljanjenje

Ту је доказовао Јудом і Сараценом правду христјанскога вѣрозакона тако јасно, да је сцѣла звѣтевіа і изпословао за христјанску вѣру ту предправцу, да би свободно смѣл, ктогод би хотел, христјанску вѣру спријети і се дати покерстити: на-против да би главу западел, ктоколи би преступио од христјанске вѣре на казарску, али јудовску, али мохамеданску. Близо до 200 људи се је дало керстити. Мѣсто всѣх даров, које су Константин у-дѣли, си је изпросио од сараценскога владарѣ са-мо ту милост, да би 20 вѣтих христјанов пустио на свободу, і онда се је припревио опет на цесту назад в Цариград і је взел себој остатке светого Кдѣмента (л. 858.)

В Цариградѣ је живѣл Константин при церкві светѣх апостолов. Метод пак се је одрекел кнежскога і управительскога достојанства і је шел в са-моустан Полихрон, кадѣ је живѣло 70 старцев.

5. Сада се је Константин сдружил с братом својим Методом, да би славјанскому народу прискербел писмена прикладна властности језика славјанскога. Славјани су онда на балканском по-доотоку биі дѣлом свободни, дѣлом под владој Герков і дѣлом под владој уралских Болгаров і су заузимаі верло обшѣрне покрајине, намерч Слав-јани свободни і стојечі под владој герчкој су пре-бѣвали в Трацији, Македонји, Тесалији, Ливадји і в Пелопонесѣ і в осталој Герчкој. В лѣтих од 746. до 799. су се Славјани в Пелопосѣ і в осталој Герчкој тако помножиі і разшириі, да поздиѣји спѣсовательи герчки се брѣтко тужена пославјанѣнје

oče Gerčke. Mesiju i Macedoniju imenuju na ravnost: Slavija. Ovi Slavjani balkanskega poloostrova su i v Malnasiju svoje naseljence pošiljali i suzaložili selišča, na priměr: Obseka (gerčko: Obakien), koja krajina se je prostirala od pomerja pri Abidě na istok do Iznika (Nicee) i na jug do Ape-meja.

V Mesiji i Macedoniji su se zvali Slavjani — njihovi naseljenci v Maloj Asiji pak: Slavjanski, to je, naseljenci. — Selišče Obseka je bilo tako ljudnato, da su ti Slavjanski oružani s vojskoj uderli v Pelopones. (okolo l. 945.)

V selě Kizdere ali Kizderbend, od Iznika den ceste ješće do dnes žive Slavjani. Mnogo Slavjanov se je dobrovoljno preselilo v Malu Asiju i se jih je okolo dvě stě i osem tisuč osadilo na južnom pomorji (pontus euxinus) v kraji reke Artane ali Aghvah. Odtuda dalje na istok na reki někada imenovanoj, Halis sada, Kizil Irmak je gornato primorje Zagora, ješće dalje proti istoku okolo města Trapezunta se i dandanas nalaze vesi i sela od Slavjanov naseljena.

Mnogi Slavjani, deržeći se vlade gerčke su onda dostali visoka dostojanstva svetovna i duhovna v gerčkom carstvě, na priměr: Dobrogost, upravitelj gerčke mornarske vojske i Vsegerd, vojvoda proti Persom leta 555. i 556.; vojvoda Tatimir leta 592., boljar Onogost l. 575., dalje patriarh carigradski Niceta od leta 766. do 780. Damijan komornik carja Mihala od leta 842. do 867. itd. Take rodovina carja Justiniana je bila slavjanska,

иѣао Герчке. Месију і Мацедонију именују на равност: Славїа. Овї Славјани балканскога полео-стрева су і в Малуасїју своје насельенце пошїлѣли і су заложили селишча, на примѣр: Обсека (герчко: Obsikion), која крајина се је простїрала од поморја при Абїдѣ на изток до Изника (Нїсее) на југ до Азианеје.

В Месији і Мацедонији су се звали Славјани, нїховї насельенци в Малој Асїји пак: Славјанокї, то је, насельенци. Селишче Обсека је бїло тако људнато, да су тї Славјанскї оружанї с војској удерли в Пелопонес (около л. 945.)

В селѣ Кїздере али Кїздербена, од Изника ден песте јешче до днес живе Славјани. Много Славјанов се је добровољно преселило в Малу Асїју і се јїх је около двѣ стѣ і осем тїсуч осадїло на јужном поморји в краји рѣке Артане али Агтвах. Одтуда даље на изток на рѣки нїкада именованој Хелїс, сада Кїзїл Ирмак је горнато приморје Загора, јешче даље претї истоку около мѣста Трапезунта се і данданас налазе весї і села од Славјанов насельена.

Многї Славјани держечї се владе герчке су онда достали висока достојанства световна і духовна в герчком царствѣ, на примѣр: два поглаварѣ Доброгост, управїтель герчке морнареке војске і Всегерд, војвода протї Персом лѣта 555. і 556; војвода Татїмїр л. 592., бољар Овогост л. 575. даље патриарх нїриградскї Нїцета од лѣта 776. до 780. Даниїан коморник царѣ Мїхала од л. 842. до 867. итд. Таке родовина царѣ Јустїніјана је бїла славјанска,

jerbo v Slaviji doma med rodjaki je bilo ime Justinianu Upravda, otcu njegovu Sabatiju Iztok, materi i sestri Biljenica. Znano je, da je i carj Basilij Macedonski nedvojbeno bil slavjanskoga plemena.

Slavjani na balkanskem poloostrvu su bili večji dël uže davno pred Cirilom na hristjansku vëru obrnjeni, vendar pred Cirilom nisu imeli vlastnih slavjanskih pismen, niti slavjanskoga čitanja, niti slavjanskoga podučevanja i su zato nerëdko opet nazad lezli v poganstvo, za toliko več, jerbo je jedna čast njih živela v Bolgariji podjarmljena pod poganskimi vladarji.

Učeni Konstantin je dobro vedel, da imaju o njegovom vremeni Armeni, Iberi, Siri, Kopti i jini iztočni narodi, jezikom se razlikujuči od Gerkov, svoj prirodjeni materinski jezik v vërozakonskih i bogoslužebnih knjigah i si je umënil, ovi veliki dobrotnik Slavjanov, takodjer Slavjane usrečiti vlastnim pismom slavjanskim. Lëta 855. je Ciril stvoril Slavjanom scëla nova pismena, koja su bila po zvuku slavjanščinë prikladna po slici od hebrejskih, gerčkih i latinskih različna, to je stvoril je azbuku onda imenovanu kjurilicu, sada imenovanu glagoliceu i je počel berzo prekladati božju službu po obredu pravoslavnom na jezik slavjanski. — Velikoj radostju su sprijeli Slavjani ovi vispreni dar i berzo i veselo se je širila služba božja v slavjanskom jeziku med Slavjani svobodnimi i med poddanimi gerčkoj i bolgarskoj vladë od leta 855 do 862.

6. Sveti Metod brat Konstantinov je i bolgarski narod na hristjansku vëru spreobernul.

јербо в Славјіі дома мед родѣакі је біло іме Јустиніјану : Управа, отцу његовому Свѣтату : Ізток, матери і сестри : Билевіца. Знаю је, да је і царь Басиліј Миледонскі недвојбено біл славјанскога племена.

Славјани на балканском полоостровѣ су біли веѣји дѣл уже давно пред Цірілом на христіанску вѣру обернѣни, вендар пред Цірілом нису імели властних славјанских писмен, ниті славјанскога читанја, ниті славјанскога подучевања і су зѣто нерѣдко опет назад лезли в поганство, за толико веч, јербо је једна част њих живела в Болгарііі подјармљена под поганскимі владары.

Учені Константин је добро ведел, да імају о његовом времені Армені, Ібері, Сирі, Копті і јіні ізточні народі, језіком се разлікујучі од Герков, свој пріродѣні материнскі језік в вѣрозаконских і богослужебних књігах : і сі је умѣніл ові велікі добротнік Славјинов, такодјер Славјане усречіті властним писмом славјанским. Лѣта 855. је Ціріл створіл Славјаном свѣла нова писмена, која су біла по звуку славјаншчінѣ прикладна по слікі од герчких, хебрејских і латинских различна, то је, створіл је азбуку онда іменовану кјурілицу, сада іменовану глаголицу ; і је почел берзо прекладати божју службу на језік славјанскі. — Велікој радостју су спріјели Славјани ові віспрені дар і берзо і весело се је шіріла служба божја в славјанском језіку мед Славјани свободнімі і мед подданнімі герчкој і болгарској владѣ од лѣта 855. до 862.

6. Светі Метод брат Константинів је і болгарскі народ на христіанску вѣру спреобрнул.

Bolgari uralski, narod neslavjanski, su od leta 678. do 860. prišli iz svoje stare domovine v Mesiju i su premagali uže popred ovde osedle poljodelstvu i mirnom gospodarstvu oddane Slavjane. Vojvode bolgarski su se pooblastili s nevelikoj pa hlabroj vojskoj pokrajim Slavjanov i su si osvojili verhnju vladu nad njimi, su se ponaselili posred Slavjanov, su se navadili na pokojno ia prijemno življenje slavjansko, su se v kratkom čase s svojimi novimi poddanimi tako sbratрили, da su poslednič sprijeli njih jezik, njih običaje i navade, što već, da su s njimi sprijeli hristjanski vërozaken i se spremëbili iz čudskih Bolgarov v prave hristjanske Slavjane; na uzajem su pak Slavjani ovdešnji sprijeli od totih svojih gospodov narodno ime Bolgari i ga zaderžali do sadajne dobe. Tota verlo važna premëna narodnosti Bolgarov čudskih se je stala leta 861. Toga leta je sprijel kerst bolgarski knez Boris s narodom bolgarskim. Boris je bił uže popred hristjanom naklonjen i jer su ga zadele razne težave, nesrečne vojne, jer ja v zemlji njegovoj povstal glad i morija, kuga, jer se je vzdignul nad njega carj Mihal po suhom i po morji, ga je vse to ješće već obmekćilo, k tomu sta prišla ješće dva miniha iz Gerčke: Teodor Kufara i Metod i sta ga pobudila i ga nagovorila, da bi pristupil k vërë hristjanskoj; take sestra Borisova, koja je bila prie vjeta v Carigradë i se je tamo pohristjanila, ga je take k tomu nagovarjala i onda se je sklonul i sprijel sveći kerst pod imenom Mihal, tako da se je od tada imenoval Mihal Boris.

Болгарі уралскі, народ неслав'янскі, су од лѣта 678. до 860. пришли із своје старе домовине в Месію і су премагали уже попред овдѣ оседе по-льодѣльству і ширном господарству одданѣ Слав'яне. Војводе болгарскі су се пообластили с невеликој на храброј војској покрајин Слав'янов і су си освојили верхню владу над њими, су се понаселили посрѣд Слав'янов, су се навадили на покојно і пријемно живљење слав'янско, су се в кратком част с својими новими подданими тако сбрали, да су последни сиріјели њих језик, њих обичаје і наваде; што веч, да су с њими сиріјели христ'јанскі вѣрозакон і се спремили із чудских Болгаров в праве христ'јанске Слав'яне; на узајем су пак Слав'яни овдешни сиріјели од тотих својих господов народно име: Болгарі і га задержали до садајне добе. Тага верло важна премѣна народности Болгаров чудских се је стала л. 861. Тога лѣта је сиріјел керст болгарскі кнез Борис с народом болгарским. Борис је била уже попред христ'јаном наклонѣн і јер су га заделе разне тежаве, несречне војне, јер је в земљи његовој повстан глад і моріја, кута, јер се је уздвинул над њега царь Міхал по сухом і по морі, га је все то јешче веч обмекчило, к тому ста пришла јешче два мніха із Герчке: Теодор Куфара і Метод і ста га побудила і га наговорила, да би приступил к вѣрѣ христ'јанској; таке сестра Борисова, која је била прие вјета в Цариградѣ і се је тако похрист'јанила, га је таке к тому наговарјала і онда се је склонул і сиріјел свети керст под именом Міхал, тако да се је од тада именовал Міхал Борис.

Kerstil ga je v Bolgariji sveti Metod apostol slavjanski, brat Konstantina, zvanoga Cirila, leta 861.

Bolgarija je obsegala onda Mesiju, Daciju (sadašnju Romaniju i Sedmigradsko) i se prostirala do Dunava v Pešti pod Matroj v Jagrě i dalje do řeky Torise i se je dotikala velike Morave, v kojoj je vladal slavni Rastislav.

7. Sveta brata Ciril i Metod sta onda pohristjanila i Slavjane velike Morave.

Pravděpodobno okolo leta 863. je Rastislav, po domače nazvan Rastic, moravski knez slišal o slavjanskoj božjej službě i o bogoslužebnih knjigah v slavjanskem jeziku složenih za Slavjane balkanskoga polostrova, se je posvetoval s svojimi knezi i Moravani i je prosil gerčkoga carja Mihala, da mu pošle slavjanske učitelje, rekuč: „Ljudem našim, koji su od paganstva odstupili i se hristjanstva derže, učitelja neimamo takoga, koji bi nam v našem jeziku hristjansku věru razlagal, da bi i jine strane to videč podobile se nam i naslědovavši nas sprijele svetu věru. Tada pošlji nam, vladarju! učitelja i vladiku takoga: jer od vas na vse strane dober zakon izhadja. Carj se je posvetoval v sborě i je izbral k tomu dělu Konstantina i Metoda i je nju nagovarjal sprijeti to opravilo govoreč: „Vi dva sta Selonjčana: dá, Selonjčani govore vsi čisto slavjanski.“ — Konstantin, ako ravno bolehen, nije odrekel, samo je želěl, zveděti: ali imaju Moravani svoja vlastna pismena. Carj

Керстиа га је в Болгаріји свети Метод апостол славјанскі, брат Константина, званого Ціріла, лѣта 861.

Болгаріја је обсекала онда Месіју, Дацију (садајну Романіју і Седмиградско) і се простирала до Дунава в Пешті под Матрој в Јагрѣ і даље до рѣке Торісе і се је дотікала велике Мораве, в којеј је владал славни Растислав.

7. Света брата Ціріл і Метод ста онда похристјанила і Славјане велике Мораве.

Правдѣподобно около лѣта 863. је Растислав, по домаче назван Растіц, моравскі кнез, сlišал о славјанској божјеј службѣ і о богослужебних кнѣгах в славјанском језіку сложеніх за Славјане балканскога полоострова, се је посветовао с својескі кнези і Моравани і је просіа герчкога царѣа Міхала, да му пошље славјанске учитеље, рекуч: „Људем нашим, који су од паганства одступілі і се христјанства держе, учитеља неімамо такога, који би нам в нашем језіку христјанску вѣру разлагал, да би і јіне стране то відеч подобіле се нам і наслѣдовавши нас спріјеле свету вѣру. Тада пошљи нам, владарју! учитеља і владіку такога: јер од вас на все стране добер закон ізхадѣа. Царѣ се је посветовао в сборѣ і је избрал к тому дѣлу Константина і Метода і је њу наговарѣал спріјеті то оправіло говореч тѣма селоньскіма братама: „Ві два ста Селоньчана: да, Селоньчани говоре всі чисто славјанскі.“—Константин, ако равно болохен, ніје одрекел, само је желѣл звѣдеті: алі імају Моравани своја властна писмена. Царѣ

odgovori: Déd moj i otec moj i jini mnogi iskali su toga i nisu najšli.“ Učeni muž odgovori: „Ako nemaju svojih pismen, kto može na vodě besědu napisati, ali si napraviti razkolničko ime tēm, da bi upeljal nova pismena?“ Po nagovarjanji carja uzeme na se to veliko dēlo, pokloni se i pomoli se Bogu i složi s jinimi pomočniki nova pismena Slavjanom i počne pisati besědu evangelijsku: „iskoni bē slovo, i slovo bē u boga i bog bē slovo.“ — Uzradoval se je carj verlo i je poslal Konstantina k Rastislavu s dāri i s listom. Zajedno s Konstantinom je šel i Metod v veliku Moravu, v vlast Rastislavovu i sta vzela seboj ostatke svetoga Klimenta.

Rastislav je bil onda do cěla neodvisen od Nēmcov.

8. Konstantin dojde s Metodom i s pomočniki v veliku Moravu; kada su prebivavci o njih prirodu zvědeli, su se uzradovali verlo, ker su slišali, da prineseta seboj sveto evangelje od Cirila književnika v slavjanski jezik prevedeno.

Ko prideta v prestolni grad velike Morave, v Velegrad, sadajno Gradišće, ju sprime Rastislav velikoj slavoj i tako čestno i radostno sprijeta se ovdě slavjanska apostola nastaneta i apostolsko svoje dēlo počneta velikoj gorljivostju, zidata cerkve, prekladata s pomočniki bogoslužebne knjige na slavjanski jezik, cěli cerkevni čin, jamačno evangelje, apostol i psaltir, osnovata slavjanska učilišća, zbereta učence i učita jih služiti božju službu, časoslov, juterno, godine, večernice, povečernice i tajne službe i se trudita upeljati

одговори: „Дѣд мој і отец мој і јіні многі іскали су тога і несу најшли.“ Учени муж одговори: Ако не-
імају својих писмен, кто може на водѣ бесѣду напи-
сати алі сі направити разколнѣцко іме,“ тѣм, да бі упе-
льал нова писмена? По наговарѣанјі царѣа уземе на се
то велико дѣло, поклоні се і помоді се Богу і сложи
с јінімі помочнікі нова писмена Славјаном і почне пи-
сати бесѣду евангелску: нсконн бѣ слово, н слово
бѣоу бога, н богъ бѣ слово. — Узрадовал се је
царѣ верло і је послал Константина к Растіславу
с дари і с листом. Заједно с Константином је шел
і Метод в велику Мораву, в власт Растіславову
і ста взела себој остатке светого Клімента.

Растіслав је біл онда до цѣла неодвисен од
Нѣмцов.

8. Константин дојде с Методом і с помочнікі
в велику Мораву; када су пребивавці о нѣх при-
ходу звѣделі, су се узрадовали верло, кер су слі-
шали, да прінесета себој свето евангеліје од Ціріла
кнѣжевніка в славјанскі језік преведено.

Ко прідета в престолні град велике Мораве,
в Велеград, садѣјно Гралішче, ју спріме Растіслав
великој славој і тако честно і радостно спріјета се
овдѣ славјанска апостола настанета і апостолско
своје дѣло почнета великој горљивостју, зідата
церкве, прекладата с помочнікі богослужебне кнѣге
на славјанскі језік, то је, цѣлі церквені чін, јамачно
евангеліје, апостол і псалтір, основата славјанска
учілішча, сберета ученце і учіта јіх служіті божју
службу, часослов, јутерно, годіне, вечерніце, по-
вечерніце і тајме службе і се трудіта упельати

božju službu v slavjanskem jeziku v velikoj Moravě i širiti prosvětu v vlasti slavnoga kneza Rastislava.

Bog se je nad tēm vzradoval i čert je stal na sramotě.

Daleko i široko se je razglasilo, da slavjanski duhovniki Slavjane v slavjanskem pismě podučavaju, svetu věru po slavjansku razlagaju i jim po slavjansku božju službu služe v Moravě: kdě su prej latinski duhovniki ljudstvom upravljali i cerkovnu oblast nad njimi si prisvojevali; berzo su se najšli i protivniki tomu naj već bogougodnomu dělu i su počeli govoriti. „Ne slavi se Bog v tom; jer, ako bě Bogu tako vgodno bilo, ali ne bě mogel stvoriti, da bi su uže iz perva, ko su počeli pismeni pisati; v svojem jeziku slavili Boga? Ale samo triji su jeziki, v kterih se spodobi slaviti Boga: hebrejski, gerčki i latinski.“ —

Tri lěta sta se zadrževala v Velegradě na velikoj Moravě, v vlasti Rastislavovoj.

9. Potom se je podal Konstantin s Metodom na cestu v Rim, skoz zemlje blatenskoga kneza Kocelja, onda ješče paganskoga. Knez Kocelj je sprijel oznovavce sv. vére prijazno, se je obradoval nad slavjanskimi pismeni — i sam se jih je naučil i dal Konstantinu 50 učencov. Tamo, v Koceljevom glavnom i prestolnom městě Salě (madj. Szalavar) sta se pomudila nekoliko času.

Ko je Konstantin bil v Vnetcih, su se vzdignuli proti njemu latinski biskupi, duhovniki i mninhi kako vrane na sokola i su začeli govoriti o trijezič-

божју службу в славјанском језіку в великој Моравѣ і ширити просвѣту славјанску в власти славнога кнеза Растіслава.

Бог се је над тѣм узрадовал і черт је стал на срамотѣ. —

Далеко і широко се је разгласило, да славјанскі духовнікі Славјане в славјанском писмѣ подучавају, свету вѣру по славјанску разлагају, і јім по славјанску божју службу служе в Моравѣ: кад су прие латинскі духовнікі људством управљали і церковну област над њіми сі присвојевали; берзо су се најшли і противнікі тому нај веч богоугодному дѣлу і су почели говорити: „Не слави се Бог в том; јер ако бѣ Богу тако угодно било, али не бѣ могао створити, да бісу уже із перва, ко су почели писмени писати, в својем језіку славити Бога? Але само трији су језікі, в ктерих се сподоби славити Бога: хебрејскі, герчкі і латинскі.“

Три лѣта ста се задержевала в Велеградѣ на великој Моравѣ, в власти Растіславовој.

9. Потом се је подал Константин с Методом на цесту в Рим скоз земље блатенскога кнеза Коцелья, онда јешче паганскога. Кнез Коцель је спријел ознаменованце светевѣре пријазно, се је обрадовал над славјанскіми писмени і сам се јих је научил і дал Константину 50 ученцов. Тамо, в Коцельевом главном і престолном мѣстѣ Салѣ (мадь. Садавар) ста се помуділа нѣколико часа.

Ко је Константин бил в Вьетцих, су се vzdигнули противъему латинскі бискупі, духовнікі і мѣшкі, како вране на сокола, і су зачели говорити о тријезич-

nom krivověrstvě rekuči: „Človeče! povej nam, kako sě sada stvoril Slavjanom pismena i učiš je, které prie nikto jini nije izuměl ni apostol, ni rimski papa, ni bogoslov Gregor, ni Jeronim, ni Avgustin? Mi pak vємо samo tri jezike, kojimi se spodobí slaviti Boga: hebrejski, gerčki i latínski.“ I odgovori jim učeni muž: „Ali Bog ne pošilja dež jednako na vse ljudi i narode? Ali ne světi solnce všem? I kako ne stidíte se imeti samo tri jezike i ostalim všem plemenom i narodom velíte i ukažujete biti slěpimi i gluhimi? Povějte mi, ali dělate vi Boga nemočnoga, da bi to ne mogel dati, ali zavídljívoga, da bi ne hotel dati? Mi pak poznamo mnoge rode, koji imaju svoja pismena i Boga slave v svojem jeziku, takovi su: Armeni, Persi, Avazgi, Iveri, Gugdi, Goti, Obri, Tursi, Kazari, Arabi, Egiptjani, Siri i jini mnogi.“

10. Kada je papa Nikolaj zvědel o takovih apostolskih mužih, o Konstantině i Metodě, pošlje po nju, pokliče ju pred se, želeč viděti ju lěta 867. Konstantin se pėda s svqjim bratom v Rím svetit učencov svojih na duhovski čin i vzame seboj ostatke svetoga Klimenta. Rastislav i Kocelj sta iz počtovanja na prošnju oznanovavcov besěde božje pustila na svobodu devet set ujetih Gerkov.

Med tēm umre papa Nikolaj i naslědník njegov papa Hadrijan sliši, da Konstantin i Metod prineseta seboj ostatke svetoga Klimenta, gre sam iz města jima naproti, sprijemat ju i spríme ju osobito prijazno l. 868. zatim ukaže dvěma vladíkama svetiti slavjanske učence, tri za svešćeníke (du-

незакривовѣроти рекучи: „Чловече! повеј нам, како си сада створиѣ Славјаном писмена і учини је, ктере пріе нікто јіні ніје ізумел, ні апостол, ні римски папа, ні богослов Грегор, ні Јеронім, ні Августин? Ми пак вѣмо само трі језике, којіми се сподоби славити Бога: хебрејски, герцни і латински.“ І одговори јим учени муж: „Али Бог не пошља деж једнако на все људи і народе? Али не свѣти солнце всѣм? І како не стидите се имети само трі језике і осталим всѣм племеном і народом велите і укажуете біти слѣпимі і глухимі? Повејте ми, али дѣяте ві Бога немощнога, да би то не могел дати, али завидливого, да би не хотел дати? Ми пак познамо многе народе, који имају своја писмена і Бога славе в своем језику, такові су: Армени, Перси, Авазги, Івері, Гугди, Готи, Обри, Турсији, Казари, Араби, Египтяни, Сирі і јіні многи.“

10. Када је папа Николај звѣдел о таквих апостолских мужіх, о Константинѣ і Методѣ, пошље по ньу, покличе ју пред се, желеч відѣти ју љѣта 876. Константин се пода с својим братом в Рим светит ученцов својих на духовскі чин і узаме се бој остатке светого Климента. Растислав і Коцель ста із почтованја на прошњу ознавовавцов бесѣде божје пропустиа на свободу девет сетујетих Герков.

Мед тѣм умре папа Николај і наслѣдник његов папа Хадријан сліши, да Константин і Метод принесета се бој остатке светого Климента, гре сам із мѣста јіма напроти сиріјемат ју і сприме ју особито пријазно л. 868. затим укаже двѣма владикама светити славјанско ученце, трі за свещенике (ду-

hovnike, pope) i dva za dijakona. Potom sprime slavyjanske bogoslužebne knjige, posveti je i položi je na oltar sv. Petra i su spěvali s njimi božju službu v cerkvi sv. Petra, drugi den su pěli v cerkvi sv. Petronile i tretji den su pěli v cerkvi svetoga Andreja, potle pak po noći su pěli božju službu po slavyjansku v cerkvi velikoga učitelja nevěrníkov svetoga Pavla apostola nad njegovim pokopališčem.

Konstantin i Metod sta se pred papoj čisto opravičila i sta věrodostojno i jasno dokazala, začto sta upeljala nova slavyjanska pismena i poslavjanila Slavjanom bogoslužebne knjige i sveto pismo; sta podstatno i osnovateljno dokázala, da je bilo toga neobhodno potřeba. Po svojej iskrenosti i po svojih uznešenih krepostih sta zadosegla vsu dověrnost i pouzdanje pape i on nije poslušal njunih protivíkov, koji su nju krivo tužili nepravo tvrdeći, da imaju biti svete knjige spisane samo v jezíkih hebrejskom, gerčkom i latínském. Obdivoval je papa veliko dělo i ostermel nad njim, čo sta ga opravila Konstantin i Metod za slavu božju i prosvětu naroda slavyjanskoga v Slavíji macedonskoj, v Bolgariji i v Velikoj Moravě; zato je povisil Metoda na dostojanstvo vladíke, i hotel je povisiti jednako i Konstantina.

11. Konstantin nije sprijel vladícestvo, nego mnogími opravili utrudjen, umedljen i umorjen je v Rimě zbolel. Mnoge dni je terpel huđu bolezen i je čutil, da se mu blíža poslédnja godina, vídel je i javljenje božje i počne tako pěti: „sъзвесе-

ховніне) і два за діякона. Потом спрїме славјанске богослужебне кнїге, посветї је і подожи је на оltар светогa Петра і су спївали с нїмї божју службу в церквї светогa Петра, другї ден су пїли в церквї свете Петронїле і третї ден су пїли в церквї св. Андреја, потле пак по ночї су пїли божју службу по славјанску в церквї великогa учителя невѣрников светогa Павла апостола над његовїм покопалїщем.

Константїн і Метод ста се пред папој чїсто оправїла і вѣродостојно і јасно доказала, зачто ста унелїала нова славјанска писмена і пославїала Славјаном богослужебне кнїге і свето писмо, ста подстатно і основательно доказала, да је бїло тогa необходимо потрѣба. По својей искренности і по своїх узнесенїх крѣпостїх ста задосегла всу довѣрност і поузданїе папе і он нїје послушал њуїх противнїков, кої су њу крїво тужїлі неправо твердечі, да їмају бїтї свете кнїге спїсане само в језїкїх хебрејском, герчком і латїнском. Обдївовал је папа велико дїло і остермел над нїм, что ста га оправїла Константїн і Метод за славу божју і пресвѣту народа славјанскогa в Славїї македонској, в Болгарїї і в великој Моравї; зато је повїсїл Метода на достојанство владїке, хотел је повїсїті једнако і Константїна.

11. Константїн нїје спрїел владїчество, него многїмї оправїлі утрудѣн, умедљен і уморѣн је в Рїмѣ зболеа. Многе днї је терпел худу болезен і је чутіл, да се му бїжа послѣднїа годїна; вїдел је і јављенїе божје і почне тако пѣті: „вѣзвѣ-

АНГЛА О РЕКИНИХЪ МНѢ: ВЪ ДОМѢ ГОСПОДНѢ
ПОНАДѢМЪ: ВЪЗВЕСЕЛМ СЯ ДОУМЪ МОМЪ И СРѢЩАЮ
ВЪЗРАДОУА СЯ.

Metod je osobito miloval samostansko življenje na gorě Elimskoj*), zato je Konstantin pred smertju svojoj opomēnjaj svojega brata, da bi ne zanehal i ne opustil započeto dēlo u Slavjanov, i reče Metodu: „Glej brate! mi dva sva bila dva soprežnika, sva na jednom progonji (razkladě) orala i ja na lihi (njivi) padam, v dēlē obnemorem i svoje dni dokončam. Ti samostansko življenje na gorě Elimskoj verlo miluješ, ne ostavljaš, ako Boga znađeš, radi gore učenja v slavjanskih zemljah.“ Predsluteč svoju blizu smert reče: „Od sada nisem niti carju sluga, niti jinomu komu na zemlji, nego samo Bogu vsederžitelju, i bil sem i budem na veke.“ Zjutra se je oblekel v oblačilo minišsko, je sprijel ime Ciril i petdeseti den po tom se je ješče Bogu pomolil: da bi Bog pomnožil občestvo hristjansko, vtverdil vērne v slogi, v svornosti i v pravoj vērě i je usnul v gospod-bogu 14. februarja lēta 869. Metod je hotel vzeti seboj tēlo svojega brata, svetoga Cirila, da bi ga položil po poslēdnjej želji svoje matere v svojem samostaně: pa latinski biskupi su prosili, da bi ga ostavil v Rimě, k čemu je poslēdnjič privoljil, i su pokopali tēlo v Rimě v cerkvi sv. Klimenta.

12. Sada je poslal Kocalj poslanstvo v Rim, prosit papu, da bi odpustil od sebe Metoda opet natrag l. 869. Papa Hadrijan je odgovoril: „Ne samo

*) Olimp.

свѣтлѣхъ о рекнѣхъ мнѣ: въ домѣ господѣхъ
пѣндехъ: възвесели са доуша моя и срѣдце
възрадова са.

Метод је особито миловао самостанско живљење
на горѣ Елимској, зато је Константин пред смртју
својој опомѣњао својега брата, да би не занехал
и не опустѣо започето дѣло у Славјанов и рече
Методу: „Глеј брате! ми два сва бѣла два со-
прежнина, сва на једном прогонѣ (разкладѣ) орала
и ја на лихѣ (нѣви) падам, в дѣлѣ обнеморем и своје
дѣи докончам. Ти самостанско живљење на горѣ
Елимској верло милујеш: не остављај, ако Бога
знадеш, ради горе ученја в славјанскихъ земљахъ.“
Предслутеч своју близу смрт рече: „Од сада нисем
ниѣ парју слуга, ниѣ јіному кому на земљи, него
само Богу вседержителју, и бѣл сем и будем на веке.“
Зјутра се је облекел в облачѣло мѣнѣшко, је спријел
име Ціріл и петдесетѣ ден по том се је јешче Богу
помоли: да би Бог помножилъ общество христјанско,
втвердилъ вѣрне в слогѣ, в сворности и в правој вѣрѣ,
и је уснул в господ богу 14. фебруарѣа лѣта 869.
Метод је хотел взети себој тѣло својега брата
светога Ціріла, да би га положио по послѣднѣј желѣ
своје матере в својем самостанѣ: па латински би-
скупѣ су просидѣ, да би га оставѣи в Римѣ, к чему
је послѣдѣнѣч приволиа и су покопали тѣло в Римѣ
в церкви светога Клімента.

12. Сада је послаа Коцель посланство в Рим
просѣт папу, да би одпустиа од себе Метода натраг
л. 869. Папа Хадријан је одговорѣи: „Не само

*) Олимп.

tebě jedinomu, nego všem těm zemljám i deržavam slavyanským pošlém ga za vladiku i učitelja od Boga i od apostola Petra pervostolnika imajučega klučě kraljestva nebeskoga.“ Metod se je onda opet podal v pokrajine slavyjanske i papa mu je dal priporučiven list na kneze slavyjanske, na Rastislava, Svatopluka i Kocelja okolo lěta 870.

Rastislav i njegov sinovec Svatopluk sta imela ravno tada huđu i krutu vojnu s Ljudvikom, kraljem němečkim i sinom njegovom Karlomanom, zato nije šel Metod v veliku Moravu, nego je med těm prebival v vlasti Koceljevoj, kdě je opet od iskrenoga Kocelja na vse strane podporovan učence v slavyjanskem pismě marljivo podučeval, božju službu slavyjansku dalje upeljeval, koja narodu razumljiva i zato ljubljena se je divno berzo širila na vse strane: razjaren, razdraždjen i razljujen se je zato odtuda pobral solnogradski erzpristar Rihbalt lěta 870.

Ko se je ona vojska moravška skončila i Svatopluk vladati počel, je Metod iz nova se preselil v veliku Moravu i je opet prebival v Velegradě, kdě je českoga kneza Bořivoja kerstil lěta 871.

13. K Čechom je prišlo hristjanstvo od dvu stran, iz Němec okolo lěta 845. s latinskou služboj božjoj i iz Morave okolo lěta 871. s slavyjanskoj služboj božjoj, tako da ste za něko vreme obě jedna zraven druge zajedno obstojale: latinska i slavyjanska, ova posleđnja narodu razumljiva i zato osobito ljubljena. Uže lěta 845. se je dalo 14 českih boljarov, lehov, v Rezně*) kerstiti i věrojatno

*) Regensburg.

тебѣ, јединому, него всѣм тѣм земљам і державам славјансьим пошлем га за владіку і учителя, од Бога і од апостола Петра первостолника імајучега кључе кралеѣства небескога.“ Метод се је онда опет вернуо в покрајине славјанске і папа му је дал припоруѣивен лист на кнезе славјанске, на Растіслава, Сватоплука і Коцелѣа около лѣта 870.

Растіслав і његов синовец Сватоплук ста імела равнио тада худу і круту војну с Људовіком краљем нѣмечким і сином његовим Карломаном, зато није шёл Метод в велику Мораву, него је мед тѣм пребивал в власти Коцелѣевој, кдѣ је опет од іскренога Коцелѣа на все стране подпорован ученце в славјанском писмѣ марљиво подучевал, божју службу славјанску даље упелѣевал, која народу разумљива і зато љубљена се је дивно берзо ширіла на все стране: разјарен, раздраждѣен і разлутѣен се је зато одтуда побрал солноградскі ерцпрістар Ріхбалт лѣта 870.

Ко се је она војска моравска сконѣила і Сватоплук владати почел, је Метод из нова се преселіл в велику Мораву і је опет пребивал в Велеградѣ, кдѣ је ческога кнеза Борѣивоја керстіл лѣта 871.

13. К Чехом је прішло хрістіанство од дву стран, из Нѣмец около лѣта 845. с латінској службој божјој і из Мораве около лѣта 871. с славјанској службој божјој, тако да сте за нѣко врѣме обѣ једна зравен друге заједно обстојале : латінска і славјанска, ова послѣдња народу разумљива і зато особіто љубљена. Уже лѣта 845. се је дало 14 ческих бољаров, лехов, в Резнѣ*) керстіті, вѣројатно

*) Регенсбург.

je, da su němečki duhovniki hristjanstvo satim v Čeahah oznanovati počeli, pa se nje dobro pri-jelo iz dvu pričín, pervič zato, jer su lukavi ně-mečki vladarji pohristjanjenim Slavjanom s věroj i svoje težko jigo nevoljničtva i sužanstva nakla-dati običavali; drugič jer duhovniki němečki nisu slavjanščině znali i su narodu slavjanskomu v slav-janščině prosvěte potřěbujúcemu silili tudju, ne-znanu i merzku němščinu i latinu. Ale vse se je na bolje spreměnilo, ko sta sveta brata Ciril i Metod upeljala v bratinskoj Moravě slavjanska pismena i slavjansku službu božju narodu razumljivu: tu je knez česki Bořivoj hristjanstvo sprijel i sveti Metod ga je kerstil v moravskom Velegradě. Kneza svojega su naslědovali i se dali kerstiti i česki bo-ljari i ostala gospoda zajedno s priprostem ljudstvom; cerkve su se zidale, slavjanska služba božja se je upeljevala i slavjanska učilišća se snovala, na priměr učilišće imenovano Budeč.

Sveta Ljudmila, velika prijateljica pisma slav-janskoga i posebna milovnica božje službe v slav-janskom jeziku je svojega unuka, svetoga Vaclava, dala najpred po slavjanskih dnhovnikih izučiti slav-janskim knjigam i onda v Budeču take knjigam la-tinskim i gerčkim i se je tako dobro naučil kako „dober episkop ili pop.“

Perve cerkve v Čeahah su bile posvećene sve-tomu Klimentu, jerbo sveti Ciril i sveti Metod sta toga svetnika osobito čestila i sta njegove ostatke iz Korsuna do velike Morave i onda odtuda do Rima prenesla. Cerkvica svetoga Klimenta v Lito-

је, да су нѣмечкі духовнікі хрістіанство затім в Чехах ознаковати почели, па се није добро пријело із дву причин, первиј зато, јер су лукави нѣмечкі владары похрістіјанјеним Славјаном с вѣрој, і своје тежко јіго невольничтва і сужањства накладати обичавали; другиј јер духовнікі нѣмечкі нісу славјаншчине знали і су народу славјанскому в славјаншчінѣ просвѣте потрѣбујучему сілімі тудју, незвану і мерку нѣмшчину і латину. Але все се је на болье спремило, ко ста света брата Ціріа і Метод упелјала в братінској Моравѣ славјанска пімена і славјанску службу божју народу разумљиву: ту је кнез ческі Борывој хрістіанство пријел і свети Методга је крестил в моравском Велеградѣ. Кнеза својега су наслѣдовали і се далі креститі ческі больари і остала господа заједно с припростом људством; церкве су се зидале, славјанска служба кожда се је упелјевала і славјанска учілішча се сневала, на пример: учілішче іменовано Будеч.

Света Људміла, велика пријатељица пісма славјанскога і посебна міловница божје службе в славјанском језику је својега унука, светого Вацлава, дала најпред по славјанскіх духовнікіх ізучиті славјанскім књигам і онда в Будечу тако књигам латинским і герчким і се је тако добро научил како „добер епископ ілі поп.“

Перве церкве в Чехах су біле посвечене светому Клименту, јербо свети Ціріа і свети Метод ста тога светніка особито честіла і ста његове остатке із Корсуна до велике Мораве і онда одтуда до Рима пренесла. Церквица светого Климента в Літо-

mišlji sta posvetila ta dva božja služabnika i sta v njej za neki čas položila tělo sv. Klimenta; tako je naj starjša cerkev v někdajnoj kneževině pražskoj ona sv. Klimenta v Levomgradci na lěvom břěgu Veltave pol druge verste od Zlatnoga Praga proti severu, isto tako cerkev sv. Klimenta na Višegradě.

Da je bila někada slavjanska služba božja v Čeahah zraven latinske obična i razširjena, dokazuje i potverdjuje take prastara, do početka hristjanstra v Čeahah spadajuća cevkevna pesem: Gospodine pomiluj ni. — Ova pesem je prvi i naj starjši spomenik hristjanstva v Čeahah upeljanoga. Věrepodobno je složena od apostolov slavjanskih Cirila i Metoda ali od naj starjših učencov njunih; jerbo je tu pesem prosto česko ljudstvo spěvalo v cerkvi uže pri posvečenji pervoga biskupa pražskoga Dětmaru lěta 973. i ju spěvava do naše dobe. Glasi ovako:

Gospodi pomiluj ny,
Jesu Kerste, pomiluj ny!
ty spase vsěgo mira,
spasiž ny i uslyš,
gospodi glasy naše.
Daj nam vsěm, gospodi!
žizň a mir v zemi!
Kerleš, kerleš, kerleš!

14. Metod povišan od pape na dostojanstvo vladike moravskoga i panonskoga je dobil ješće več protivnikov i sovražnikov: nadbiskup solnogradski je sklical cerkveni sbor němečkich biskupov i duhovnikov

милости ста посветила та два божја служабника і ста в нѣј за нѣки час положила тѣло св. Клімента; тако је нај старѣјша цркев в нѣгдајној кнежевинѣ пражској она св. Клімента в Левомградци на лѣвом брѣгу Велтаве молдруге версте од Златнога Прага проти северу, исто тако цркев св. Клімента на Вишеградѣ.

Да је била нѣкада славјанска служба божја в Чехах зравен латинске обична і разширѣна до-казује і потвердѣје тѣке прастара до почетка христ-јанства в Чехах спадајуча црквена пѣсен: Господі помілуј ні. Ова пѣсем је перви і нај старѣјши спо-менік христјанства в Чехах упельянога. Вѣроподо-бно је сложена од апостолов славјанских Ціріла і Метода али од нај старѣјших ученцов нѣуніх; јербо је ту пѣсем просто чesко лѣудство спѣвало в цркви уже при посвечені; первога бискупа пражскога Дѣт-мара лѣта 973 і ју спѣвава до наше добе. Гласі овако:

Господі помілуј ні,
Јесу Керсте, помілуј ні!
ті снасе всѣго міра,
спасіж ні, і усліш,
господ, гласі наше.
Дај нам всѣм, господі,
жизнь а мір в землі!
Керлеш, керлеш, керлеш!

14. Метод повішан од папе на достојанство владіке моравскога і панонскога је добіл јешче веч противніков і совражніков: надбискуп солноградскі је скликал црквени сбор нѣмечких бискупов і духовніков

i su se od svih stran usuli na Metoda. „Stari vrug dobru i protivnik pravice je podpihal serdce cesarju Arnulfu, neprijatelju Kocelja kralja moravskoga na nas s vsěmi biskupi (němečkimi govorećimi: „Ti pač na našej vlasti, na našej zemlji učiš.“ Sv. Metod jim odgovori: „Ako bi sem vědel, da je vaša, bi sem se je sognul i uklonil: pa nije vaša vlast, nego svetoga Petra. Ako vi samo radi svoje vlasti branite učiti slovo božje, čuvajte se i varite se, da ne skušate železnu goru prebiti kostenim temenom svojim i da svoj mozek nezbrodite.“ I rekli su mu ljutito govoreći: „Zla se dobudeš, dobro ti ne pojde!“ On pak odgovori: „Pravicu govorim i pred carji i ne stidim se: vi pak dělajte s menoj po svojej volji, jerbo nisem bolji onih, koji su pravicu govorili i mnogimi mukami svoje življenje zgubili.“ I ko su se dolgo prikarjali i prepirali i nisu nič mogli dokazati proti njemu, je rekel kralj: „Ne trudite i nemučite mojega Metoda, on se je uže upotil, kako pri peći.“ I Metod reče: „Vladaru! Srećali su někde ljudi književnika upotegnoga i su ga uprašali, zašto se potiš? I je djal: S grubom ljudinstvom sem se prepiral.“ Tako su se prikarjali i sovražno se razšli, Metoda obsudili i ga poslali v Švabe, v Němce, i su ga deržali tamo ujetoga pol tretjega lěta, od lěta 872. do 874. dokle toga ni zveděl papa rimski. To zveděti papa razdraždjen pošlje kletbu na nje, da bi vsi kraljevski, němečki biskupi ne směle pěti božje službe, dokle Metoda derže ujetoga. — Onda su ga spustili, Kocelju govoreći: „Ako toga imaš pri

і су се од вссѣх стран усулі на Метода. „Старі враг добру і протівник правіце је подпіхал сердце цесарю Арнулфу непријателю Коцелья краља моравскога на нас с всѣми бискупі нѣмечкімі говоречімі: „Ті пач на нашеј власти, на нашеј земљи учіш.“ Св. Метод јим одговори: „Ако бі сем ведѣл, да је ваша, бі сем се је согнул і уклоні: па нїје ваша власт, него светога Петра. Ако ві само ради своје власти браніте учіті слово божје: чувајте се і варіте се, да не скушате пребіті железну гору костенім теменом својім і да свој мозек не збродіте.“ І реклі су му лютіто говоречі: „Зла се добудеш, добро ті не појде!“ Он пак одговори: „Правіцу говорім і предцарі і не стідім се: ві пак дѣлајте с менеј по својеј вољи; јербо нісем болі оніх, који су правіцу говорілі і многімі мукамі своје живленје згубілі.“ І ко су се долго прікарјали і препірали і нісун ніч моглі доказати проті нѣму, је рекел краљ: „Не трудіте і не мучіте мојега Метода, он се је уже употіл, како прі печі.“ І Метод рече: „Владарю! Сречалі су нѣкдѣ луді книжевніка употенога і су га упрашали: зашто се потіш? І једјал: С грубом лудіством сем се препірал.“ Тако су се прікарјали і совражно се разшлі, Метода обсуділі і га послали в Швабе, в Нѣмце, і су га держали тамо ујетога полтретѣга лѣта од л. 872 до 874. докле тога нїје зведѣл пана римскі. То зведѣті пана раздраждѣн пошлѣ клетбу на нѣе, да бі всі краљевскі, нѣмечкі бискупі не смѣли пѣті божје службе, докле Метода держе ујетога. — Онда су га спустилі, Коцелью говоречі: „Ако тога імаш прі

sebe, nebude ti od nas dobro, ne ujdeš nam.“ — Pa le oni nisu ušli sudbē i kazni svetoga Petra, jerbo četirji biskupi izmed njih su umerli ješće onoga istoga lēta 875. to je: nadbiskup solnogradski Adalbert, biskup brikserski, biskup frisingenski Hano i poševski*) Hermenerik.“

Da je potrebno prekladati svete knjige v narodni jezik, to su dobro spoznali Nēmci sami i su skerbeli, koliko su mogli, svojim Nēmcem to učiniti: samo nisu hotēli da bi se to zgodilo Slavjanom. Na cerkvenom snēmē frankfurtskom lēta 794. se je ustanovilo za Nēmce v pravilē 52.: Nikto ne-ima misliti, da se može Bogu moliti samo v trēh jezicih: može se moliti v vsakom jeziku, Bog spri-jema prošnje, samo da su pravične.“ — Ni jim niti bilo toliko do jezika i do slavjanske službe božje, nego do oblasti, do vladē nad Slavjani, koju su se bali zgubiti, ako bi slavjanski duhovniki Slavjane po slavjansku podučevali i po slavjansku božju služ-bu jim služili.

15. Poslēdnič su občutili nepravедnost toga nasilja take Moravani, da su nēmečki duhovniki hotēli jih samo obderžati pod nadvladu svoju, zato su izgnali te duhovnike iz svoje zemlje i su poslali k papē tako se prošnju: „Kako su uže nē-kada naši otci sprijeli kerst od svetoga Petra, to je iz Rima, tako smo i mi pravovērni: daj nam Me-toda za nadvladiku i učitelja.“ Papa je svetoga Metoda v istinē povišal za nadvladiku moravskoga i panonskoga lēta 874. Ko je Metod prišiel od

*) Passau.

себѣ, не буде ти од нас добро, не ујідеши нам.“ — На ле оні нісу ушли судбѣ і казни светого Петра, јербо четіры бискупі измеђ них су умерли јешче онога истога лѣта 875. то је: надбискуп солноградски Адалберт, бискуп бріксенски, бискуп ерісінгенски Хано, і пошевски*) Херменерік.“

Да је потребно прекладати свете књіге в народні језік, то су добро спознали Нѣмци самі і су скербели, колико су могли, својим Нѣмцем то учиніти: само нісу хотѣли, да би се то згодило Славјаном. На церквеном сборѣ франко-фуртском лѣта 794. се је установило за Нѣмце в правилѣ 52.: „Нікто не іма мисліти, да се може Богу моліти само в трѣх језікѣх: може се моліти в сваком језіку, Бог спріјема прошње, само да су правічне.“ — Ні јім нігі біло толіко до језіка і до славјанске службе божје, него до области, до владѣ над Славјані, коју су се бали згубіти, ако би славјанскі духовнікі Славјане по славјанску подучевали і по славјанску божју службу јім служілі.

15. Послѣдніч су обчутілі неправедност тога насілля таке Моравані, да су нѣмечкі духовнікі хотѣли јіх само обдержати под надвладу своју, узато су изгнали те духовніке із своје земље і су послали к папѣ тако се прошњу: „Како су уже нѣкада наші отці спріјели керст од светого Петра, то је із Ріма, тако смо і ми правовѣрні: дај нам Метода за надвладіку і учітельа.“ Папа је светого Метода в істінь повішав за надвладіку моравскога і панонскога лѣта 874. Ко је Метод прішел од

*) Passau.

Kocelja v veliku Moravu, je njemu sam Svatopluk izručil vse cerkve vse duhovništvo i minišstvo v vsêh mēstih. Od toga dne je počelo učenje božje berzo, veselo i radostno rasti i se širiti i duhovništvo se množiti v vsêh mēstih i nevěrniki vėrovati v pravoga Boga. Take svetovna vlast moravska je počela se razprostranjevati na vse strane i premagovati protivnike i zvitežovati nad sovražniki svojimi.

Morava se je prostirala o časē Svatopluka po obu stranah Dunave i se je imenovala velika Morava i je obsegala denešnju Moravu, priležēči Rakus (Avstrije) i cēlo ugarsko slavljanstvo od rēke Morave do rēke Torise na jugu do Matre i do Vacova. Ova velika Morava se je imenovala i „višnja“ Morava na razliku od bolgarske Morave ležeće na jugu v denešnjei Serbiji i v južnoj Ugarskoj. — Slavni Svatopluk, ovi veliki i mogućni vladar, je vladal ne samo v velikoj Moravě, nego njegovu verhnju vladu su uznavale i mnoge jine zemlje, kako : Česka, Mišensko, Lužice, preděl Šleska i Malopoljsko; vendar ove zemlje se nisu imenovale Morava, nego su imele svoje vlastne kneze s svojimi vlastnimi zakoni i pravicama, i ti knezi su bili obvezani Svatopluku samo godišnji danek plaćati i sveju vojsku s vojskoj Svatoplukovoj sdružiti v boji proti obćemu neprijatelju.

Pa ne samo v velikoj Moravě, nego i pri bližnjih plemenih slavjanskih se je slavjanska služba božja i slavjansko pismo i slovstvo divno naglo širilo, kako v Horvatih, Serbih, Poljakih itd.

Коцелъа в велику Мораву, је њему сам Сватоцпук изручио все цркве, все духовниѣтво и мѣштво в-всѣх мѣстѣх. Од тога дне је почело учење божје брзо, весело и радостно расти и се ширѣти и духовниѣтво се множити в-всѣх мѣстѣх и невѣрники вѣровати в-правога Бога. Таке световна власт моравска је почела се разпространѣвати на все стране и, премаговати противники и звѣжовати над совражники својими.

Морава се је простѣрала о часѣ Сватоцпука по обу странах Дунаве, и се је именовала велика Морава и је обсекала денешњу Мораву, прѣлежѣти предѣл Ракус и цѣло угерско славѣанство од рѣке Мораве до рѣке Торѣсе на југу до Матре и до Вацова. Ова велика Морава се је именовала и „вишња“ Морава на разлику од болгарске Мораве лежече на југу в денешњѣј Сербѣји и в јужној Угерској.— Славни Сватоцпук, ови велики и могучни владар, је владал не само в великој Моравѣ, него његову верхњу владу су узѣмале и многе јѣне земље, како: Ческа, Мишенско, Лужице, предѣл Шлеска и Мало-польске; вендар ове земље се нѣсу именовале Морава, него су имеле своје властѣне кнезе с својими властѣними законѣи и правѣцами, и ти кнези су бѣли обвезани Сватоцпуку само годишњи данек плачати и своју војску с војској Сватоцпуковој сдружити прѣти обѣму нецѣрѣжѣтелу.

Па не само в великој Моравѣ, него и прѣ ближњѣх племенѣх славѣанских се је славѣанска служба божѣја и славѣанско писмо и словство дѣвно нагло шѣрило, како в Хорватѣх, Сербѣх, Польках итд.

16. V Horvatih se je hristjanstvo počele širiti uže berzo po njih priselitbě v staru Iliriju. Tada se mora razlikovati dvojna Horvatska, dalmatinska s glavnima městoma Bělgrodom na primorji jadranskom i s Bihaćem na Uně; posavska s glavnim městom Sisekom. Uže okolo lěta 638 se je car Heraklij pričinjaal i si prizadeval Horvate i Serbe hristjanstvu pridobiti, pa njegov trud je malo izdal, jerbo duhovniki rimski nisu podučevali v narodnom materinskom jeziku, velik děl Horvatov se je deržal poganstva i po smerti toga carja (l. 641.) se je cěli narod opet osvobodil vlade gerěka. Med lěti od 868. do 878. stal se je Sedeslav velikim županom horvatskim. Za čas njegove vlade su se poddali Horvati opet pod višju vladu carja carigradskoga i su odstupili od pape rimskoga. Činili su to osobito zato, jer se je v zemljah Horvatom blizo ležećih v Bolgarskoj, v velikoj i maloj Moravě po slavjanskima apostoloma Cirilě i Metodě služba božja v slāvjskom jeziku upejljala. Do tada su bili Horvati i Serbi v věre nestanovitni, neimajući nauka v materinskom jeziku. Sv. Ciril i sv. Metod sta se lěta 868. poputovaje v Rim několiko časa v bližnej pokrajině, v vlasti blatenskoga kneza Kocelja, velikoga i iskrenoga podpiratelja i razširovatelja slavjanskoga pisma, kojega se je i sam priležno učil i 50 učencov sv. Cirilu i sv. Metodu v podučevanje dal: uže tada je věropodobno prišlo pismo slavjansko i slavjanska služba božja do Horvat i Serbov; ješće bolje se je pak oboje udomačilo, ko je sv. Metod vrativši se

16. В Хорватіх се је христјанство почело ширити уже берао по њих приселитбѣхъ в стару Ліріју. Тада се мора разликовати двојна Хорватска : далматинска с главнимъ мѣстомъ Бѣлградомъ на приморјі јадранскомъ і с Біхачемъ на Унѣ ; посавска с главнимъ мѣстомъ Сісекомъ. Уже около лѣта 638. се је царъ Херакліј причинѣвао і си призадевао Хорвате і Сербѣ христјанству придобити : на његов трудъ је мало издалъ, јербо духовнікі римскі нису подучевали в народномъ материнскомъ језику ; велик дѣл Хорватовъ се је держалъ поганства і по смерті тога царя (л. 641.) се је цѣли народъ опет освободио владѣ герцке. Медъ лѣти од 868. до 878. стал се је Седеславъ великимъ жупаномъ хорватскимъ. За часъ његове владѣ су се поддали Хорвати опет подъ вишју владу царя цариградскога і су одступили одъ царе римскога. Чивили су то особито зато, јер се је в земљахъ Хорватомъ близо лежечихъ в Болгарској в великој і малој Меравѣ по славјанскимъ апостолама Цірілѣ і Методѣ служба божја в славјанскомъ језику упевала. До тада су били Хорвати і Сербі в вѣрѣхъ нестановитни, неимајучи наука в материнскомъ језику. Св. Цірилъ і св. Методъ ста се лѣта 868. попутоваје в Римъ нѣколико часа в ближњей покрајинѣ, в власти бластенскога кнеза Коцелья, великога і искренога подпірателья і разширователья славјанскога писма, којега се је і самъ прілежно учио і 50 ученицъ св. Цірила і св. Метода в подучење далъ : уже тада је вѣроподобно прішло писмо славјанско і славјанска служба божја до Хорватъ і Сербовъ ; јешче больше се је пакъ обоје удомачило, ко је св. Методъ вративши се

iz Rima dalje časa v prostolnom mjestě Koceljevom v Salě se zadrževal. Onda je vladal Serbom knez Muntimir i tada su Horvati i Serbi tako zaljubili se v slavjansku službu božju, da su sami carja Basilija za učitelje prosili i se dali kerstiti.

Ko je po smerti sv. Metoda okrutno pronasledovanje se vzdignulo soper slavjanske duhovnike v velikoj Moravě, je večji njih děl utekel v Bolgariju pa vėropodobno i do bližnje Horvatske i Dalmacije i po tom sta se slavjansko pismo i slavjanska služba božja opet bolje razširila med Horvati; ješće bolje pak o časě pada velike Morave. Madjari su priburili v Panoniju, su ovdašnje obivatelje slavjanske ali pobili, ali si jih podjarmili i ostale iz zemlje izgnali i izpudili, i ovi posljednji tako razkropljeni su utekli k bližnjim narodom, osobito k Horvatom. Konstantin Porfirogenita piše o tom: „Turki (vlastně Madjari) su v veliku Moravu prihruli i su obivatelje izpudili i se sami tamo nastanili.“ — „Vsa množina (Moravanov), što je preostala, je razkropljena pobėgnula k susednim narodom, to je Bolgarom, Turkom, Horvatom i k jinim narodom.“ Po tēh bėguncih se je slavjansko pismo s slavjanskoj služboj božjoj največ razširilo v Horvatskoj, v Dalmaciji i na otokih i v Istriji. Ob časě vlade horvatskoga kneza Tomislava, koji je vladati počel okolo lěta 920. je bila slavjanska služba božja tako razširjena i ukoreninjena v ovih pokrajinah, da su protivniki njezini na sborě cerkvenom v Splětě deržanom lěta 925. ju ojestro prepovėdali.

із Ріма дальше часа в престолнои мѣстѣ Коцельjevом в Салъ се задержевал. Онда је владѣл Сербом кнез Мунтимир і тада су Хорвати і Сербі тако заљубили се в славјанску службу божју, да су самі царя-ја Басиліа за учитеље просили і се дали керстити.

Ко је по смерти св. Метода окрутно пронаслѣдованіе се vzdignulo совер славјанске духовнике в великој Моравѣ, је вечји нѣх дал утекл в Болгаріју, па вѣроподобно і до ближње Хорватске і Далмаціје і по том ста се славјанско писмо і славјанска служба божја омет bolje разширила мед Хорвати; јешче bolje пак о часѣ пада велике Мораве. Мадьарі су прибурили в Панонију, су овдашње обиватеље славјанске али побіли, али си јих подјармили і остале із земље изгнали і испудили, і ови послѣдни тако разкропљени су утекли к ближњим народом, особито к Ховатом. Константин Порфирогенита пише о том: „Туркі (властиѣ Мадьарі) су велику Мораву прихрули і су обиватеље испудили і се самі тамо настанили.“ — „Вса множина (Мораванов), что је преостале, је разкропљена побѣгнула к суседним народом, то је к Болгаром, Турком, Хорватом і к јиним народом.“ По тѣх бѣгунцих се је славјанско писмо с славјанској службој божјој нај веч разширило в Хорватској, в Далмаціји і на отоцих і в Істрији. Об часѣ владе хорватскога кнеза Томислава, који је владати почел около лѣта 920., је била славјанска служба божја тако разширѣна і укоренињена в овиx покрајинах, да су противники њезини на сборѣ церковном в Сплитѣ держаном лѣта 925. ју ојстро преповѣдали.

17. Slovinci su prijeli hristjanstvo iz dvu stran, najpred iz Vogleja (Aquileja), pozdněje iz Solnograda.

Cerkovna oblast voglejskih vladik je segala izvirno po celom Norikum do same Donave. Iz Vogleja se je ustanovila uže v 4. veku biskupija v tadajnom městě gorotanskom Turnji (Teurnia) ležeđem na Turji (Lurnfeld) v sadajnoj gornjej Kornškoj, i duhovniki selski (Misionäre) su po deželě ljudstvo v hristjanstvě podučevali, paganske molitvene dome posvećovali v hristjanske cerkve i su nove cerkve zidali. Pripověđuje se, da je tak molitveni dom s paganskim pokopališčem stal na hribě Molci (Molzbüchel) i se je posvetil v hristjansku cerkev; pravi se, da su tudi pagani sozidali cerkvicu okrožlicu blizo Sovodnja (Krenschlach bei Gmünd) i cerkvicu Plesnicu v župě Ljubdně (Leoben bei Gmund) dalje cerkvicu sv. Cirjaka v župě Kaplě na grobničkom polju stojeću (Haidkirchen Pfarre Kapel in Krapfeld) šest ur severno od Celovca. Dokazano pak je, da je velika cerkev sv. Petra v Brezji blizo Turja (Fresna sada St. Peter in Holz) posvećena od biskupa voglejskoga Janeza I. lěta 605; věropodobno su blizo toga časo sozidane i posvećene i velike cerkve v Požarnici (Pusarnitz), na Bělici (Velutz, sada Obervelach) i v gornjej Lipě (Lind ob Sachsenburg).

Ko je vladal slovenski knez Borut su prišli Slovenci pod vladu bavorsku (lěta 748). Karat, Borutov sin i Hotimir sinovec sta prišla v zastavu v Bavorsku kdě su nju izredili v hristjanskoj věri. Sv. Virgil, biskup solnogradski je pošiljal gorljive duhovnike i menihe němečke spreobraćat Slovence. Slovenski knez Hotimir ga je podporo-

17. Словенци су пријели христјанство из дву
стран, најпред из Воглеја, поздије из Сонограда.

Церковна област воглејских владик је сегала
изврно по цѣлом Норікум до саме Донаве. Из Во-
глеја се је установила уже в 4 веку бискупіја
в тадајном мѣстѣ горотанском Турњи лежечем на
Турњи в садајној Корушкој і духовнікі селскі су
по дежелѣ мѣдство в христјанствѣ подучевали, па-
ганске молитбене доме посвечевали в христјанске
церкве і су нове церкви зидали. Приоведује се да
је так молитвени дом с паганским покопалішчем стал
на хрибѣ Молці і се је посветил в христјанску
церкву; праві се таке, да су пагани созидали цер-
квицу окрожлицу близу Соводња і церквицу Пле-
сницу в жупѣ Љубдиѣ близу Соводња даље цер-
квицу св. Цирјака в жупѣ Капалѣ на гробничком
пољу стојечу (Haidkirchen) шест ур северно од
Целовца. Доказано пак је да је велика церкву св.
Петра в Брезји близу Турја посвечена од бискупа
воглејскога Јанеза I. лѣта 605. вѣроподобно су
близу тога часа созидање і посвечене і велике цер-
кве в Пожарници, на Бѣлци і в горњеј Липѣ.

Ко је владал словенскі кнез Борут су пришли
Словенци под владу баворску (лѣта 748). Карат,
Борутов син і Хотимир синовец ста пришла в заста-
ву в Баворску, кдѣ су њу изредили в христјанској
вѣрѣ. Св. Віргіл, бискуп соноградскі је пошлѣл
горљиве духовніке і меніхе нѣмечке спреобращат
Словенце. Словенскі кнез Хотимир га је подпоро-

nih v slovenskih pokrajinah, na primér: l. 861 cerkev na Ostrovici sv. Partolomea v Brežah (Friesach), v Trebnji (Treffen), v Otoku (Maria Werth), v Podkernosom (Gurnitz) . . . Pa Slovenci nisu imeli pravoga veselja do věre, s ktero se jim je i težko jigo služebnosti nesmiljeno nakladalo.

Tu sta prišla iz bratinske Morave, brata i apostola slavjanska sv. Ciril i sv. Metod popotovaje v Rim skoz Salu, glavno město blatenskoga kneza Kocelja, koji je nju s veseljem sprijel i jima 50 učencov dal. Seboj sta nesla tělo svetoga Klimenta i kděkoli sta se několiko pomudila, sta božju službu v slavjanskom jeziku služila i kděkoli sta v někoj cerkvi několiko časa tělo svetoga Klimenta položila sta ju k česti svetomu Klimentu posvetila; to sta dělala po Čeah, po Moravě i take po cestě v Rim. Naravno je, da se iz Sale nista podala proti Terstu, kamo je ješče do novějih časov peljal samo slab samarski put, nego da sta šla v Italiju po glavnoj italijanskoj cestě skoz tada ješče slovenske pokrajine, skoz srědnju Štajersku, skoz grobničko polje v Koruškoj, kdě je hristjanstvo procvětalo, kako na Turji, uže pod voglejskimi duhovniki popred nego su Němci v Sloveniju prišli. Věropodobno je, da sta v osadě hristjanskoj na grobničkom polju malo se pomudila i tělo položila v selsku cerkvicu (Missionskirchlein), od onda imenovanu cerkvicu sv. Klimenta, koja je sada podružnica k Kaplě (Kapel in Krapfeld).

сіх в словенских покрајінах, на цімѣр в Штајерској церкев св. Бенедікта в словенских Горіцах (л. 853.), церков в Птуји (л. 846.), в Корупшкѣ су стали уже лѣта 861. церкви: на Островіці св. Партоломеја в Брежах, в Требнѣ, в Отоку, в Подкерносом . . . Па Словенці нису имѣли веселья к латинској службѣ божьей і до вѣре, с ктерѣй се јим је і тежко јіго службѣности несмѣљено накладало.

Ту ста прішла із братинске Мораве брата і апостола славјанска светі Ціріл і Метод попутоваје в Рим, скоз Слду, главно мѣсто блатенскога кнеза Коцелъа, који је нју с весельем спріјел і јима 50 учеников дал. Себој ста неслатъло светѣга Клімента і кдѣколі ста се нѣколіко помуділа, ста божу службу в славјанском језіку служіла і кдѣколі ста в нѣкој церкві нѣколіко часа тѣло светѣга Клімента положила, ста ју к честі светѣму Кліменту посветіла; то ста дѣљала по Чехях, по Моравѣ і таке по цестѣ в Рим. Наравно је, да се із Сале ниста подала прѣтѣ Терсту, кѣмо је јешче до наших часов пѣљал само слаб самарскі пут, него да ста шла в Італіју по главној італіјанској цѣстѣ, скоз тада јешче словенске покрајіне, скоз срднѣњу Штајерску, скоз гробничко поље в Корупшкѣ, кдѣ је хрістіанство процвѣтало, како на Турји, уже подвоглејскимі духовнікі, попереднего су Нѣмци в Словеніју прішли. Вероподобно је, да ста в осадѣ хрістіанској на гробничком пољу мало се помуділа і тѣло положила в селску церквіцу од онда именовану церквіцу светѣга Клімента, која је сада подружница к Каплѣ.

Nazad grede iz Rima je sv. Metod opet već časa zaderževal v Koceljevoj kneževině (lěta 869. i 870.) i je s svojimi pomočniki neposrědno učil Slovence, upeljeval božju službu v slavjanskem jeziku i knez Kocelj ga je v tom bogougodnom dělě podpiral i ga branil od němečkih duhovnikov i biskupov solnogradskih. Kneževina Koceljeva je spadala nedvojbeno pod oblast nadvladike Metoda i je segala po Panoniji, v Sloveniju črez Ptuj (Petau) proti zapadu do gorotanske medje. Ta medja se je vlekla na toj straně od izvora Rabe i Labnice, preko Mure, črez Maribor pod podnožjem Pohorja črez Cetinje pri Ločah, mimo koruškoga Kamena i črez Celje.

Gotovo je i dokazano, da je neutrudljivi Metod s mnogimi svojimi pomočniki slovensku službu božju upeljal v kneževině Koceljevoj, pa take po velikoj straně tadajnih slovenskih krajin, to je po srědnjej Štajerskoj, tada ješče slovenskoj, po srědnjej Krajnskoj i po dolnjej i srědnjej Koruškoj. Powsuda su njega i njegove pomočnike veselo sprijeli i se nad božjoj služboj v slavjanskem jeziku služenoj serdečno uzradovali i veselili tako, da nisu nič već marali za službu božju v latinskom jeziku. To naročito priča tada živeči němečki spisovatelj solnogradski Anonymus pišuč: „Několiko časa po njem (po Osvaldu) pride něki Slavjan, po imeni Metod, kteri je izumel slavjanska pismena i je po slavjansku služil božju službu i je učinil, da je latinska služba božja stavala malovažna, posłědnič su ga spodili (Němci) iz goro-

Назад греде із Ріма се је св. Метод опет веч часа задржао в Коцелјевој кнежевинѣ (л. 869. і 870.) і је с својімі помочнікі непосрѣдно учио Словенце, упелывао божју службу в славјанском језику і кнез Коцель га је в том богоугодном дѣлѣ подпірао і га бранио од нѣмечких духовніков і бискупов солноградских. Кнежевина Коцелјева је спадала недвојбено под област надвладіке Метода і је сегала по Паноніји в Словеніју чрез Птуј проти западу до горотанске медје. Та медја се је влекла из тој странѣ од извора Рабе і Лбнице, преко Муре чрез Марибор под подножјем Погорја чрез Цетинје при Лочах, мимо корушкога Камена і чрез Целѣ.

Готово је і доказано, да је неутрудливи Метод с многімі својімі помочнікі словенску службу божју упелывао в кнежевинѣ Коцелјевој, па таке по великој странѣ тадајних словенских крајин, то је по срѣднѣј Штајерској, тада јешче словенској, по срѣднѣј Крајнској і по дољнѣј і срѣднѣј Корушкој. Повсуда су њега і његове помочніке весело спрјели і се над божјој службој в славјанском језику служеној сердечно узрадовали і веселили тако, да нису ніч веч марали за службу божју в латинском језику. То нарочито прича тада живечи нѣмечки списоватељ солноградски Анонимус пишућ: „Нѣколико часа по њем (по Освалду) приде нѣки Славјан, по імені Метод, ктері је изумео славјанска писмена і је по славјанску служио божју службу і је учио, да је латинска служба божја ставила меловажна, послѣдніч су га споділі (Нѣмци) із горо-

tanskih predelov i se je podal v Moravu i tamo počiva.“

Zato nije to nikako čudo, da se pripoveduje, da je sveti Metod i jini slavjanski duhovniki, njegovi pomočniki, po Sloveniji po slavjansku božju službu služili; pravi se, da je sveti Metod božju službu služil v slavjanskem jeziku v selé Jarenině, dvě uri ceste severno od Maribora v staroj dosta prostranoj kapelici svetoga Mihaela, stoječej na starom pokopališču, kdě se sicer sada ne služi već božja služba, pa stari ljudi se ješče spoménjaju, da se je tamo služila; tako se misli dosta véropodobno i od cerkvice svetoga Klimenta na grobiškom polju v Koruškoj.

18. Poljskoj se je hristjanstvo približilo tiho i mirno mnogo prie, nego to zgodovina spoménja. Ne da se tajiti, da se od starodavna pripoveduje v Polskoj da je ondě slavjanska služba božja bila v običaji prie, nego latinska; i to je vérojetno i scěla naravno. Poljaka bila je obdana od trěh stran, od iztoka, od zapada i od juga samo zemljami, v kojih su prebivali narodi imajući slavjansku službu božju i jedva na severě se je dotikala narodov, med kterimi su Němci uže popred razširovali hristjanstvo s božjoj služboj v jeziku latinskom. Scěla naravno je, da su Poljaki hristjanstvo radje sprijeli od učiteljev slavjanskih s slavjanskoj služboj božjoj, koju su razuměli, nego od němečkih s latinskoj, koju nisu razuměli. — Němečke duhovnike su nad vse to pošiljali němečki cesarji v te naměn, da bi se Slavjani naj pred spre-

тапских предѣлов і се је подао в Мораву і тамо ноћива.“

Зато није то никако чудо, да се приповедује, да је свети Метод і јині славјанскі духовніки, његови помощніки, по Словеніји по славјанску божју службу служили; прави се да је свети Метод божју службу служио в славјанском језику в селѣ Јаренинѣ двѣ урі цесте северно од Марибора в старој доста просторној капелици светог Микела, стојећеј на старом покопалішчу, кад се сідер сада не служи веч божја служба, па старі људи се јешче спомѣњају, да се је тамо служила; тако се мисли доста вѣроподобно і од црквѣце светог Клімента на гробничком пољу в Корушкој.

18. Пољској се је христјанство приближило тихо і мирно много прие, него то згодовина спомѣња. Не да се тајити, да се од стародавна приповѣдује в Пољској, да је ондѣ славјанска служба божја била в обичаји прие. него латинска; і то је вѣројетно і стѣла наравно. Пољска била је обдана од трѣх стран, од истока, од запада і од југа само земљама, в којих су пребивали народі имајући славјанску службу божју, і једва на сѣверѣ се је дотикала народов, меу ктерими су Нѣмци уже попрел разширивали христјанство с божјој службој в језику латинском. Стѣла наравно је, да су Пољаци христјанство радѣе спријели од учитељев славјанских с славјанској службој божјој, коју су разумѣли, него од нѣмечких с латинској, коју нису разумѣли. — Нѣмечке духовніке су над все то пошљали нѣмечкі цесарѣ в то напѣн, да би се Славјани нај пред спре-

obernuli na hristijanstvo i zatim se dostali take v svetovnu poddanost nēmečkih vladarjev. Nije se zato nikako čuditi da su se nēmečkih duhovnikov s latinskoj služboj božjoj štitili i branili i radje od duhovnikov slavjanskih svetu vėru sprijeli.

Zanimivo je, čto glede toga piše nepristrani Piasecki, biskup Premiski v svojem lėtopisė (v Krakovė l. 1645.), v kojem je skerbno tadajne povėsti sbiral o starodavnoj zgodovinė, on piše: „Poljska i Slavija cėla merzi na nauke i umetnosti Nėmcov i vse, čtogod dojde od njih, budi čto budi, kromė promislernih děl ima za sebė škodljivo i zametuje, kao sumnjivo. Zato nisu hotėli sprijeti niti hristjansku vėru od Nėmcov, nego od iztočnih Gerkov, Cirila i Metoda i poznėje od Francuzov i Italijanov, ako ravno su ovi bolje oddaljeni.“

19. Neprestano su nēmečki biskupi obrekovali Metoda pred papoj i pred narodom. Papa želeč Panoniju zaderžati svojemu patriarhatu, je Metoda, nadvladiku moravskoga postavil take nad panonske predėle nēkdajnoga nadvladičestva srėmskoga, i je v obće njega i njegovu cerkovnu oblast množil, branil i podpiral, take v listė poslanom kralju Ljudevitu (lėta 874.) i Karlomann (lėta 875.); ale nije nikako mogel utešiti tužbe i žalobe solnogradskoga duhovničtva, ktero se je neprestano zlobilo nad Metodom, tvrdeč, da je on Panoniju odtergnul, od njih oblasti i su ga nedolžna tužili i vinili razkolničtva, krive vėre i krivoga učenja lėta 875. Papa Ivan VIII. je svetomu Metodu pre-

обернули на христјанство і затім се достали таке і световну подданост нѣмечких владарѣв. Није се зато никако чудити, да су се нѣмечких духовников с латинској службој божјој штигали і бранили і радѣ од духовников славјанских свету вѣру спријели.

Занимиво је, что гледи тога пише непристрани Пиасецки, бискуп Премиски в својем лѣтописѣ (в Краковѣ л. 1646.), в којем је скербно тадајне повѣсти сбирал с стародавнѣј згоовинѣ, он пише: „Польска і Славја пѣла мерзи на науке і уметности Нѣмцев, і все что год дојде од них, буди что буди, кромѣ промиселних дѣл, има за себѣ шкодливо і заметује као сумниво. Зато нису хотѣли спријести ниѣ христјанску вѣру од Нѣмцев, него од источних Герков, Цірила і Метода і роздѣље од Французов і Италијанов, ако равно су ови болѣе оддалѣени.“

19. Непрестано су нѣмечки бискупі обрековали Метода пред папој і пред народом. Папа желеч Панонију задержити својему патриархату, је Метода, надвладіку моравскога, поставил таке над панонске предѣле нѣгдајнога надвладічества срѣмскога, і је в обче њега і његову церковну област множил, бранил і подпирал, таке в листѣ посланом краљу Абудовіку (л. 874.) і Карломану (л. 875); а не није никако могл утешити тужбе і жалбе солноградскога духовничтва, ктеро се је непрестано злобило над Методом, твердеч, да је он Панонију одтергнул од них области і су га недолжна тужили і винили разколичтва, криве вѣре і кривога ученја лѣта 875. Папа Иван VIII. је светому Методу пре-

povédel služiti službu božju v slavjanskem jeziku i ga je poklical na odgovor v Rim leta 879.

Sveti Metod se je slavno opravičil i se skazal pravovernim i pravoslavnim, bil je za čisto nevino spoznan i proglašen 14. junija leta 879., slavjanska božja služba sicer opet shvaljena i dozvoljena, pa i latinska v svojej pravici ponéhana i za biskupa nitranskoga, v vlasti Svatoplukovej Němec Viking postavljen.

Od te dobe je bilo dějano, za sreću i za pokoj božjega muža Metoda. „Bil je toti Viking človek burljiv i nadut, sami Němci su ga sovražili. Leta 894. se je ponudjal Arnulfu za kanclerja, i Arnulf ga je ustanovil za biskupa Poševskoga, pa leta 899, ga je solnogradski nadbiskup svergel iz dostojanstva biskupskoga. V lëtopišě Poševskom je o njem poznamenovano: „Vikingus der war ein weltgescheiter Herr. Das Evangelium den Mähren predigt er, wird Bischof mehr durch Gewalt als Einhelligkeit.“ Miklosich Vita S. Clem. 1847. p. XIV.

Ovi zviti, i lukavi Viking je na vse strane vsiloval i si prizadeval, da bi svetoga muža Metoda knezu Svatopluku očernil i ga njemu pristadil, ga ob ljubezen i prijateljstvo pripravil i ga je take različnimi jinimi težavami i neprilikami do konca umoril.

20. Papa je zaštitoval i branil Metoda, pohvalil slavjansku službu božju v posebnom listu pisamom Svatopluku leta 880., v kojem piše: „Mi smo spoznali da je Metod v vsěh cerkvenih nau-

повидао служити службу божју в славјанском ј-зи-
ку і га је поклицао на одговор в Рим лѣта 879.

Светі Метод се је славно оправдао і се ска-
зал православним і православним, біл је за чисто не-
винога спознан і проглашен 14. јулија лѣта 879.,
славјанска божја служба оцпер опет схваљена і до-
зволѣна, па і латински в својој правци поцѣхана
і за бискупа нитранскога, в власти Сватоплуковој,
Нѣмец Вікінг постављен.

Од те добе је біло дѣјано, за сречу і за по-
кој божјега мужа Метода. „Біл је тоті Вікінг
чловек бурлив і надут, самі Нѣмци су га совра-
жлі. Лѣта 894. се је понудјал Арнулфу за кан-
цлерѣа, і Арнулф га је установио за бискупа Пошев-
скога, па лѣта 899, га је солиградскі надбискуп
свергел із достојанства бискупскога. В лѣтописѣ
Пошевском је о њем познаменовано: „Vikings
der war ein weltgescheiter Herr. Das Evangelium
den Mähren predigt er, wird Bischof mehr durch
Gewalt als Einhelligkeit. Miklosich Vita S. Clem.
1847. p. XIV.

Ови звиті, і лукаві Вікінг је на все стране
всиловал і оі призадевал, да бі светого мужа Ме-
тода кнезу Сватоплуку очерни і га њему присту-
ди, га об лјубезен і пријателство приправи і га је
таке розличнимі јинимі тежавама і неприликама до
конца уморио.

20. Папа је заштитовао і бранио Метода, по-
хвалио славјанску службу божју в посебном листу
п сѣмом Сватоплуку лѣта 880., в којем пише: „Ми
смо спознали да је Метод в всѣх церквеніх нау-

kih i obredih pravovéren, pravoslaven i častitljiv i ga vam opet pošljemo v vašu zemlju, da vlada čredu božju, i to tako, da po cerkevnih pravilih vsa vlast njemu pripada. Božje ljudstvo je namreč njemu poručeno. Ukažeme dalje, da duhovniki i dijakoni i minihi v tvojih zemljah prebivajući, budite kterogakoli reda, budite Slavjani, budite tudji, slušaju imenovanoga sobrata našega, nadvladiku vašega. Ako bi se tverdovratni i tverdokorni prederznuli soblazen i razkol činiti, zakretimo i zaukažemo da se imaju kako razešjavci pleveli po našem vkazu izklučiti i izobčiti iz vaših občin i iz granice vaših zemelj, zvlastě po pravilih, koja smo mu dali i jih vam poslali: pismena posleđnič slavjanska od Konstantina književnika iznajdena, kojimi bi se, kako se spodobi, Bog stavil po pravici pohvalimo, i ukažemo, da se v tom jeziku děla Jesu Krista gospoda našega oznanuju. Niti se to pravoj věřě i věrozakonu čto protivi, ili božju službu (liturgiju) v tom slavjanskom jeziku pěti, ali sveto evangelje, ali sveto pismo novoga i staroga zavěta dobro predstavljeno čitati, ali vse druge časoslovne službe pěvati: jerbo koji je stvoril tri glavne jezike judovski namreč, gerčki i latinski, oni isti stvoril je i vse druge v hvalu i slavu svoju. Jer ne toliko v třěh jezikeh nego v vsih jezikeh se ima Bog slaviti.“

21. Pa biskupi němečki nisu nehali Metoda v pokoji. Tu javno, tu tajno su razglaševali v narodě, da papa njim dá cerkevnu vladu v Moravě i da ukaže Metoda i njegovo učenje izgnati. Na-

ких і обредіх правовѣрен, православен і частітлів і га вам опет пошлемо в вашу земљу, да влада чреду божју, і т. тако, да по церковних правдіх вса власт нѣму пріпада. Божје людство је намреч нѣму поручено. Укажемо далѣ, да духовнікі і діјаконі і мініхі в твојіх земљах пребівајучі, будіте ктерогаколі реда, будіте Славјані, будіте туді, слушају іменованого собрата нашега, надвладіку вашеге. Ако бі се твердовратні і твердокорні предерзнулі соблазен і разкол чиніті, закретімо і заукажемо да се імају како разсѣјавці плевелі по наш м вказу ізключіті і ізобчіті із вашіх обчн і із границе вашіх земель, звластѣ по правдіх, која смо му далі і јіх вам послали: пісмена послѣдніч славјанска од Константіна књижевніка изнајдена, којімі бі се, како се сподобі, Бог ставіл по правді похвалімо, і укажемо, да се в том језіку дѣла Јесу Кріста господа нашега ознаују. Нїті се то правој вѣрѣ і вѣрозакону что протіві, ілі божју службу (літургіју) в том славјанском језіку пѣті алі свето евангелје алі свето пісмо нового і старого завѣта добро престављено читати, алі все друге часословне службе пѣвати: јербо којі је створіл трі главне језіке јудовскі намреч, герчкі і латінскі, оні істі створіа је і все друге в хвалу і славу своју. Јер не толіко в тріх језікіх него в всіх језікіх се іма Бог славіті.“

21. Па біскупі нѣмечкі нісу нехалі Метода в покојі. Ту јавно, ту тајно су разглашевали в народѣ, да папа нїм да церковну владу в Моравѣ і да укаже Метода і нѣгово ученје ізгнати. На-

rod sobravši se je tərjal, da bi se javno jim predčital te list papin. Aleko su papine apostolske liste prečitali, su se prepričali, da brat sveti Metod je pravovėren i pravoslaven, da apōstolska dēla opravlja i da su v njegovih ruku od Boga i od apostolske stolice vse slavjanske zemlje, da koga on prokolne, da je proklet, koga on posveti, te da bude svet.

22. Nemogavši škoditi Metodu v Rimě su hotěli mu škoditi na drugoj straně, zagnali su govor: da se na njega gněva Basilij carj carigradski, da ako Metodu najde, je za jegovo življenje dējano. Zgodilo se je uprav protivno. Carj povabi Metoda k sobě v Carigrad, sprime ga verlo čestno, ohrani iz njegovih učencov i pomočnikov popa in dijakona s knjigami slavjanskimi i ga odpusti verlo prijazno s darj. Tako prijazno sprime i ga take patriarh. To se je zgodilo med lěti 880. i 884.

23. Popred pak, nego je odputoval v Carigrad, je posadil dva berzopisca, preložil vse knjige popolno (koje nisu ješče bile popolno poslavjanjene) kromě Mahabejskih iz gerčkoga jezika na slavjanski v šesti mēsecov od brezna do 26. septembra. Sveto evangelje, apostol i psalmi i mnoga jina izbrana čitanja staroga zavěta, koja su se vpotrebovala pri službě božej i v časoslově sta preložila uže popred Ciril i Metod s svojimi učenci i pomočniki. Najizverstnėjši i naj glavnėjši pomočniki njuni su bili: Gorazd Moravan, Kliment Bolgar Sava, Naum, Angelar i već jinih. Tada su take preložili nomokanon, to je: pravilo zakonov

род собравши се је тврђад, да би се јавно њим пред-
читао те лист папін. Алеко су нашіне апостолске
листе предчитали, су се препричали, да брат свети
Метод је правовѣрен і православен, да апостолска
дѣла оправља і да су в његових руку од Бога і од
апостолске столице все славјанске земље, да кога он
проколне, да је проклет, кога он посветі, те да
буде свет.

22. Немогавши шкодити Методу в Римѣ су хо-
тели му шкодити на другој страни, загнали су говор:
да се на њега гнѣва Басиліј царь цариградскі, да
ако Методу најде, је за јегово живљење дѣјано.
Згодило се је управо противно. Царь повабі Метода
в собѣ в Цариград, сприми га верло честно охрани
із његових ученцов і помочников поца ин діјакона
с књигама славјанскимі і га одпусти верло прија-
зно с дари. Тако пријазно сприми і га таке патри-
арх. То се је згодило мед лѣти 880. і 884.

23. Попред пак, него је одпутовао в Царі-
град, је посадио два берзописца, преложио все књіге
пополно (које нису јешче біле пополно пославјан-
јене) кромѣ Мѣхабѣјских из герчкога језика на
славјанскі в шесті мѣсецов од брезна до 26. сеп-
тембра. Свето евангелје, апостол і псалми і мно-
га јина избрана читанја старога завѣта, која су се
впотрѣбовала при службѣ божјей і в часословѣ ста
преложила уже попред Цірил і Метод с својими учен-
ци і помочници. Најізверствѣјши і нај главнѣјши по-
мочници њуни су біли: Горазд, Мораван, Клімент,
Болгар, Сава, Наум, Ангелар і веч јиних. Тада су
таке преложили номоканон, то је: прѣвѣдо законов

i otcovske knjige. Metod je posvětil take cerkev sv. Petra v Berně 29. junija léta 884.

24. Sv. Metod je i prihodne prigodbe vědel i předpovědel, na priměr: Něki velmi mogačen, nevěren pagansk knez se je hristjanom spakoval i različne jim škode dělal. Metod je poslal k njemu i mu ukazal povědati: Dobro bi ti bilo, sinu! da se pokerstiš po svojej prostoji volji v svojej zemlji, da bi ujet pokerščen ne bil siloj na zemlji tudjej i spomeneš se na mene. — Čto se je i zgodilo. Ko je někada Svatopluk bojoval proti nevěrníkom, paganom, i njegova vojska uže toliko obnemogla, da nije mogel već napadati, nego se samo brániti, je poslal Metod k njemu povědat mu: „Ako mi obljubiš i obečas na den svetoga Petra, koji se približuje, s vojskami svojimi biti pri meně, pri službě božjej: nadam se v Boga, da protivníke berzo premagaš.“ — Čto se je i zgodilo.

Den svoje smeti je tri dni před povědel.

25. Ko se je Metod trdil med Slavjani i za Slavjane 24 lét, je poslednič se približal pravičnomu ovomu mužu i zvestomu služabniku božjemu čas počitka. Pitali su Metoda učenci: „Koga měniš, otče i učitelju naš čestni, da bi izmed učenecov tvojih bil v učenji tvojim naslědníkom?“ Metod pokaže na jednoga, najznamenitějšega iz svojih pomočnikov, rodjenoga Moravana, imenóm Gorazda i reče: „Te jest vaše zemlje sin, pravověren i pravoslaven, svoboden muž i dobro učen v obu jeziku, v slavjanských i latinských knjigah. To budi božja volja i vaše ljubav, kako i moja.“ Cvětnu

і отцовске кнѣге. Метод је посвѣтио таке церкев св. Петра в Берѣ 29. јуліа лѣта 884.

24. Св. Метод је і приходне пригоде вѣдел і предповѣдел, на примѣр: Нѣки воли могучен невѣрен паганск кнез се је хрїстіаном спакował і различне јим шкоде дѣлал. Метод је послао к њему і му указао повѣдати: Добро би ти било, сину! да се покрестиш по својеј простој волї в својеј земљи, да би ујет покршчен не бил сілој на земљи тудеј і споменеш се на мене. — Что се је і згодило. Ко је нѣкада Сватошлук бојовао проті невѣрником, паганом, і његова војска уже толико обнемогла, да није могао веч нападати, него се само бранити, је послао Метод к њему повѣдати: „Ако ми обљубиш і обечаш на ден светога Петра, који се приближује, с војскама својимі бити прі менѣ, прі службѣ божјеј: надам се в Бога, да противнике берзо премагаш.“ — Что се је і згодило.

Ден своје смерти је три дна пред повѣдел.

25. Ко се је Метод трудио међ Славјани і за Славјане 24 лѣт, је последниѣ се приближао правичному овому мужу і звестому служабнику божјему час почитка. Питали су Метода ученици: „Кога мѣниш, отче і учитељу наш честни, да би измѣд ученицѣ твојих бил в учениј твојим наслѣдником? Метод покаже на једнога, најзнаменитѣшега својих помочников, родјенога Моравана, іменом Горазда, і рече: „То јест ваше земље син, правовѣрен і православен, свободен муж і добро учен в оба језику, в славјанских і латинских кнѣгах. То буди божја воља і ваша лубав, како і моја.“ Цвѣтну

nedelu je posleđnjikrat šel v cerkev i je besědil, pridigal svojej čredě, uže bolen. Predvědil je svoja blizu smert i reče okolostojěčim: „Strežite me i pazite na me, dětca! do tretjega dnu. I jutrom tretjega dnu, to je 6. aprila lěta 885. je usnul i zaspal v Gospod-bogu. Učenci njegovi su deržali pogrebnu svečanost, pogrebna opravila po njem v latinskem, gerčkom i slavjarskom jeziku, i su ga položili v velikoj sbornoj cerkvi device Marije v prestonom městě velike Morave v Velegradě. —

неделу је послѣдњијкрат шёл в церквѣ і је бесѣдіа, прѣдігаа својеј чредѣ уже болен. Предвѣдіа је своју близу смерт і рече околостојечимъ: „Стрежіте ме і пазіте на ме, дѣтца! до третјега дну. І јутром третјега дну, то је 6. априла лѣта 885. је уснуа а заспаа в Господ-богу. Ученці његові су держали погребну свечаност, погребна оправѣла по њем в латинском, герчком, і славјанском језіку, і су га положили в великој сборној церквѣ девице Маріје в престоаномъ мѣстѣ велике Мораве в Велеградѣ.—

II.

KAKO STA SLOVSTVO STAROSLAVJANSKO I SLUŽBA BOŽJA SLAVJANSKA PO OBREDĚ RIMOKA- TOLIČKOM, PISMENI GLAGOLITIČKIMI PROPADALA.

26. Po smrti svetoga Metoda je počela slavjanska služba božja po obredu rimokatoličkom pismeni glagolitičkim propadati i to v Velikoj Moravě. v Čeah, v Poljskoj i v Gorotaniji, sadajnoj Sloveniji, i samo v Dalmaciji i na dalmatinskih otokih se je nam ta svetinja za silu začuvala. Toliko veselěje naprotiv je staroslavjansko slovstvo procvětalo pri Slavjanih iztočnih, kdě se je slavjanska služba božja po obredě pravoslavnom, iztočnom, pismeni cirilskimi dalje i dalje širila, kako je i sada v običaji pri Rusih, Serbih, Bolgarih i pri istih Romunih.

V Velikoj Moravě je po smrti svetoga Metoda zviti i sovražni Vihink zagnal s němečkimi duhovniki grozno pronaslědovanje nad slavjanske duhovnike. Dokle je ješče sveti Metod živil, je uměl i znal vse zvijače i zasěde svojega protivnika odvrāčati i uničtiti: pa po smrti toga svetoga muža su počeli Němci po Vihinku nahuskani, du-

II.

**КАКО СТА СЛОВСТВО СТАРОСЛАВЈАНСКО І СЛУЖБА
БОЖЈА СЛАВЈАНСКА ПО ОБРЕДѢ РІМОКАТОЛІЧКОМ,
ПІСМЕНІ ГЛАГОЛІТІЧКИМІ ПРОПАДАЛА.**

26. По смерті святого Метода је почела славјанска служба божја по обреду римокатоличком писмені глаголитічкімі пропадати і то в Великој Моравѣ, в Чехах, в Польској і в Горотаніји, садајној Словеніји, і само в Далмаціји і на далматинскихъ отокѣхъ се је нам та светинја за сілу зачувала. Тільки веселѣје напротивъ је старославјанско словство процвѣтало при Славјаніхъ істочнихъ, кдѣ се је славјанска служба божја по обредѣ православном, істочном, писмені цїрилскімі даље і даље шїрила, како је і сада в обичаји при Русіхъ, Сербіхъ, Болгаріхъ і при істїхъ Ромуніхъ.

В Великој Моравѣ је по смерті святого Метода звіті і совражні Вїхїнкъ загналъ с нїмечкімі духовнікі грозно пронаслѣдованїе над славјанске духовніке. Докле је јешче свети Методъ живїдъ, је умѣлъ і зналъ все звїяче і засїде својега протівника одвращати і унічїтї: па по смерті тога святого мужа су почелї Нїмци по Вїхїнку нахусканї, ду-

hovnike slavjanske grozno proganjati i su te božje muže i oznanovavce svete vjere v ječu i tamnicu vergli, jih grozno mučili i trapili i po tom iz zemlje izgnali. Knez Svatopluk tada upravo ni bil doma v svojoj vlasti; v priču njega, v njegovoj pritomnosti, ne bisu sméli s oznanovavci pravde tako okrutno nakladati. Toti divjaki, bili su to zaisto Němci, po naravě surovi i ljuti. Videč slavjanski duhovniki, da jim nije prestati na Moravě i v Panoniji, su se razletěli i utekli v Bolgariju, Macedoniju i Albaniju okolo lěta 886. Naj znamenitějši med njimi su bili Gorazd, Kliment, Sava, Naum, Angelar i već jinih. — Slavjanska služba božja od protivnikov tako okrutno proganjana, po Svatopluku premalo branjena se je sicer ješće za některi čas ovdě ondě na Moravě i v Panoniji obderžala, pa ubraniti se nije već mogla. Ješće slaběje se je godilo slavjanskoj službě božjej po smerti Svatoplukovoj lěta 894. Lehkomislni i prepirljivi sini Svatoplukoviči: Mojmir, Svatopluk mladji i Svatojoj su si otčinu zemlju razdělili i su se pustili medjusobno nadražđiti od zloradnoga Vihinka i lukavoga Ariba i Mojmir i Svatopluk sta se na veliku radost sovražnikov svojih s vojskoj sprijela. Na prošnju Mojmirovu je sicer papa Ivan IX. moravsku nadvladičnu stolicu po smerti Metodovoj izpraznjenu opet obnovil i đal posvetiti v Moravě nadvladiku i tri vladike: proti čemu sta pa naj silněje se upirala i ustavljala nadbiskupa solnogradski i moguntinski, koja sta za čas vlade mogućnoga Svatopluka lěpo pohlevno i

ховніне славјанске грозно проганјати і су те божје муже і ознаковавци свете вѣре в јечу і тамницу вергли јих грозно мучили і трапили і по том из земље изгнали. Кнез Сватоплук тада управо ни била дома в својеј власти; в причу њега, в његовој притомности, не бису смѣли с ознаковавци правде тако окрутно накладати. Тоті дивјаки, били су то заісто Нѣмци, но иравѣ сурові і љути. Відеч славјанскі духовніки, да јим није престати на Моравѣ і в Паноніји, су се разлевѣли і утекли в Болгаріју, Македоніју і Албаніју околѣ лѣта 886. Нај знаменитѣјши мед њими су били Горазд, Клімент, Сава, Наум, Ангелар і веч јиних. — Славјанска служба божја од противників тако окрутно проганјана, по Сватоплуку премало бранѣна се је сідер јешче за њѣктері час овдѣ ондѣ на Моравѣ і в Паноніји обдержала, па убраніті се није веч могла. Јешче слабѣје се је годіло славјанској службѣ божјеј по смерті Сватоплуковој лѣта 894. Лехкомисли і препірљиви сїні Сватоплуковічі: Мојмір, Сватоплук млађі і Сватобој су сї отчину земљу раздѣлили і су се пустіли медјусобно надраждіті од злоряднога Віхїнка і лукавога Аріба і Мојмір і Сватоплук ста се на велику радост совражников својих с војској спїјела. На прошињу Мојмірову је сідер папа Іван IX. моравску надвладічну столицу по смерті Методовој ізпризњењу опет обновила і дал посветіті в Моравѣ надвладіку і трі владіке: проті чему ста па нај сїлнѣје се ушїрала і устављала надбіскупна солноградскі і могунтінскі, која ста за час владе могучнога Сватоплука дѣпо похлєвно і

smireno molčala, sada pak, ko su Franki Mojmira premagali, nevidjeno naduto si počinjala; moguntinski Hato je pisal papě o Moravanih: ali hoćeju ali noćeju, budu morali podvreći svoje vrate, svoje šije, knezom frankovskim.

K vsemu tomu su prihruli Madjari vsoj siloj na Moravu i Panoniju i su veliku Moravu grožno razdjali lěta 967. Obivatelje su dělom umorili, dělom v robstvo jih uvergli. dělom jih razprodali, dělom su se razutikali v susedne pokrajine i zemlje v Tatre, v Horvatsku, v Dalmaciju, na otoke Dalmatinske, v Istriju i kamobudi.

Tako je propadla slavjanska služba božja obreda rimokatoličkoga v Velikoj Moravě. Pa sveta brata Ciril i Metod se od hvaležnih Moravanov ješče v sadajnoj době visoko čestita, kako apostola i prosvetitelja Slavanov.

27. V Čeahah je slavjanska služba božja propadati počela, ko se je mogućna deržava Velike Morave zasula, jer je Česka tēm odlučena od zemelj Panonije, Bolgarske i iztočne Galicije, kdě je slavjanska služba božja ješče bila v običaji, osobito pak su nastupili žalostni časi v Čeahah po smerti svete Ljudmile, velike prijateljice slovstva slavjanskoga i slavjanske službe božje i njenoga unuka svetoga Vaclava, vladarja českoga lěta 936. Onda je Boljeslav, brat i ubojica svetoga Vaclava s protivnoj strankoj deržeč, pustil slavjanske duhovnike siloj izgnati iz českich pokrajin, kako se čita v životopisě sv. Vaclava: „Mladenče njegove su zbili i božje sluge poplenili izgnavše je iz

омирено молчала, сада пак, ко су Франки Мојмира премагали, невидљено надуте се почијала, могућински Хато је писао напѣ о Мораваних: али хоћеју али хоћеју, буду морали подвречи своје врате, своје шипе, кнезом франковским.

К всему тому су прихрули Мадѣари свој силој на Мораву и Панонију и су велику Мораву грозно раздјали лѣта 907. Обиватеље су дѣлом уморили, дѣлом в робство јих увергли, дѣлом јих разпродали дѣлом су се разутикали в суседне покрајине и земље, в Татре, в Хорватску, в Далмацију, на отоке Далматинске, в Истрију и камобуди.

Тако је пропала славјанска служба божја обреда римокатоличкога в Великој Моравѣ. Па света брата Цирил и Метод се од хвалежних Мораванов јешче в садајној добѣ високочестита, како апостола и просвѣтитеља Славјанов.

27. В Чехах је славјанска служба божја пропадати почела, ко се је могучна држава Велике Мораве засула, јер је Ческа тѣм одлучена од земљ Паноније, Болгарске и источне Галиције, кдѣ је славјанска служба божја јешче била в обичаји, особито пак су наступили жалостни часи в Чехах по смерти свете Људмиле, велике пријатељице словства славјанскога и славјанске службе божје и њенога унука светог Вацлава, владарѣа ческога лѣта 936. Онда је Болѣслав, брат и убојица светог Вацлава с противној странкој держеч пустиа славјанске духовнике силој изгнати из ческих покрајин, како се чита в животописѣ св. Вацлава: „Младенче његове су збили и божје слуге поплашили изгнавши је из

města, pa žene jih za jine muše udali i vsu ubojitu želju ugonavljali zabivše kneza svojega.“

Slavjanska služba božja je bila v Čehah tako globoko ukoreninjena, da se je i v takih vrlo neprijaznih okolnostih ješče dosta dolgo obdržala od leta 1035. do 1097., branjena jednotlivimi opati, arhimandriti i duhovniki, imenito v samostaně sazavskom; ako ravno je ju papa Ivan uže omedjšil i ograničil, ako ravno je bila Velika Morava uže raztreskotana, ako ravno je bila Česka od ostalih pokrajin uže oddeljena, v kojih je bila slavjanska služba božja ješče v običaji: to dokazuje, koliko tverdněje je morala obstati v Čehah dotle, dokle je obstala ješče mogućna vlada Svatoplukova, dokle nije bila od pape samo dovoljena, nego i shvaljena i priporučivana, dokle sta vladarja i naroda moravski i česki ješče uzko bila sdružena.

Čehoslavjani ješče do dnešnjega dnu se hvalěžno spoměnjaju apostolov i prosvětiteljev slavjanskoga naroda, svetoga Cirila i Metoda i spěvavaju njima k česti pěsen cerkevnu: „Svati Cerho a Strahoto, naši patronove...“

Visoko časte i svetu Ljudmilu i njenoga unuka svetoga Vaclava, vojvodu česke zemlje, milovnika i podpiratelja slavjanske božje službe i mučenika božjega, njemu k česti spěvavaju ješče po dnes starodavnu cerkevnu pěsen: „Svati Vaclave vojvodo česke země...“

Na Slovenskom (u Slovakov) se je slavjanska služba božja i po groznom upadě Mađjarov ješče nekoliko obdržala med Slovaki i Rusini.

мѣста, па жене јих за јине муже удали і всу убојіту желју угонавлјали забівше кнеза својега.“

Славјанска служба божја је била в Чехах тако глобоко укоренињена, да се је і в такіх верло непријазніх околностіх јешче доста д'лго обдержала од лѣта 1035. до 1097., бранѣна једнотљівімі опаті, архімандріті і духовнікі, іменіво в самостанѣ сазавском; ако равно ју је папа Іван уже омедјашіл і оградічл, ако равно је била Велика Морава уже разтрескотана, ако равно је била Ческа од осталих покрајін уже одѣљена, в којіх је била славјанска служба божја јешче в обічајі: те доказује колико тврдиѣје је морала обстати в Чехах дотле, докле је обстала јешче могучна влада Сватоплукова, докле нїје била од папе само довољена, него і схвалѣна і припоручівана, докле ста владарѣя і народа моравскі і ческі јешче узко била одружена.

Чехославјані јешче до днешњегу дну се хвалежно спомінају апостолов і просвѣтителѣв славјанскога народа, светогу Ціріла і Метода і спѣвају нїма к честі пѣсен церкверу: „Сваті Церхо а Страхото наші патроне . . .“

Вісоко часте і свету Људмілу і њенога унука светогу Вацлава, војводу ческе земље, міловника і подпирателѣа славјанске божје службе і мученика божјега, нѣму к честі спѣвавају јешче по днес стародавну церквену пѣсен: „Сваті Вацлаве војводу ческе, земѣ . . .“

На Словенском (у Словаков) се је славјанска служба божја і по грозном упадѣ Мађаров јешче нѣколіко обдержала мед Словакі і Русіні.

Slavjanski minihi sazavski izgnani iz Čeh leta 1055. su se podali v Ugersku, odkuda nazad poklicani su se opet vernuli v Česku leta 1061.

28. V Poljskoj se je hristjanstvo vseobčno razširilo o časě vlade kneza Mečislava I. (Meška), koji se je narodil l. 931. i umerl l. 992. Da bi se dal kerstiti su mu svetovali hristjani tada uže v Poljskoj živeći i naklonila ga je poslědníč k tomu njegova nježna i prijazna žena, kneginja Dobrova, hčer kneza českoga Boleslava I. Kerstil ga je česki duhovnik Bogovid v Gnězdně i večji děl gospode poljske je naslědoval ovi priměr svojega kneza i se je dal take kerstiti.

Nedvojbeno je bilo i pred Mečislavom mnogo hristjanov v Poljskoj imajućih službu božju dělom v latinskom jeziku, dělom v slavjanskom, kako su namreč někamo prišli duhovniki ali němečki ali slavjanski; jer tada hristjani nisu imeli stalnih duhovnikov, nego duhovnike selske (Missionäre), kako je to bilo iz perva i pri jinih poganskih narodih.

Da je slavjanska služba božja propadla v Poljskoj je došlo od toga, jer slavjanski duhovniki nisu ustanovili stalnih dieces, niti stalnih vladik, niti v obće stalne cerkevne vlade s slavjanskoj služboj božjoj: duhovniki němečki s latinskoj služboj božjoj naprotiv su vse to učinili: i zato je latinska služba božja zvitězila nad slavjanskoj i ju je zadnič scěla odtisnula. To se je zgodilo za Mečislava I.

Cesarji němečki su uže rano pošiljali duhovnike služeće službu božju v latinskom jeziku k severoevropskim narodom, Poljakom i Ruso n, da bi

Славјанскі мініхі сазавскі ізгнані із Чех лѣта 1055 су се подалі в Угерску, одкуда назад покліцані су се опет вернули в Ческу лѣта 1061.

28. В Польској се је христјанство всеобчно разширило о часѣ владе кнеза Мечіслава I. (Мешка), који се је народіа лѣта 981. і умерл лѣта 992. Да би се дал керститі су му световалі христјані тада уже в Польској живечі і наклоніа га је послѣдніч к тому његова њежна і пријазна жена, кнегинја Доброва, хчер кнеза ческога Болѣслава I. Керстиа га је ческі духовник Боговід в Гивздиѣ і вечјі дѣа госноде польске је наслѣдовалові примѣр својега кнеза і се је дал таке керститі.

Недвојбено је било і пред Мечіславом много христјанов в Польској імајучіх службу божју дѣлом в латінском језіку, дѣлом в славјанском, како су намреч њѣмамо пришли духовнікі; јер тада христјані нису имелі сталніх духовніков, него духовніке селске, како је то било із перва і пријиніх поганскіх народіх.

Да је славјанска служба божја пропадла в Польској је дошло од тога, јер славјанскі духовнікі нису установілі сталніх діецев, ніті сталніх владік, ніті в обще сталне црквене владе с славјанској службој божјој: духовнікі њѣмечкі с латінској службој божјој напротив су все то учінілі: і зато је латінска служба божја звітезіла над славјанској і ју је задніч сцѣла одтіснула. То се је згодило за Мечіславн I.

Цесары њѣмечкі су уже рано пошіљалі духовніке служече службу божју в латінском језіку к североевропскім народом, Польаком і Русом, да би

jih spravili najpred pod duhovsku vladu i pozdnjeje jih podvergli i svojej vladě svetovnoj. Jmenito cesar Oto I. je v Mogunci (Mainz) ustanovil leta 962. dvě biskupiji naslovně (in partibus infidelium) poznanijsku i rusku, želeč ove zemlje, podrobiti najpred duhovnoj oblasti, zatěm svojej oblasti svetovnoj. Naslovná biskupija poznanijská se je spreměnila v djanSKU uže leta 968. i leta 1000. se je povisila uže na nadbiskupiju.

Vsega toga nisu slavjanski duhovniki nič stvorili i zato neimajući tverdné podloge, neimajući stalnih duhovnikov, niti stalnih dieces, niti stalno uredjene vlade cerkvene nisu mogli se ubraniti krěpko uredjenih duhovnikov němečkich i jezika latinskoga. Sovsěm se je hristjanstvo v Poljskoj razšírilo, ko je hristjansku věru tamo oznanoval sveti Vojtěh leta 995. i 996. i onda je latinska služba božja odtisnula slavjansku, koja vendar nije berzo scěla izginula i zibnula. Naruševič i jini spisovatelji poljski pripovědaju, da ima biti najstarejša cerkev v Krakově cerkev svetoga križa na Kleparzy, kteru su, kako se pravi, slavjanski duhovniki postavili uže v 10. veku i su tamo božju službu služili v slavjanskom jeziku. Jini tvrde, da je ovu cerkev postavila i slavjanske duhovnike ondě upeljala kraljica Jadviga, žena Vladislava Jagela okolo leta 1386. O časě spisovatelja Dugoša (umrel leta 1480) su slavjanski duhovniki ješće ondě prebivali služeč božju službu v slavjanskom jeziku. Naj starějše knjige cirilske su tiskane v Krakově leta 1491.

їх справілі наї пред под духовску владу і поз-
двїје їх подвергли і својеї владї световної. Іме-
ніто цесар Ото I. је в Могунці установіл лѣта 962.
двѣ бїскупїї насловнѣ познаньску і руску, желеч
ове земље подробіті најпред духовної областї, за-
тѣм својеї областї световної. Насловна бїскупїя
познаньска се је спремїла в джанску уже лѣта
968. і л. 1000. се је повїсіла уже на надбїскупїю.

Всєга тога нїсу славянскї духовнїкї нич ство-
рїлі і зато неїмајучї тверднє подлоге, неїмајучї стал-
нїх духовнїков, нїтї сталнїх дієцєс, нїтї стално
урєдєнє владє церковнє нїсу моглї се убрїнїті
крѣпко урєдєнїх духовнїков нїмєчкїх і јєзїка ла-
тїнског. Совсѣм се је хрїстїанство в Польскої
разшїрїло, ко је хрїстїанску вѣру тамо ознаменовал
свєтї Воїтѣх лѣта 995. і 996. і онда је латїнска
служба божїа одтїснула славянску, коїа вендар нїје
берзо сцїла їзгїнула і зїбнула. Нарушевїч і їїні
спїсовательє польскї прїповѣдају, да їма бїтї нај-
старѣїша церков в Краковѣ церков свєтог крїжа
на Клепарї, ктеру су, како се правї, славянскї
духовнїкї поставїлі уже в 10 вєку і су тамо божїу
службу служїлі в славянском јєзїку. Їїні твердє,
да је ову церков поставїла і славянскє духовнїкє
ондѣ упєльала кральїца Јадвїга, жєна Владїслава
Јагєла околє лѣта 1386. О часѣ спїсовательє Длу-
гоша (умрєл лѣта 1480.) су славянскї духовнїкї
їєшчє ондѣ пребївалї служєч божїу службу в слав-
янском јєзїку. Наї старѣїшє цїрїлскє су
тїсканє в Краковѣ лѣта 1491.

Cirilske pēsni poljske neimamo iz onih starih časov. Naj davnějši spomēnik jezika poljskoga je pēsēn sloŹena svetim Vojtēhom okolo lēta 994. imenovana: „Bogarodzica.“

29. Slovenci v sadajnoj spodnjej i srēdnjej Stajerskoj, srednjej i spodnjej Krajnskoj i spodnjej i srēdnjej Koruškoj su se verlo uzradovali nad boŹjoj sluŹboj v slavjānskom jeziku, koju je v Sloveniji tada imenovanoj Gorotaniji upeljal sveti Metod i mnogočiselni pomočniki i učenci njegovi: pa to veselje Slovenci nisu dolgo uživljali, jer Nēmci su Metoda siloj iz gorotanskih pokrajin izpudili (fugatus est a karantanis partibus). Tu je boŹja sluŹba v slavjanskom jeziku med Slovenci prestala i slavjansko pismo iz Slovenije zibnulo.

Pravo divno čudo se je sbilo, da se je slovestvo slovensko blizo. 680 lēt po svetom Cirilu i Metodu to je o časē ponovljenja vėrozakona (reformation) opet iz nova oŹivilo i to. pravoj jugoslavjanskoj uzajemnostju, tako da su onda Slovenci izdajali na svētlo knjige pismeni latinskimi, cirilskimi i glagolitičkim i v narečijih slovenskom, horvatskom i dalmatinskom. Naj marljivějši muž onoga časa za slovensko slovestvo je bil PrimuŹ Trubar, Slovenec, rođjen na Raščici blizo Ljubljanē, Źupnik v Loki blizo Rateč, zatēm kanonik v Ljubljanē lēta 1531, potle kanonik v Terstē, radi ponovljenoga (luteranskoga) vėrozakona, kojega se je derŹal, izgnan iz domovine je pobegnul v Nēmce, bil za dušnoga pastirja (pastorja) v Rotenburgu l. 1548, zatēm v Kempenē. K njemu se je pridruŹil v Nēm-

Цірілске п'існі польске неімамо із оних старіх часов. Нај давн'їйші спом'їнік језіка польскога је п'ісєн сложена светім Војт'їхом околѡ л'їта 994. іменочана: „Богарод'їца.“

29. Словенці в садајној сподн'єј і ср'їдн'єј Штајерској в ср'їдн'єј і сподн'єј Крајінској, в сподн'єј і ср'їдн'єј Корушкој су се верло узрадовали над бож'єј службој в славјанском језіку, коју је в Словеніјі, тада іменованој Горотаніјі, упельал свети Метод і многочислені помочнікі і ученці његові: па то весел'є Словенці н'їсу долго ужівљали, јер Н'їмці су Метода сілој із горотанскіх покрајін іспуділі. Ту је божја служба в славјанском језіку међ Словенці престада і славјанско писмо із Словеніје збнуло.

Право д'ївно чудо се је сбіло, да се је словство словенско блізо 680 л'їт. по светом Ціріл'ї і Метод'ї, то је о час'ї поновљенја в'їрозакона опет із нова оживіло і то правој југославјанској уз'їємностју, тако да су онда Словенці издајали на св'їтло кн'їге писмені латінскімі, цірілскімі і глаголіт'їчкімі в нареч'їх словенском, хорватском і далматінском. Нај марљів'їйші муж онога часа за словенско словство је біл Прімуж Трубар, Словенец род'їи на Рашчіці блізо Љубљан'ї, жупнік в Локи блізо Ратеч, зат'їм канонік в Љубљан'ї л'їта 1531, потле канонік в Терст'ї раді поновљенога (лутеранскога) в'їрозакона, којега се је держал. ізгнан із домовіне је побегнул в Н'їмце, біл за душного пастірьа (пастор'їа) в Ротенбургу л'їта 1548, зат'їм в Кемпен'ї. К њему се је прідружіл в Н'їм-

cih Peter P. Vergerius bivši biskup koparski (Capo d' Istria), take izgnanik i ona dva sta slovenske knjige marljivo spisovala i jih na svétlo izdajala v Tibinku (Tübingen) i v Vitembergu. Trubar si je naménil dati knjige na svétlo take za Horvate i Dalmatince v njihovom naréčji pismeni cirilskimi i glagolitičkim. Pomagoval je Štefan Konsul, rođen v Buzetè (Pinguente) v Istriji, koje je take radi vère, moral pobègnuti v Nèmce. Glagolitička pismena su si napravili v Norimberku l. 1560 i jih prenesli v Tibink, cirilska v Urahu l. 1561.

Njim su se pridružili i Ljubljančan Anton Dalmata, Juri Juričič, Slovenec iz Krajske, Leonard Merčerič, Dalmatinec. Trubar, pastor v Urahu, od krajskih stališev postarljen take za pastorka krajske dežele, je prišel za nekoliko časa v svoju domovinu i je vzel od tuda seboj dva pravoslavna svešćenika Materža Popoviča i Ivana Maleševca, rođena, kako se pravi, iz Srbije i Bosne. Ti i ješće nekoji jini su si uzajemno pomagovali, knjige v slavjanski jezik predstavljali, popravljali i jih na svétlo izdajali, veđji děl vèrozakonske i pobožne, evangelije, molitne knjižice i celo sveto pismo v Vitembersku lèta 1584. Take v Ljubljanè, v Tibinku i v Urahu su ovi muži tiskali knjige. Podporovali su onda slovensko slovstvo osobito krajski stališi i znameniti Janez Ungnad baron v Soneku.

Pozdnèje su se morali vsi iz Slovenije izseeliti, koji su se ponovljenoga verozakona deržali i njih knjige su se sožgale, kdèkoli su se najšle,

цих Петер П. Бергеріус, бівши біскуп конарскі, таке ізгнанік і она два ста словенске кнѣге мар-
лыво, спісовала і їх на свѣтло издајала в Тібінку
і в Вітембергу. Трубар сі је намѣи́л дајати кнѣге
на свѣтло таке за Хорвате і Далматінце в нѣхо-
вом наречжі пісмені цїрїлскімі і глаголітїчкімі. По-
маговал је Штефан Консул родьен в Бузетѣ в Істрі-
ји, који је таке раді вѣре морал побѣгнути в Нѣм-
це. Глаголітїчка пісмена су сі направілі в Норім-
берку лѣта 1560. і їх пренесли в Тібінк, цїрїлска
в Ураху л. 1561.

Нѣм су се прідружілі і Љубљанчан Антон
Далмата, Јурі Јурічич, Словенец із Крајиске, Ле-
онард Мерчеріч, Далматінец. Трубар, пастор в
Ураху, од крајискіх сталїщев постављен таке за
пасторѣ крајиске дежеле, је прїшел за нѣколіко
часа в своју домовїну і је взел од туд себој
два православна свешченїка Матевжа Поповїча і
Івана Малешевца, родьена, како се праві, із Сер-
біје і Босне. Ті і јешче нѣкојі јїні су сі узајемно
помаговали, кнѣге в славјанскі језїк престављалі,
лоправљалі і їх на свѣтло издајалі, вецжі дѣл вѣ-
розаконске і побожне, евангелїје, молїтне кнѣжіце
і цѣло свето пісмо в Вітемберску лѣта 1584.
Таке в Љубљанѣ, в Тібінку і в Ураху су оні му-
жї тїскали кнѣге. Подпоровалі су онда словенско
словство особїто крајискі сталїші і знаменїті Ја-
нез Унгнад барон в Сонеку.

Позднѣје су се моралі всі із Словенїје із се-
літі, који су се поновљенога вѣрозакона держалі
і нѣх кнѣге су се сожгале, вѣдколі су се најшле,

— i slovensko slovstvo je na dolgo časa prestalo i umolknilo.

Sadajni izobraženi Slovenci su v obče osobiti prijatelji pisma cirilskoga i uzajemnosti slavjanske i visoko časte sveta brata Cirila i Metoda apostola i prosvětitelja naroda slavjanskoga i spěvaju jima na čest ljepe pĕsen: Dvě světlě zvězdě bliščete na nebě nam Slavjanom, oĭ svetĭ Ciril i Metod! . . .

30. Horvatom, osobito pak Slavjanom stanujučim v Dalmaciji i na dalmatinskih otokih se imamo zahvaliti, da se je nam začuvala božja služba v slavjanskom jeziku po obredě rimskom, pismeni glagolitičkim.

V Horvatih je slavjanska služba božja propadati počela lĕta 925. Uže papa Ivan X. je horvatskoga kneza Tomislava s zvlastním listom počastil, kojim ga je nagovarjal, da bi v službě božjej upeljal latinski jezik mĕsto onda v Horvatih navadnoga slavjanskoga. Čudno je, da su uprav rimokatolički hristjani rimokatoličku službu božju uprav po nehrisťjansku proganjali samo zato, ker se je služila v jeziku slavjanskom, narodu slavjanskomu razumljivom. Lĕta 925. se je obhadjal v Splĕtĕ cerkveni sbor, na kojem su slavjansku službu božju ostro prepovĕdali. V listinah toga sbora je zaukazano: „Da se nijeden biskup naše pokrajine ne prederzne i ne usudi, nĕkoga v kojegod dostojanstvo povisiti slavjanskim jezikom, koji su pak uže ponamĕštjeni v duhovničtvĕ i v ministvĕ mogu Bogu služiti slavjanskim

— і словенско словство је надолго часа престало і умолило.

Садајні ізображені Словенці су в обче особіті пријатели писма цїрїлскога і узајемности славјанске і високо чaste света брата Цїрила і Метода апостола і просвѣтителѣя народа славјанскога і спѣвају јіма на чест лѣпу пѣсен: Двѣ свѣтлѣ звѣздѣ блшчете на небѣ нам Славјаном, ој светі Цїріл і Метод! . . .

30. Хорватом, особіто пак Славјаном стањујучим в Далмацији і на далматинских отокіх се імамо захвалити, да се је нам зачувала божја служба в славјанском језику по обредѣ римском писмени глаголичкијі.

В Хорватіх је славјанска служба божја пропадати почела лѣта 925. Уже папа Іван X. је хорватскога кнеза Томіслава с звластним листом почастил, којим га је наговарѣал, да бї в службѣ божјей упелѣал латинскі језик мѣсто онда в Хорватіх наваднога славјанскога. Чудно је, да су управ римокатоличкі хрістјані римокатоличку службу божју управ по нехрістјанску прогацијали само зато, кер се је служила в језику славјанском, народу славјанскому разумљивом. Лѣта 925. се је обхадѣал в Сплѣтѣ церквені сбор, на којем су славјанску службу божју остро преповѣдали. В листинѣх тога сбора је зауказано: „Да се ніједен біскуп наше покрајине не предерзне і не усуди, нѣкога в којегод достојанство повісіти славјанским језиком, који су пак уже ионамѣстјени в духовничтвѣ і в мініштвѣ могу Богу служити славјанским

jezikom; da ne pripusti takovomu v svojej cerkvi služiti božju službu, kromě ako bi mu nedostavalo duhovnikov, onda mu može po dovoljenji od rimskoga pape dovoljiti božju službu služiti.“

Lěta 1059 se je obhadjal opet v Splětě oni zloglasni cerkveni sbor, na kojem su pravověrnū, rimokatoličkn službu božju v slavjanskem jeziku opet odsudili, svetoga Metoda proglasili za krivověrca i slavjansko pismo počastili za izmišljotinu i iznajdbu arijanskih krivověrnih, němečkich Gotov. Pa zato slavjanska služba božja v Horvatskoj, v Dalmaciji i Istriji nikako nije prestala, nego je bila narodu převeč mila, v njem tako globoko ukorenjena, da lěta 1204 je bil v Horvatskoj samo jeden jedini samostan „riče latinum“ čisto latinski, tako da je vladika senjski prosil papu Inocencija IV., da bi dozvolil službu božju v slavjanskem jeziku pismeni slavjanskimi — glagolitičkim — koja nepodstatno imenuje pismom svetoga Hieronima. Čto je papa i dozvolil lěta 1248. slědečimi slovi: „Mi smo zato promislili, da je govor stvari, na ne stvar govora podčinjena i podredjena i dovoljimo tebě ovim listom, čto si prosil (služiti božju službu v slavjanskem jeziku pismeni glagolitičkim po obredě rimske cerkve) pa samo v onih pokrajinah, kdě odpred uže ovi običaj obstoji tako, da se smisel ne kazí po različnih pismenih.“

Slavjanska služba božja pismeni glagolitičkim, dělom i latinskimi po obredě pravověrnem, rimokatoličkom se služi ješče do naše dobe v po-

језиком ; да не припусти таковому в својој цркви служити божју службу, кромѣ ако би му недоставало духовников, онда му може по довољенји од римскога папе довољити божју службу служити.“

Лѣта 1059 се је обхадѣал опет в Сплѣтѣ они злогласні црквені сбор, на којем су правовѣрну, римокатоличку службу божју в славјанском језику опет одсудили, светога Метода прогласили за кривовѣрца і славјанско писмо почастили за измѣшљотину і изнајдбу аријанских кривовѣрних, нѣмечких Готов. Па зато славјанска служба божја в Хорватској, в Далмацији і Істрији никако није престала, него је била народу превеч мила, в њѣм тако глобоко укоренѣна, да лѣта 1204 је бил в Хорватској само једен једини самостан „риче латинум“ чисто латински, тако да је владика сеньски просил папу Іноценција IV., да би дозволил службу [божју в славјанском језику писмені славјанскимі — глаголитичкимі — која неподстатно іменује писмом светога Хіероніма. Что је папа і дозволил лѣта 1248. слѣдечіми слові : „Ми смо зато промислили, да је говор ствари, па не ствар говору подчинѣна і подређена і довољимо тебѣ овим листом, что си просил (служити божју службу в славјанском језику писмені глаголитичкимі по обредѣ римске цркве) па само в оніх покрајинах, кдѣ одпред уже ови обичај обстоји тако, да се смісел не кази по различних писмених.“

Славјанска служба божја писмені глаголитичкимі, дѣлом і латинскимі по обредѣ правовѣрном, римокатоличком се служи јѣшче до наше добе в по-

krajinama cerkvenima Senjskoj i Kerčkoj i v nekojih bližnjih predelih.

31. Kdē se služi dan današ služba božja v slavjanskem jeziku po obredu rimokatoličkom? V kojih semeniščih se uče bogoslovci ovu službu božju služiti? Kdē se ovake bogoslužebne knjige tiskaju?

Ovo su pitanja važna i verlo zanimiva za vsakoga izobraženoga Slavjana, zato priobčim ovdē verlo podučno i zanimivo pismo od jednoga veleučenoga Slavjana iz one pokrajine, koji s svojima očima vse to vidja. Piše ovi prečastni i iskreni rodoljub slēdeća: „Na vaše pitanje: koliko žup je v Dalmaciji i v Istriji i na dalmatinskih i istranskih otocih, kdē se služi božja služba po rimskom obredē a v jeziku slovēnskom, — je težko odgovoriti točno... Nēki župnik službu božju po latinsku ondē, kdē su vavēk služili po slovjansku; nēki maši pol ovako a pol onako, a nēki zapēva: „Pomolimo se,“ pak pēva molitvu latinsku, a zaverši ju: „Gospodom našim Isusom Hristom sinom tvojim, koji s tobom žive i kraljuje po sve vėke vėkov (namēsto: iže s toboju živet i carstvujet v vėki vėk)! I ma jih, koji vrše latinski ono, što se govori muče (secreta), a glagoljski ono, što se govori na glas; a nēkim služi sadanji jezik namēsto staroslovēnskoga.... Nu ako vam ne znam praviti, kdē naši popi po našu božju službu služe, to hoću vam praviti, kdē smiju tako mašiti. Po rimskom obredē a v jeziku staroslovēnskom smiju vršiti

країинама перквеніа Сеньској і Керчкој і в нѣко-
їх бліжніх предѣлѣх.

31. Кдѣ се служі дан данас служба
божја в славјанском језіку по обредѣ
римокатолічком? В којіх семінішчїх се уче
богословці ову службу божју служіті? Кдѣ се
оваке богослужебне кнїге тїскају.

Ово су питања важна і верло заінїва за вса-
кога ізображенога Славјана, зато прїобчїм овдѣ
верло подучно і заінїво писмо од једнога велѣу-
ченога Славјана із оне покраїіне, којї своїма очї-
ма все то відїа. Піше ові пречастні і їскренї ро-
дольуб слѣдеча.

„На ваше питање: колїко жуп је в Далмації
і в Істрії і на далматїнскїх і їстранскїх отоцїх,
кдѣ се служі божја служба по римском обредѣ а
в језіку славјанском — је тежко одговоріті точно.
... Нѣкі жупнїк служі божју службу по латїнску
ондѣ, кдѣ су је вавек служїлі по славјанску, нѣкі
то чїнїва поло овако поло онако, а нѣкі запѣва:
„Помолїмо се,“ пак пѣва молїтву латїнску, а за-
вершї ју: „Господом нашїм Ізусом Хрїстом сїном
твоїм, којї с тобом жїве і краљује по све вѣке
вѣков (намѣсто: їже с тобоју жївет і царсвујет
в вѣкі вѣк!) Іма јїх, којї верше латїнскї оно, что
се говорї молче, а глагольскї оно, что се говорї
на глас; а нѣкїм служі сѣданїї језїк намѣсто ста-
рославјанскога . . . Ну ако вам не знам правїті,
кдѣ нашї попї по нашу божју службу служе,
то хочу вам пак правїті, кдѣ смїју тако
божју службу служіті. По римском обредѣ а
в језіку старославјанском смїју вершїті

božju službu: vsemu narodu slavjansk om u po Dalmaciji, po Istri i po dalmatinskih ter kvarnerskih otocih, a i po vsěj Senjskoj biskupiji. Tako po vsem otoce Velji (osim grada Krka) sveč ana božja služba biva vršena jezikom slavjanskim, i to ne samo starim, nego i novim. . . A malu misu vrše něki latinski, něki staroslověnski. Ali v ovih pokrajinah možemo i medju talijanskim narodom po našu božju službu služiti. Tako maše v Krci Franjevci tretjega reda, a tako i v Zadrě i drugdě.“

„V seminišču Zadarskom, Senjskom i Djakovačkom uče se bogoslovci staroslověnskomu crkvenomu jeziku, ali nikdě se ne uče misiti po slověnsku, nego po latinsku. Slavjanskoj službě moraju se sami izvan sěminišća priučiti — ako je koga volja! Tako vam biva od několiko lět. Ja znam mnogo duhovnikov, koji su několiko prvih lět svojega popovstva samo po latinsku mašili, a sada maše po slověnsku, něki samo velu mašu, a něki i velu i malu. . .“

„A naše crkvene knjige slověnske jesu glagolicom tiskane, starěje v Benetcih, v Senji i na Rěci, a mladje (počam od lěta 1630.) v Rimě. Tako su tiskane i mašne knjige i časoslov i služebnik i t. d.

Nu kako užer rekoħ, něčto je i latinicom štampano . . . tako rečeni šč a veti (schiavetti od schiavo = slavo) na Rěci i v Dubrovniku, jezikom sadajnim ovdě ovakovim, onde onakovim a največ vsakakovim . . . A i služebnikov imamo latinicom štampanjh, i takovimi se služe naši popi . . .“

божју службу: всему народу славјанскому по Далмації, по Істрії і по далматинских тер кварнерских отоцих а і по всьї Сеньској бискупїї. Тако по всем отоце Велї (осім града Керка) свечана божја служба бива вершена језіком славјанским і то не само старім, него і новім .. А малу місу верше нѣки латински, нѣки старославјански. Алї в овїх покраїнах можемо і медју італїјанским народом по нашу божју службу служити. Тако маше в Керці Франјевци третьєга реда а тако і в Задрѣ і другѣх.“

„В семенїшчу Задарском, Сеньском і Дїяковачком уче се богословци старославјанскому церквену језіку, алї нїкдѣ се не уче божју службу служити по славјанску, него по латинску. Славјанској службѣ божјей морају се самі ізван сѣмїнішча приучити — ако је кога воља! Тако вам бива од нѣколико лѣт. Ја знам много духовников, којі су нѣколико первих лѣт својега поповства само по латинску служили божју службу, а сада служеју по славјанску, нѣки само вѣду нашу, а нѣки і вѣду і малу. . .“

„А наше церквене кнїге славјанске јесу глаголицом тискане, старѣје в Венетцїх, в Сеньї і на Рѣци, а млађе (почам од лѣта 1630) в Римѣ. Тако је тискан і служебник і часослов і трѣбник і тако даље. Ну како уже рекох, нѣчто је і латиницом тискано, тако реченї шчаветї на Рѣци і в Дубровнику језіком садајним овдѣ оваковим, ондѣ онаковим а нај веч всакаковим. . . А і служебников имамо латиницом тисканих і таковимі се служе наши попи. . .“

„Narod hoće službu božju po slovensku, a popi (nekćđ) ne umiju! pak dĕlaju, kako umiju, ili kako mogu, ili kako jih je volja.“

Kako o časĕ svetoga Cirila, tako i sada slavjanska služba božja nije bez protivnikov, pa nije niti bez visokih podporovateljev. Dokaz tomu okružnica, koju je razposlal blage uspomene vladika Ivan Brčić lĕta 1843. iz Zadra po cĕloj nadvladičiji, kdĕ te pobožni i gorljivi dušni pastir akazuje, da se ima v vanjskih župah o svetkovinah služiti služba božja v glagoljskom, to je, v hrvatskom jeziku. Ta okružnica glasi ovako:

„Broj 586.

Jer vidim, da je nuždno, da po vanjskih župah ovĕ nadvladičije ostane v životu svečana služba v glagoljskom, oliti našem hrvatskom jeziku; — dajem na znanje vam častni gospodine župniče, da ako ste do sada protivno radili, odsele se prihvatite toga prenuždnoga običaja, i da obvršavate svu službu, sve crkvene obrede glagoljicom, to je našim hrvatskim jezikom.“

„Ako li pako nebiste mogli poradi neznanja, narodnoga jezika, što ne mislim, te moje zapovĕdi izpuniti, nalažem vam, da nastojite u tu svrhu uvježbati se, a medjutim ova uredba daje se na znanje preuzvišenoj vladi, koja o tom mari.

Iz Metropoličkoga ureda u Zadru 26. svibnja 1843.

Ivan Brčić v. r. vladika.

32. Sveta brata i apostola slavjanska Ciril i Metod sta božju službu poslavjanila v Cari-

„Народ хоче службу божју по славјанску, а пош (пѣкѣ) не умију! пак дѣлају, како умију, ілі како могу, ілі како јих је воља.“ —

Како о часѣ светог Ціріла, тако і сада славјанска служба божја није без противников, па није ниті без високих подпороватељев. Доказ тому окружница, коју је распослао благе успомѣне владика Иван Берчић лѣта 1843 из Задра по цѣлој надвладичіји, кдѣ те побожни а горљиви душни пастір укажује, да се има в ванјских жупах о светковинах служити служба божја в глагольском, то је, в хорватском језіку. Та окружница гласі овако:

Број 586.

Јер відім, да је нужно, да по ванјских жупах ове надвладичіје остане в животу свечана служба в глагольском, оліті нашем хорватском језіку; — дајем на знанје вам частні господіне жупніче, да ако сте до сада противно раділі, одселе се прихватите тога пренужднога обичаја і да обвершавате сву службу, све церквене обреде глаголіцом, то је, нашим хорватским језіком.“

„Ако лі пако небісте могли поради незнање народнога језіка, што не мислім, те моје заповѣді ізцуниті, налажем вам, да настојите у ту сверху увѣжбати се, а медьутѣм ова уредба даје се на знанје преузвішеној владі, која о том мари.

Із Метрополічкога уреда у Задру 26. свѣбња, 1843.

Іван Берчић в. р. владика.“

32. Света брата і апостола славјанска Ціріл і Метод ста божју службу пославјанила в Царі-

gradě po obredě ondě navadnom, pravoslavnom; v Velikoj Moravě pak po obredě tamo običnom pravověrnom rimskom. Obred slavjanski pravoslavni se je verlo daleko razšířil po světě, pa i obred slavjanski rimski je bil někada upeljan v mnogih i velikih deželah, imenito v Velikoj Moravě, v Českoj, v Poljskoj, v zapadnih predělih Panonije, v Gorotaniji i v Horvatskoj pa v těch krajih nehrístjansko proganjana i pronaslědovana je zginula; obderžela se je do naše dobe samo v Dalmaciji i na dalmatinskih otokih, dělom ješče v Istriji i na otokih karnerskih, pa i v těch krajih je slabo podporovana i životari bědno, kako sirota zapuščena. Nije ni jednoga šeminišča, v kojem bi se bogoslovci učili službe božje v slavjanskom jeziku po obredě rimskom, i po tom nije čuda, da od dneva do dneva žalostneje propada.

Ne dajmo, da nam ta cerkvena i narodna svetinja sčela propadne!

Mnogi narod bi želel imeti tu lépu pravicu, da bi se směla božja služba služiti v njegovom materinskom jeziku, pa je ne ima: mi Slavjani pak tu pravicu imamo, ju imamo uže od davna, uže od one stare dobe. ko cerkev božja ješče nije bila razděljenja na iztočnu i zapadnu, nego je bila samo jedna jedina vselenska, vesolna, vseobča sveta cerkev božja; mi Slavjani imamo uže od onda do suda tu pravicu priznanu od cěle svete cerkve božje i potvrđjenu od svetih rimskih pap; mi Slavjani imamo pravicu služiti božju službu —

градъ по обредъ ондъ навадном, православном; в Великој Моравѣ пак по обредъ тамо обичном православном римском. Обред славјанскі православні се ве верло далеко разширил по свѣтъ, па і обред славјанскі римскі је бѣл нѣкада упелъан в многѣх і великѣх дежелах, іменито в Великој Моравѣ, в Ческој, в Польској, в западнѣх предѣлах Паноніје, в Горотаніји і в Хорватској; па в тѣх крајѣх нехристјанско проганјана і пронаслѣдована је згинула; обдержала се је до наше добе само в Далмацији і на далматинскѣх отоцих, дѣлом јешче в Истрији і на отоцих, карнерскѣх, па і в тѣх крајѣх је слабо подпорована і животари бѣдно, како сирота запушчена. Није ниједнога свѣдѣнства, в којем би се богословци учили службе божје в славјанском језику по обредъ римском, і по том није чуда, да од днева до днева жалостије пропада.

Не дајмо, да нам та црквиена і народна свѣтиња спѣла пропадне.

Многі народ би желел имети ту лѣпу правѣцу, да би се смела божја служба служити в његовом материнском језику, па је не има: ми Славјани пак ту правѣцу имамо, ју имамо уже од давна, уже од оне старе добе, ко црквѣ божја јешче није била раздѣљена на источну і западну, него је била само једна једина вселенска весолна, всеобча свѣта црквиена божја; ми Славјани имамо уже од онда до сада ту правѣцу признану од цѣле свѣте цркве божје і потвердѣну од свѣтих римскѣх пап; ми Славјани имамо правѣцу служити божју службу —

i ju v istině služimo do dnešnjega dneva — po obu
dva obredih, po obredě iztočne i zapadne cerkve.

Ne dajmo, da nam slavjanskorimski obred zgine!

Ugledajmo se na svoje slavjanske brate hrist-
jane pravoslavne, kako krěpko se derže službe
božje v svojem materinskom jeziku: mi Slavjani za-
padne cerkve bi pa nemarno dopustili, da nam naš
pravověrni slavjanski obred propadne?

Ugledajmo se na svoje priprosto, dobroser-
dečno i pobožno slavjansko ljudstvo v Dalmaciji
i bližnih otokih i predelih, kako se od někada
i do sada krěpko derži te svetinje ako ravno su
ju protivniki v staroj době okrutno pronaslědo-
vali, proganjali i ju prepověđovali i ako ravno se
ta svetinja i sada od jindě slabo ali nimalo ne
podpira

Ugledajmo se v častitljive duhovnike, sveš-
ćenike, v onih pokrajinah služeće božju službu
po slavjansku: neimaju učilišća, da bi se mladi
duhovniki v njem slavjanske službe božje priučili,
pa uče se je sami i ju verše onda, kako umiju,
kako mogu i kako znadu. Ovim verlim i častnim du-
hovnikom slavjanskim se imamo vlastně zahvaliti.
da nam ta svetinja nije zginula iz običaja; budi
jim zato obilno plačilo od Boga i slava pred vsěm-
kolikim narodom slavjanskim.

Da se vendar prav porazumimo, moramo ovdě
dobro razlikovati glagolicu, to je, službu božju

і ју в істинѣ служимо до днепньега дня по обу дву обредѣх, по обредѣ істочне і западне церкви.

Не дајмо, да нам славјанскорѣмскі обред згіне !

Угледајмо се на своје славјанске брате христјане православне, како крѣпко се держе службе божје в својем матерѣмском језіку : мі Славјані западне церкви бі па немарно допустилі, да нам наш правовѣрні славјанскі обред пропадне ? —

Угледајмо се на своје пріпросто, добросердечно і побожно славјанско льудство в Далмаціі і бліжніх отоках і предѣлах, како се од нѣкада до сада крѣпко держі те светінје, ако равно су ју противнімі в старој добѣ окрутно пронаслідовали, проганјали і ју проповѣдовали проганјали і ју преповѣдовали і ако равно се та светінја і сада од јѣдѣ слабо алі німало не подпіра.

Угледајмо се в частітљіве духовніке, свещеніке, в онѣх покрајінах служече божју службу по славјанску : неімају учілішча, да бі се млади духовнікі в њем славјанске службе божје пріучілі, па уче се је самі і ју верше онда како уміју, како могу і како знаду. Овѣм верлім і частнім духовніком славјанскім се імамо властѣ захваліті, да нам та светінја ніје ізгінула із обічаја, буді јім зато обілно плачіло од Бога і слава пред всѣм колікім народом славјанскім !

Да се вендар прав поразумімо, морамо овдѣ добро разліковати глаголицу, то је, службу божју

v slavjanskom jeziku po obredě pravověrnóm, rimskom od glagolice, to je, od glagolitičkich pismen. Samo slavjanska služba božja je tista dragocěna svetinja, o kojej govorimo, koju imamo čuvati kako svoju zenicu, kako svoje oko — pismena glagolitička su nam naprotiv samo pripadna, nepodstatna stvar, koja se može zadržati, kdě glavnoj stvari, službě božjej, ne smeta, koja se može i mora odstraniti, kdě bi glavnoj stvari smetala. Tako v tu amisel je pisal i papa Inocenc I.: „Mi smo zato promislili, da je govor stvari, pa ne stvar govoru, podčinjena i podređjena . . .“ Podobe pismen glagolitičkich nisu glavna stvar, nego samo oblačilo stvari koje, se može spreměniti i odložiti, ako se skaže glavnoj stvari škodljivo.

Rečimo pravicu: Uprav pismena glagolitička su v sadajnoj době mnogo tomu kriva, da nam božja služba slavjanska pp obredě rimskom propada.

Ta pismena su sicer zanimiva stvar za učenjake, za starinarje, za zgodovinarje, pa su verlo zapletena, neznana, ostalim evropskim alfabetom nepodobna, težko se jih ostali Slavjani nauče, težko jih čitaju, mudno jih pišu; k vsemu tomu su malo razširjena, samo v Dalmaciji i bližnjih pokrajinah, pa i ondě su v bogoslužebnih knjigah malo, v svetovnih opravilih skoro nikako v običajih. Ta neznana, učeno zavita i malo razširjena pismena odvrćaju mnogoga pobožnoga i iskrenoga duhovnika, prijatelja jinače slavjanske službe božje,

в славјанском језику по обредѣ правовѣрном римском од глаголице то је, од глаголитичких писмен. Само славјанска служба божја је тиста драгоценна светинја, о којој говоримо, коју имамо чувати, како своју зеницу, како своје око — писмена глаголитичка су нам напротив само припадна, неподстатна ствар, која се може задржати, кад главној ствари, службѣ божјој, не смета, која се може и мора одстранити, кад би главној ствари сметала. Тако в ту смисел је писао і папа Іноценц IV. : „Ми смо зато промислили, да је говор ствари, но не ствар говору подчињена і подређена. . .“ Подобе писмен глаголитичких нису главна ствар, него само облачило ствари које се може спремиити і одложити, ако се скаже главној ствари шкодливо.

Речимо правцу : Управ писмена глаголитичка су в садајној доба много тому крива, да нам божја служба славјанска по обредѣ римском пропада.

Та писмена су сцпер заимива ствар за учењаке, за старинарје, за згодовинарје, па су верло заплетена, незнана, осталим европским алфабетом неподобна, тежко се јих остали Славјани науче, тежко јих читају, мудро јих пишу ; к всему тому су мало разширена, само в Далмацији і ближњих покрајинах, па і ондѣ су в богослужбених књигах мало, в световних оправдих скоро никако в обичаји. Та незнана учено завита і мало разширена писмена одврачају многога побожнога і искренога духовника, пријатеља јиначе славјанске службе божје,

da ne služi je po slavjansku. — Zato vendar glagolitičkih pismen nije trěba zametovati, tiskajte se temi pismeni svobodno i v buduće, bogoslužebne knjige, svobodno služi se ovih knjig vsaki, koga je volja, želi se samo slědeće:

Da cerkvena oblast blagovolji narediti i ukazati, da se glagoljski služebnik i trebnik (missale i rituale) vnovič natisneta nepreměnjeno od pismena dopismena točno tako, kako sta od svete cerkve od někada priznana i upeljana i od svetoga oca rimskoga pape potvrđjena i v Rimě tiskana, samo da bi se město pismeni glagolitičkimi natisnula pismeni cerkvenocirilskimi.

Zaderžka bi v tom nikako ne móglo biti, kerbi se čisto nič ne spreměnilo, ostala bi ona ista smisel, ona ista besěda, ostala bi v knjigi ona ista pismena, samo slike pismen bi se spreměnila město glagolitičkih cerkveno cirilske. Cerkvena cirilica je tako dobro azbuka cerkvena, kako glagolitička i pritom mnogo već razširjena po světě slavjanskom.

Těm bi se slavjanska služba osobito podpirala, duhovniki v onih pokrajinah bi se lahko poslužili knjige bogoslužebne ili glagolitičkimi ili cerkveno cirilskimi pismeni tiskane, koje bi bil někto bolje navadjen, ali kako bi ga bila volja. V sěminišćih zaderskom, senjskom i dijakovačkom se bogoslovci uže sada uče staroslavjanskomu jeziku,

да је не служи по славјанску. — Зато вендар глаголітѣчкіх писмен нїјетрѣба заметовати, тискајте се темі писмені свободно і в будуче богослужебне кнїге, свободно служи се овїх кнїг всакї, кога је воља; жеї се само слѣдече:

Да церквена област благовољї наредїті і указати, да се глагольскї служебнїк і трѣбнїк (missale і rituale) вновїч натїснета непремѣњено од писмена до писмена точно тако како ста од свете церкви од нѣкада признана і упељана і од светого отца рїмскога папе потвердѣна і в Рїмѣ тїскана, само да бї се мѣсто писменї глаголітѣчкїмі се натїснула писменї церквено цїрїлскїмі.

Задержка бї прї том нїкако не могла бїті, кер бї се чїсто нїч не спремѣнїло, остала бї она їста смїсел, она їста бесѣда, остала бї в кнїгї она їста писмена, само слїке писмен бї се спремѣнїле, бї се поставїле мѣсто глаголітѣчкїх церквено цїрїлске. Церквена цїрїлица је тако добро азбука церквена, како глаголітѣчка і прї том много далѣе разшїрѣна по свѣтѣ славјанском.

Тѣм бї се славјанска служба особїто подпїрала, духовнїкї в овїх покраїнах бї се лехко послужїлї кнїге богослужебне їлі глаголітѣчкїмі їлі церквеноцїрїлскїмі писменї тїскане, које бї бїл нѣкто боље навадѣн, алї како бї га бїла воља. В сѣмїнішчїх задарском, сеньском і дїяковачком се богословцї уже сада уче старославјанскому језїку,

njim su dakle dobro znana pismena cerkveno ciril-
ska, dobro znan jim je take naravno i obred rimski
— zato zna vsak tak mlad duhovnik brez vsega
daljega učenja božju službu služiti po obredě
rimske cerkve v slavjanskem jeziku, nije mu čisto
nie potreba, nego samo da vzame v ruke tak slu-
žebnik ali trebnik cerkvenocirilskimi pismeni tiskan,
kako ga imeti želimo.

ним су дакле добро знана писмена церквенопірі-
ска, добро знан јім је тако наравно і обред римскі
— зато зна всак так млад духовнік без всега
даљега ученја божју службу служити по обреду
римске цркве в славјанском језіку, ніје му чисто
ніч потреба, него само, да взаме в руке так слу-
жебнік алі трѣбнік церквенопірілскімі писмені тискан,
како га іметі желімо.

III.

KAKO STA SLOVSTVO STAROSLAVJANSKO I SLUŽBA BOŽJA SLAVJANSKA — PO OBREDĚ PRAVOSLAVNOM PISMENI CIRILSKIMI KRÉPKO NAPREDOVALA I SE ŠIRILA.

33. Po smrti svetoga Metoda sta slovstvo slavjansko i slavjanska služba božja po obredě zapadne cerkve pismeni glagolitičkim propadati počela v Velikoj Moravě, v Panoniji, v Čeah, v Poljskoj, v Gorotaniji, několik i v Horvatskoj, v Dalmaciji, Istriji i na bližnjih otokih — toliko veselěje je pak procvětalo slovstvo i se širila slavjanska služba božja po obredě pravoslavnom pismeni cirilskimi v Bolgarih v Serbih i pozdněje v velikoj deržavě ruskoj. K tomu su pripomagale slědeče srečne okolnosti :

1. Po smrti svetoga Metoda su njegovi pomočniki i učenci poběgnuli iz Velike Morave i iz slavjanskih pokrajin zapadne cerkve v Bolgariju i su tamo priležno spisovali slavjanske knjige, širili prosvětu i upeljevali slavjansku službu božju po obredě pravoslavnom.

2. Sveti Kliment, jeden izmed naj znamenitěj-

III.

**КАКО СТА СЛОВСТВО СТАРОСЛАВЈАНСКО І СЛУЖБА
БОЖЈА СЛАВЈАНСКА — ПО ОБРЕДѢ ПРАВОСЛАВНОМ
ПИСМЕНИ ЦІРІЛСКИМІ КРѢПКО НАПРЕДОВАЛА
І СЕ ШІРІЛА.**

33. По смерті святого Метода ста словство славјанско і славјанска служба божја по обредѣ западне церкви писмені глаголітїчкімі пропадати почела в Великій Моравѣ, в Панонїї, в Чехах, в Польској, в Горотанїї, нѣколико і в Хорватској, в Далмацїї, в Істрії і на ближніх отокѣх — тодіко веселѣје је пак процвѣтало словство і се шїрила славјанска служба божја по обредѣ православном писмені цїрилскімі в Болгарїх, в Сербїх і поздиѣје в великій державѣ руској. К тому су припомагале свѣдече сречне околности :

1. По смерті святого Метода су његові помощнікі і учениці побѣгнулі із велике Мораве і із славјанскїх покраїн западне церкви в Болгарїју і су тамо прилежно списовали славјанске кнїге, шїрили просвѣту і упельєвали славјанску службу вожју по обредѣ православном.

2. Светі Клімент, једен ізмед нај знаменїтвї-

ših pomočnikov svetoga Cirila i Metoda je izvorno Cirillovo pismo, glagolicu, vrlo mudro prejináčil tako, da je bilo gerčkim pismenom podobno, i tēm se je prikupilo Gerkom i vsēm po gerčku izobraženim Slavjanom — on je upeljal cerkvenu cirilicu.

3. Slavni carj bolgarski Mihał Boris je dobil za bolgarsku cerkev prevažnu pravicu, da je bila v cerkevnoj svezi zajedno s Rimom i s Carigradom — i zajedno od oblasti obu neodvisla i samostatna. Stolica ove slavne bolgarske nadvladice bila je onda slavna Ohrida, ognjišće prosvěte slavjanske.

4. V tēh pokrajinah je spisovalo mnogo priležnih spisovateljev knjige staroslavjanske.

5. Slostvo slavjansko i božja služba slavjanska imelē mnogo mogućnih i visokih podpirateljev takovi su bili: bolgarski carj Mihał Boris, bolgarski carj Simeon, slavni serbski kralj i samoderžec Štefan Pervovenčani i brat njegov sveti Sava, spisovatelj i prvi nadvladika serbski, onda ruski knez Vladimir i njegov sin knez Jaroslav, velik milovnik knjig i podpiratelj spisovateljev.

34. Ko se je okrutno pronaslēdovanje uzdvignulo proti slavjanskim duhovnikom na velikoj Moravě, su od tamo poběgnuli pomočnici i učenci svetoga Cirila i svetoga Metoda i su se razleteli v Bolgariju. Naj znamenitějši su bili slēdeći: Gorazd, Kliment, Sava, Naum, Angelar i već jinih. Gorazd rodjen Moravan, dobro učen slavjanskomu, gerčkomu i latinskemu jeziku od

них помочників светого Ціріла і Метода је извѣрно цїрілово писмо — глаголицу — верло мудро прејиначѣ тако, да је било герчким писменом подобно, і тѣм се је прикупило Герком і всѣм по герчку изображенім Славјаном — он је упелял церквену цїрілицу.

3. Славні царь болгарскі Міхал Боріс је до-бѣл за болгарску церкву преважну правіцу, да је бѣла в церковној сѣзі заједно Римом і с Цариградом — і заједно од області обу неодвісла і самостатна. Столица ове славне болгарске надвладі-чіје бѣла је онда славна Охріда, огнищче просвѣте славјанске.

4. В тѣх покрајинах је списовало много при-лежних списователѣв кнѣге старославјанске.

5. Словство славјанске і божја служба слав-јанска сте имелѣ много могучних подпірателѣв, такові су білі: болгарскі царь Міхал Боріс, бол-гарскі царь Сімеон, славні сербскі краљ і само-держец Штефан Первовенчані і брат његов светі Сава списователъ і перві надвладіка сербскі, онда рускі кнез Владимір і његов сін кнез Ярослав, велік мѣловник кнѣг і подпірателъ списователѣв.

34. Ко се је окрутво пронаслѣдованје уз-двїгнуло проті славјанским духовником на вели-кој Моравѣ, су од тамо побѣгнулі помочнікі і ученці светого Ціріла і светого Метода і су се разлетелі в Болгаріју. Нај знаменітїји су білі слѣдечі: Горазд, Климент, Сава, Наум, Ангелар і веч јіних. Горазд родѣн Мораван, добро учен славјанскому, герчкуму і латїнскому језіку од

svetoga Metoda ustanovljen za nasljednika nadvladiku moravskoga. Kliment, rodjen Bългар, zra-ven Gorazda naj znamenitější muž med pomočniki Cirila i Metoda, je uže v mladih lětih se jima pridružil zajedno s Naumom, Angelarom i s Savoj i je jima pomagoval v vsěh bogougodnih dělěh, je pomagoval podučevati ljudstvo slavjansko, uređivati službu božju v slavjanskem jeziku v Moravě, v Panoniji i v jinich deželah i sicer cěl čas, dokud su v těch zemljah apostolovali, to je od lěta 862. do 885. Ovi muži božji su po dvu cestah se podali v Bolgariju. Kliment, Naum i Angelar su poputovali vkupa črez Bělggrad serbski, kdě jih je upravitelj Borita kan prijazno sprijel i jih spremil k carju bolgarskomu Mihalu Borisu. Gorazd i Sava sta take v Bolgariju poběgnula, pa po jinom puti i sta tamo umerla, pa se ne vě pravo kada. Oba dva tamošnje ljudstvo česti za svetnika. Svetomu Gorazdu k česti je sozidan i po njegovom imeni imenovan samostan blizo Berata v Albaniji, to je Arnautskom Bělogradě i zravno stoji take cerkev, v kojej njegovi ostatki počivaju. —

Kliment, Naum i Angelar su prebivali nekoliko časa pri carji Mihalě Borisě, i tamo je Angelar mirno v gospod-bogu usnul. Klimenta i Nauma je pak bolgarski carj Mihal Boris poslал v pokrajinu bolgarsku imenovanu Kutmici-vica, obsegajuću jeden děl sadajne Albanije i Macedonije od Vardara i Skopja do Valone, do gor akroceraunskih Kostura i Vodina, za učitelje

светога Метода установљен за наслѣдника над-
владѣку моравскога. Климент, родѣн Болгар, зра-
вен Горазда нај знаменитѣjší муж мед помоч-
нікі Цірила і Метода, је уже в младіх лѣтѣх се
јѣма придружил заједно с Наумом, Ангеларом і
с Савој і је јѣма помагавал в всѣх богоугод-
ніх дѣлѣх, је помагавал подучевати људство слав-
јанско, уредѣвати службу божју в славјанском је-
зику в Моравѣ, в Панонији і в јѣних дежelah і
сіцер цѣл час, докуд су в тѣх земљах апосто-
ловали, то је, од лѣта 862. до 885. Овѣ шужі
божји су по дву цестах се подали в Болгаріју.
Климент, Наум і Ангелар су попутовали вкупа
чрез Бѣлград сербскі, кдѣ јѣх је управитель Бо-
рита кан пријазно спрѣл і јѣх спремил к царју
болгарскому, Міхалу Борису. Горазд і Сава ста
таке в Болгаріју побѣгнула, па по јѣном путі і
ста тамо умерла, па се не вѣ право када. Оба
два тамошнѣ људство честі за светніка. Све-
тому Горазду к честі је созідан і по његовом
имені је іменован самостан близо Берата в Алба-
нији, то је в арнаутском Бѣлоградѣ і зравно стоји
таке церкев, в којеј његовѣ остаткі почивају. —

Климент, Наум і Ангелар су пребивали нѣколи-
ко часа при царѣ Міхалѣ Борисѣ, і тамо је Ан-
гелар мирно в господ-богу уснул. Климента і
Наума је пак болгарскі царь Міхал Борис по-
сла в покрајину болгарску іменовану Кутмичи-
вица, обсегајучу једен дѣл садајне Албаније і
Македоніје од Вардара і Скопја до Валоне, до
гор акроцераунскіх Костура і Водина, за учитеље

věrozakona i je naznačil Klimentu ugodno prebivališče v Děvolě, v Ohridě i v Glavinici.

Sveti Naum, neprestani i věrni drug i pomagavec svetoga Klimenta je prebival največ v městě Dijabija, (Diabat) řečenom, koje leži na istočnom břěgu jezera Ohridskoga med Ohridoj i Děvoljem blizo tri verste hoda od jednoga i drugoga; tamo je i njemu posvečen samostan, kdě su i ostatki njegovi sahranjeni i kdě se obradnimi službami njegov den slavi 20. julija.

Sveti Kliment, ovi goruči i bogongodni muž, bil je osobito, obziren i neobično praktičen, je uredil za Slavjane s Gerki navršano prebivajuće, ali pod gerčkoj vladaj živeće i v obče po gerčku izobražene jine podobe slavjanskih pismen, koje su razgovetnije od onih, koje je stvoril učeni Ciril. Kliment je v slavnoj Ohridě marljivo spisoval i jine k spisovanju opoménjovao i je dal tamo cerkve zidati. V Ohridě stala je uže od-prie jedna cerkev i Kliment je sozidal tamo samostan i cerkev k česti sv. Pantelejmonu, pa ješće jednu drugu cerkev tako, da su uže o časě Klimenta stale v Ohridě tri cerkve, cerkev sborna, (ecclesia catholica seu cathedralis, dom-kirche) i dvě manji od Klimenta sozidaně; sada je v Ohridě osem cerkvi. Ovdě je sv. Kliment s svojim věrnim drugom sv. Naumom příležno osno-va-val učilišća i v kratkom časě je imel 3500 di-jakov i učencov iz kojih je naj marljivějšě i naj izverstnějšě izbral i povisil za poddijakone i dija-kone i posvetil jih za duhovnike, za svešćenike. Zvlastě ga je podpiral slavni carj bolgarski Si-

вѣрозакона і је назначио Кліменту угодно пребивалиште в Дѣволѣ, в Охридѣ і в Главиници.

Светі Паум, непрестані і вѣрни друг і помагавец светога Клімента, је пребивал највеч в мѣстѣ Дѣлабија (Diabat) реченом, које лежи на источном брѣгу језера Охридскога међ Охридој і Дѣволѣм близо три версте хода од једнога і другога ; тамо је і њему посвечен самостан, кдѣ су і остатки његови сахрањени і кдѣ се обраднимі службама његов ден слави 20. јулија.

Светі Клімент, ови горучі і догоугодні муж, бим је особито учен, обзирен і необично практичен, је уредио за Славјане с Герки намѣшано пребивајуче, али под герчкој владој живече і в обще по герчку изображене јине подобе славјанских писмен, које су разговетиѣје од оних, које је створио учени Цірил. Клімент је в славној Охридѣ марљиво списовао і јине к списовању опомѣијевал і је дао тамо цркве зидати. В Охридѣ стала је уже одприје једна цркв і Клімент је созидал тамо самостан і цркв к честі св. Пантелејмону, на јешче једну другу цркв тако, да су уже о часѣ Клімента стало в Охридѣ три цркве, цркв сборна і двѣ мањі од Клімента созиданѣ ; сада је в Охридѣ осем цркви. Овдѣ је св. Клімент с својим вѣрним другом св. Наумом придежно основавал училишча і в кратком часѣ је имел 3500 діјаков і ученицов, из којих је нај марљивѣше і нај изверетиѣше избрал і повиоіа за поддіяконе і діяконе і посветио јих за духовнике, за свенченике. Звластѣ га је подпірал славні царь болгарскі Сі-

meon, mladji sin carja bolgarskoga Mihala Borisa koji je Klimenta povisil za vladiku Veličskoga v prednjej Macedoniji, v krajině Dragovičov, kdě řečica Velica se v Strumicu izliva. Ovi učeni i slavni vladika slavjanski je umerl 27. julija lěta 916. Pokopali su ga v cerkvi njegovoga samostana v Ohridě, kdě se ješče pod tu dobu vide ostatki njegovoga telesa i nadgrobní kamen s cirilskoslavjanskim nadpisom, vendar v jinoj pozdněje sozidanoj cerkvi.

Hvaležni Bolgari su všem těm pervoučiteljem slavjanskim dali čestno ime „sedmipočetnici,“ to je, sedmosnovatelji slovstva slavjanskoga i su jim posvetili službu božju. Ješče podnes stoje samostani i cerkve od njih imenovani. V Bitolji v cerkvi sta dvě kapelě s starima obrazoma svetoga Klimenta i svetoga Nauma, v samostanoma Slepči med Jankovcem i Prilepom i v Kališči nad jezerom ohridskim se vidi obraz svetoga Cirila, v samostaně svetoga Nauma se vide na stěně živopisani obrazi vsěh sedmipočetnih svetnikov; v cerkvima měst Pezne i Struge, imaju obradne službe k česti svetomu Klimentu; v Ohridě se obivatelji ješče živo spoměnjaju svetih učiteljev Klimenta, Nauma i Gorazda.

85. Sveti Kliment, ovi otec i prosvetitelj Bolgarov, visoko učen i praktičen, divno příležen v spisovanji slavjanskich knjig je izmislil takodjer nove slike slavjanskich pismen jasněje i razgovetněje od vonih, koje je storil sveti Ciril i těm se je daleko i široko

меон, млади син царя болгарскога Михала Бориса, који је Клімента повісио за владіку Велічскога в предњој Македоніји, в крајинѣ Дряговичов, кдѣ рѣчица Веліца се в Струмицу излива. Ови учени і славни владика славјански је умеро 27. јуліа лѣта 916. Покопали су га в церкві његовога самостана в Охридѣ, кдѣ се јешче под ту добу віде остаткі његовога телеса і надгробни камен с цїрлославјанским надписом, вендар в јіној позднѣје созиданој церкві.

Хвалежни Болгари су всѣм тѣм первоучитељем славјанским дали честно име „сѣдмипочетниці“, то је сѣдмиснователѣи словства славјанскога і су јім по-светілі службу божју. Јешче поднес стоје самостани і церкве од нѣх созидані, алі по нѣх іменовані. В Бітольї в церкві ста двѣ капелѣ с старіма образома светога Клімента і светога Наума, в самостаном Слѣпчїмед Јанковцем і в Прїлепом і Калїшчи над језером охридским се віді образ светога Цїрила, в самостанѣ светога Наума се віді на стѣнѣ живописані образі всѣх сѣдмипочетних светніков; в церквіма мѣст Резне і Струге, імају обрадне службе к честі светому Кліменту; в Охридѣ се обивателѣи јешче живо спомѣњају светіх учитељев Клімента, Наума і Горазда.

35. Светі Клімент, ови отец і просветитель Болгаров, високо учен і практичен, дивно прїлежен в списованїи славјанскихъ книгъ је ізмислио такод-жер нове слике славјанскихъ писмен јаснѣје і разговетиѣје од оніх, које је створіо светі Цїрил і тѣм се је далеко і широко

razširilo slavjansko pismo, slavjansko slovstvo i slavjanska služba božja po obredě pravoslavnom.

Slavjansko pismo, azbuku, je osnoval sveti Ciril. Pred Cirilom Slavjani nisu imeli svojih posebnih, vlastně slavjanskih pismen. Sveti Ciril je mēnil, da bi imel vsaki hristjanski narod imeti svoja posebna pismena prikladna vlastnostim jezika, kako su to imeli Gerki, Kopti, Etiopi, Siri, Goti, Armeni, Iberi (Georgii). . . . Zato je izuměl za Slavjane scēla nove pismenske slike i jim dal slavjanska poimenovanja: az, buki, vedi . . . Bolgarski mnihi Hraber, koji je živel v 10. ali 11. veku i je vse to verlo dobro vēdel, piše o tom ovako: „Prije Slavjani, ko su bili ješće pagani, nisu imeli pismen, nego su čitali i nagadjali čarami i rezami. Ko su se kerstili, su se nudili pisati za potrebu i silu rimskimi i gerčkimi pismeni slavjanščinu brez ustrojnosti . . . I tako je ostalo po mnoga lēta, dokud jim Bog, človēkoljubec nije zbudil Konstantina, imenovanoga Cirila, koji jim je stvoril trideset i osem pismen i to po vlastnosti slavjanskoga jezika . . . Ako li zapitaš književnike gerčke govoreč: kto vam jest pismena stvoril ali knjige preložil ali v ko-je vreme? to redki od njih vedu: ako li zapitaš slavjanske književnike: kto vam je pismena stvoril i svete knjige preložil, to vsi vedu i od govoreči reknu: Sveti Konstantin učeni književnik, imenovani Kiril, te nam je pismena stvoril i knjige preložil i Metod brat njegov. Ako pak uprašāš: kada? koje vreme? to vedu i reku: v vremena Mihaila carja gerčkoga i Borisa kneza bol-

разширило славјанско писмо, славјанско словство і славјанска служба божја по обредѣ православном.

Славјанско писмо, азбуку, је основал свети Ціріл. Пред Цірілом Славјани нису имели својих посебних, властѣ славјанских писмен. Свети Ціріл је мѣни, да би имелъ всакі христјанскі народ имети своја посебна писмена прикладна властностім језика, како су то имели Герки, Копти, Етіопі, Сірі, Готи, Армені, Ібері (Георгији)... Зато је изумѣл за Славјане, сѣла нове писменске слике і јим дал славјанска именованја: аз, букі, веді... Болгарскі мних Храбер, који је живѣл в 10. али 11. веку і је все то верло добро вѣдел, пише о том овако: „Прие Славјани, ко су били јешче пагани, нису имели писмен, него су читали і нагадјали чарамі і резамі. Ко су се крестили, су се нудили писати за потрѣбу і силу римскимі і герчкимі писмені славјаничину без устројности... І тако је остало по многа лѣта, докуд јим Бог, чловѣкољубец није збудилъ Константина именованого Ціріла, који јим је створио тридесет і осем писмен і то по властности славјанскога језика... Ако ли запиташъ книжевніке герчке говореч: кто вам јест писмена створио али книге преложио али в које време? то рѣдкі од њихъ веду: ако ли запиташъ славјанске книжевніке: кто вам је писмена створио і свете книге преложио, то вси веду і говоречі рекну: Свети Константинъ учени книжевник, именовани Кіріл, те нам је писмена створио і книге преложио і Методъ братъ његов. Ако пакъ упрашаши: када? које време? то веду і реку: в времена Мѣхаіла царя герчкога і Бориса княза бол-

garskoga i Rastislava kneza moravskoga i kneza Kocelja blatenskoga leta od stvorenja vsega sveta 6363. (855: po Kristu.)

V življenopisě svetoga Klimenta, pomočnika slavjanskih apostolov se pově o pismenih po svetom Klimentu bulgarskom izmišljenih slědeće: „Izmišlil je sveti Kliment take jine slike pismen, razgovetnėje, nego su one, koje je stvoril mudri Ciril.“ Iz toga slědi, da je sveti Ciril stvoril scěla nove slike pismen, nepodobne pismenōm niti gerčkim, niti latinskim, to je on je stvoril azbuku slavjansku sada imenovanu — glagolicu — to ne može biti sadajna cirilica, koja nije nič jinoga, uego pismo gerčko za slavjanski jezik prikladno uređjeno.

Te dokazujeć i protivniki svetoga Cirila; oni su ga tužili i mu predbacivali, da je stvoril Slavjanom pismena nova, da se s njimi nespodobi sveta stvari pisati, da je to pismo pagansko. Latinski biskupi, duhovniki i minihi su se uzdvignuli nad svetoga Cirila govoreći: „Človeče! povej nam, kako si sada stvoril Slavjanom knjige (pismena) i učiš je, koje prije nikto jini nije izumel. . .“ Takove scěla nove pismenske slike ima jednom glagolica — ako bi bil Ciril sadajnu cirilicu izmišlil, koja ima većji děl slike gerčkih pismen — tu ne bisu nič rekli, zavolju njih ne bisu ga obrekovali; Ciril bi onda jim lahko odgovoril — ta pismena nisu nova, nego uprav gerčka slavjanščině priredjena. On je pak v istině stvoril pismenu nova — glagolitička.

Minih Hraber razlikuje dobro i točno, da pismo cirilovo nije gerčkomu podobno, ker dokazuje, da cirilovo pismo — glagolica — nije pagansko, nego da priđe od svetoga muža, naprotiv, da je gerčko pismo izvirno pagansko.

O svetom Klimentě, vladiki Veličkomu v Bolgarskoj, se pak piše, da je izmislił pismena jasněja i razgovetněja od pismen, koje je stvoril mudri Ciril. — Ktera pismena su jasněja i razgovetněja glagolitička ali cirilička? — Gotovo, jamačno je cirilica jasněja i razgovetněja, jer glagolica je verlo učeno zapletana, podobna někakovomu skrivnomu pismu. Iz toga slědi, da je Kliment pismena cirilička izmislił; to se skaže toliko izvěstněje, ako zapitamo: Kto tverdi, da je pismo, Klimentom izmišljeno jasněje i razgovetněje? — To tverdi pisatelj življenopisa Klimentova — Gerk. — Koje pismo može měniti Gerk, kada pravi, da je jasněje i razgovetněje glagolicu ali cirilicu? Jamačno i nedvojbeno cirilicu, većji děl iz gerčkih pismenskih slik sostoječu.

Sada se sicer imenuje pismo svetoga Cirila, glagolica i pismo svetoga Klimenta cirilica — pa to malo ali nič ne smeta. Sadajno prevraćeno poimenovanje je došlo v običaj stoperv od dvu stoletij i nič ne dokaže. Izvirno su se imenovala nevá svetim Cirilom stvorjena pismena; slovenskaja azbuka — pozdněje take: bolgarska knjiga, někada take horvatska knjiga: v ruskom Novgorodě su se prepisovale lěta 1047 cerkvene knjige iz pisma slavjanskoga, — iz glagolice, na pismo rusko,

Мініх Храбер разликује добро і точно, да писмо цїрілово нїје герчкому подобно, кер доказује, да цїрілово писмо — глаголица — нїје паганско, него да нрїде од светого мужа, напротив да је герчко писмо извїрно паганско.

О светом Кліментѣ, владікі Велічскому в Болгарској, се пак пише, да је измислил писмена јасиѣја і разговетиѣја од писмен, које је створио мудрі Цїрил. — Ктера писмена су јасиѣја і разговетиѣја глаголитичка алі цїрілска? — Готово, јамачно је цїрілица јасиѣја і разговетиѣја, јер глаголица је верло учено заплетена, подобна некаквому скривному писму. Из тога слѣди, да је Клімент цїріличка писмена измислил; то се каже толико извѣстиѣје, ако запитамо: Кто тврди да је писмо Кліментом измишљено јасиѣје і разговетиѣје? — То тврди писатељ живљенописа Кліментова — Герк. — Које писмо може мѣнїти Герк, када праві, да је јасиѣје і разговетиѣје, глаголицу алі цїрілицу? Јамачно і недвојбено цїрілицу, вечї дѣл из герчких писменских слїк состојечу.

Сада се сїцер іменује писмо светого Цїрила глаголицој і писмо светого Клімента цїрілицој — па то мало алі ніч не смета. Садајно преврaчено поименованїе је дошло в обїчај стоперв од дву столетїј, і ніч не докаже. Извїрно су се іменовала нова светім Цїрилом створѣна писмена: словенскаја азбука — поздиѣје такє: болгарска књи҃га, нѣкада такє хорватска књи҃га: в руском Новгородѣ су се препїсавале лѣта 1047. церквене књи҃ге із писма славјанско҃га — із глаголице на писмо руско,

to je, na cerkvenu cirilicu, i ono slavjansko pismo cirilovo se je imenovalo onda scđla pravo: kjurilica, to je pismo cirilovo.

36. Slavjansko pismo je vsakako sveti Ciril stvoril. Sada imamo trojna slavjanska pismena, prvič: izvirnu cirilicu stvorenu svetim Cirilom, koja se sada zove glagolitica; drugič: cerkvenu cirilicu izmišljenu Klimentom vladikoj Veličskom; tretjič: cirilicu gradjansku, uredjenu slavnim carjem ruskim Petrom Velikim, koja se imenuje take pismom bolgarsko-serbsko-ruskim. Těm se ne pomenjšaju niti za naj menju; mervicu nesmertelne zasluge svetoga Cirila, svetoga Metoda i verlih pomočnikov nju. Sveti Ciril i sveti Metod sta i ostaneta slavjanska apostola; sveti Ciril je vsakako pismo Slavjanom stvoril, prikladno posebnim vlastnostim slavjanskoga jezika. Vse tri slavjanske azbuke: glagolica, cirilica cerkvena i gradjanska su po svojem unuternjem značaji osobito izverstno osnovane i k toj izverstnosti vsěh trěh je sveti Ciril zaklad položil i to je glavna stvar; Kliment je na toj izverstnoj osnově samo dalje zidal, je samo izunajnu odělo spreměnil i je cirilovoj azbuki izverstnoj samo slike prejinačil, pa i ovo Klimentovo pismo se je uže opet znatno spreměnilo; ko je slavni ruski carj Petr Veliki iz cirilice cerkvene cirilicu gradjansku pre naredil, vse to velikih zaslug svetih pervoučiteljev Cirila i Metoda ne zmenjša, ona dva ostaneta osnovatelja slovstva slavjanskoga večne hvale i slave vredna.

то је на црквену цїрілицу і оно славјанско писмо цїрілово се је іменовало онда сцїла право: кјурїлица, то је писмо цїрілово.

36. Славјанско писмо је всакако свети Цїріл створїл. Сада имамо тројна славјанска писмена: первїч, їзвїрну цїрілицу створїену светїм Цїрілом, која се сада зове глаголітїцом; другїч: црквену цїрілицу їзмїшљену Кліментом владїкој велїчком; третїч: цїрілицу грађанску, уредїену славнїм царїем рускїм Петром Велїкїм, која се їменује таке писмом болгарско-сербско-рускїм. Тїм се не поменьшају нїтї за нај менїу жервїцу несмертелне заслуге светог Цїріла, светог Метода і верлїх помочнїков њу. Светї Цїріл і свети Метод ста і останета славјанска апостола; свети Цїріл је всакако писмо Славјаном створїл прїкладно посебнїм властностїм славјанскога језїка. Все трї славјанске азбуке: глаголіца, цїрілица црквенна і грађанска су по својем унутерњем значајї особїто їзверстїо основане і к тој їзверстїостї всїх трїх је свети Цїріл заклад положїл і то је главна ствар; Клімент је на тој їзверстїној основї само даље зїда, је само їзунајну одїло спремнїл і је цїріловој азбуцї їзверстїној само слїке преїначїл, на і ово Кліментово писмо се је уже опет знатно спремнїло, ко је славнї рускї царь Петер Велїкї їз цїрілице црквене цїрілицу грађанску пренаредїл, все то велїкїх заслуг светїх первоучїтельев Цїріла і Метода не зменьша, она два останета основательа словства славјанскога вечне хвале і славе врїдна.

Nad cirilicoj cerkvenoj je počival osobiti hlagoslov božji. Neočakovano berzo i nevěřojatno daleko i široko se je razprostranila i s njoj slavjanska služba božja po obredě pravoslavnom, v ovih pokrajinah navadnom. Tomu je pripomagalo med jinim i to, jer cirilica po osnově svojej nije bila nič jinoga, nego pismo gerčko za slavjanski jezik priredjeno, zato izvirno uže znano Slavjanom med Gerki živećim, gerčkoj vladě poddanim i v obće v gerčkem duhu i smislu izobraženim, koji su se tomu gerčkoslavjanskomu pismu lahko, priučili, lahko ga čitali i lahko pisali. Bolgarski Slavjani su spadali od lěta 1019 do 1186, to je već od 150 lět pod vladu gerčku i v to vreme, je ta gerčkoslavjanska azbuka, cirilica, se osobito berzo širila i glagolicu već i već odtisnula. Ovdě je obveljalo pravilo: gerčka vlada, gerčkoslavjansko pismo — cirilica. Kamo je segla vlada carigradska, tamo se je razširila cirilica. Glagolica naprotiv je se zgubljala i je zakernela. Sveto pismo i knjige bogoslužebne i jini spisi su se tada skerbno i marljivo prepisovali iz glagolice na cirilicu, koja se je i daleko črez medje carigradskoga carstva širila na zapad i na sever. Osobito znamenito se je to zgodilo, ko je velika ruska deržava hristjanstvo iz Carigrada sprijela po obredě pravoslavnom s služboj božjoj v slavjanskom jeziku — s pismeni cirilskimi.

Da se je cirilica tako moćno razširila i slovestvo staroslavjansko tako krasno upocvetelo, je

Над цїрілицој црквеној је почи́вал особі́ті благослов божї́. Неочаковано берзо і невѣројатно далеко і широко се је разпространила і с њој славјанска служба божја по обрѣдѣ православнои, в овїх покрајинах наваднои. Тому је припомагало мед јини́м і то, јер цїрілица по основѣ својеј није біла ніч јинога, него пісмо герчко за славјанскі језі́к при́редѣно, зато ізвїрно уже знано Славја́ном мед Геркі́ живечі́м, герчкој владѣ́ пода́ним і в обще́ в, герчком духу і смі́слѣ́ изображе́нім; ко́ји су се тому герчкославјанскому пісму лехко приу́чили, лехко га́ чита́ли і лехко пи́сали. Болгарскі́ Славја́ни су спадали́ од лѣ́та 1019 до 1186 то је веч од 150 лѣ́т под владу герчку і в то време је та герчкославјанска авбу́ка, цїрілица, се особі́то берзо ші́рила і глаголицу́ веч і веч одті́снула. Овдѣ́ је обвѣ́љало пра́вило: герчка́ влада, герчкославјанско́ пісмо — цїрілица. Ка́мо је сегла́ влада ца́риградска́, та́мо се је разші́рила цїрілица. Глаголица́ напро́тив се је згубля́ла і је за́кернела. Свето́ пісмо і кнѣ́ге богослуже́бне і јині́ спі́сі су се та́да скербно́ і марлѣ́иво препі́совали́ із глаголице́ на цїрілицу́, ко́ја се је і, далеко́ чрез ме́дѣ ца́риградско́га ца́рства ші́рила на запа́д і на се́вер. Особі́то знаме́ніто се је то зго́діло. ко́ је вели́ка руска́ держа́ва хрі́стїанство́ із Ца́риграда́ спрі́јела по обрѣ́дѣ православнои́ с службо́ј божјо́ј в славјанском́ језі́ку — с пі́смені́ цїрі́лскі́мі.

Да се је цїрілица́ тако́ мочно́ разші́рила і словство́ старославјанско́ тако́ красно́ процветело́, је

verlo mnogo prouzročila take slavna nadvladičija ohridska.

37. Slavna Ohrida bila je v srédovéku zajedno slavjanski Rim i slavjanski Carigrad, pod bolgarskim carjem Samuelom Ašenom I. (vladal od l. 981. do 1014.) take glavno i prestolno město carstva bolgarskoga. V šestom stoletji je založil cesar Justinian diecesu imenovanu: Prima Justiniana, koja je onda obsegala děl Dacije, Prevalitansko, Dardaniju, gorniju Mesiju i děl Panonije. Stolica nadvladike pokrajine cerkvene justiniane primae bila je, kako se čini v Dardaniji ali Kustendžilě. Nadvladiku ovoga učinil je césar Justinian s privoljenjem rimskoga pape i carigradskoga patriarhe samostalnom i neodvislom od Rima i od Carigrada; imel je nadvladika ove nadvladičije pravicu izvoljenu i ustanovljenu biti niti od pape, niti od patriarhe carigradskoga, nego od duhovništva ove vladičije i bil je v svojoj vladičiji samostalen i neodvisl naměstnik pape i carigradskoga patriarhe.

V 9. stoletji se je stala Ohrida stolicoj neodvisloga i samostalnoga nadvladike prve justinijanske pokrajine cerkvene, koja je onda obsegala čělu bolgarsku državu na jugu do Drača (Durrazzo) i do Beratu, to je, do arnautskoga Bělograda. Carj bolgarski Mihal Boris je ovu nadvladičiju samostanu i neodvislu osnoval zato, ker sta cerkvi zapadna i iztočna neprestano se prikarjale i prepirale, da bi ovdě, kako najednostranom zemljišči se mir i

верло много проузрочила таке главна надвладичја охридска.

37. Славна Охрида била је в срѣдовску заједно славјански Рим і славјански Цариград, под болгарским царѣм Самуелом Ашеном I. (владао од л. 981. до 1014) таке главно і престолно мѣсто царства болгарскога. В шестом столетју је zaloжио цесарь Јустиніан діцесу именовану: Прима Јустиніана, која је онда обсегаа дѣл Дације, Превалитанско, Дарданију, горињу Месију і дѣл Паноније. Столица надвладике покрајине црквене јустиніане прима била је, како се чини в Дарданији али в Кустендѣлѣ. Надвладіку овога учинио је цесарь Јустиніан с привољенјем римскога папе і цариградскога патријархе самосталном і неодвислом од Рима і од Цариграда; имео је надвладіку ове надвладичје правіцу, извољену і установљену біті ніті од папе, ніті од патријархе цариградскога, него од духовничтва ове владичје і био је в својей владичји самостален і неодвисен намѣстник папе і цариградскога патријархе.

В 9. столетју се је стала Охрида столицој неодвислога і самосталнога надвладике перве јустиніанске покрајине црквене, која је онда обсегаа цѣлу болгарску державу на југу до Драча і до Берату то је до арнаутскога Бѣлограда. Царь болгарски Михаѣл Борис је ову надвладичју самосталну і неодвислу основал зато, кер ста цркви западна і источна непрестано се прикарјале і се препирале, да би овдѣ, како на неједностраном земљишчи се мир і

pokoj obdržal i čuval od jedne i druge strane. Ohridski nadvladika je bil neodvisen od Rima i od Carigrada pa zajedno v prijateljskoj cerkvenoj svezi s oběma, — to je, s vsoj cerkvoj božjoj s zapadnoj i iztočnoj. Bila je ova samostalnost verlo važna i je imela preradostne i blagodatne naslědke. Ovdě se je svobodno upeljevala služba božja i ostali obredi cerkveni v slavjanskom jeziku, tu se je svobodno osnovalo višje slavjansko učilišće, kdě je bilo o časě nadvladike Klimenta bolgarskoga 8500 dijakov, odtuda se je osnovalo mnogo nižjih učilišč po deržavě bolgarskoj. Slavna Ohrida bila je glavno město i srědišće prosvěte slavjanske, ovdě je bilo ognjišće, koje je blagodatno ogrevalo i razsvětlovalo bolgarske, serbske, horvatske, pozdněje i ruske Slavjane; ovdě je bilo društvo, akademija, spisovateljev slavjanskih, kdě su se naj izverstnějši spisi staroslavjanski spisali. Ker se je ova samostalnost i neodvislost skazala tako rameno koristnoj i poleznoj ste se pozdněje ustanovile ješće dvě neodvisně patriaršiji v Ternově v Bolgariji i v Peči (Ipeku) v Serbiji. Pod cerkvenu oblast ohridske nadvladičije je podpadalo skoro čelo Ilirikum. Od devetoga stoletija, od časa svetoga Klimenta do lěta 1015. su upravljali slavjanski nadvladike, prebivajući v slavnoj Ohridě pervu justiniansku cerkev. To je bila doba, v kojej je staroslavjansko slovstvo prekrasno i velelěpo cvetelo, ovdě je bilo srědišće spisovateljev staroslavjanskih, kakovi su bili sveti Kliment, Naum, Ivan eksarh, bolgarski

покој обдержал і чувал од једне і друге стране. Охридскі надвладика је била неодвисен од Рима і од Цариграда, па заједно в пријатељској црквеној свези с обѣма, — то је, с всеј црквој божјој, с западној і источној. Била је ова самосталност верло важна і је имела прерадостне і благодатне наслѣдке. Овдѣ се је свободно упелѣвала служба божја і остали обреди црквени в славјанском језику, ту се је свободно основало више славјанско учелиште, кдѣ је било о часѣ надвладике Климента болгарскога 3500 дијаков, одтуда се је основало много нижјих учелишч по државѣ болгарској. Славна Охрида било је главно мѣсто і срѣдиште просвѣте славјанске, овдѣ је било огниште, које је благодатно огревало і разсвѣтлоvalo болгарске, сербске, поздиѣје і руске Славјане; овдѣ је било друштво академија списоватељев славјанских, кдѣ су се нај изверстиѣјши списі старославјанскі списали. Кер се је ова самосталност і неодвислост сказала тако рамено користиној і полезној, сте се поздиѣје установиле јешче двѣ неодвиснѣ патријаршији в Терновѣ в Болгаріји і в Печи, в Сербіји. Под црквену област охридске надвладичіје је подпадало скоро цѣло Царікум. Од деветога столетја, од часа светога Климента до лѣта 1015. су управљали славјанскі надвладике, пребивајучи в славној Охридѣ, перву јустиніјанску цркву. То је била доба, в којеј је старославјанско словство прекрасно і велелѣпно цветело, овдѣ је било срѣдиште списоватељев старославјанских, какові су били светі Климент, Наум, Иван ексарх, болгарскі

vladika Konstantin, carj bolgarski Simeon i več jinih.

Ko je gerčki carj Basilij, Bolgarobijec, Ohridu, osvojil leta 1015. je dobil gerčki jezik uradno pervenstvo v prvi justinijanskoj pokrajini cerkvenoj, ale i slavjanskemu jeziku je nêka pravica ostala. V toj dobë se je odločila metropolija Selonjska, pozdnêje take patrijaršija Ternovska i Peška od nadvladičije ohridske, koja je pak vendar ješê obsegala Macedoniju i Valahiju. Naslov nadvladike ohridskoga je glasil onda ovako: „Блаженѣйшій арххєпископъ прѣвимъ юстинианѣ и всѣмъ Блѣгаромъ и Сръблѣмъ и Дакѣйскимъ землѣмъ обладателъ.“

Ko je Štefan Dušan, carj serbski, zavojeval Epir i Macedoniju, se je počela serbsčina upeljivati v ovih zemljah, osobito v Ohridë. Tada si je privlastnil v Peči novo ustanovljeni patrijarh mnogo pravic prie nadvladikam ohridskim prinadležećih. Serbsčina je vladala do lëta 1555. i toga lëta je odpehnil ju gerčki jezik.

V 17. veku je bilo pod cerkvenoj oblastju nadvladike diocese perve justinijanske sedem metropolitov, to je: metropolit Kastorije, Pelagonie, Edese, Gorice i Selasfora, Bëlgrada, Strumice i Grevene i mëmo toga pet vladik: Sisanije, Moglene, Molesha, Prespe i Debre.

V 18. stoletji je pak učinil patrijarha carigradski veliku i znamenitu premënu na veliku škodu i štetu ohridske nadvladičije, kojej je zmenjšal prostor i oblast i zmënil dostojanstvo nadvladike na dostojanstvo

владіка Константин, царь болгарски Симеон і веч
їїх.

Ко је герчки царь Басиліј, Болгаробієц, Охри-
ду освоји лѣта 1015. је доби́л герчки језик ура-
дно первенство в первој јустиніанској покрајинѣ
церквеној, але і славјанскому језику је нѣка пра-
ви́ца остала. В тој добѣ се је одлучила метропо-
ліја селоньска, поздѣ́је тѣке патріјаршіја Тер-
новска і Печска од надвладичіје охридске. која је
пак вендар јенче обсекала Македоніју і Валахіју.
Наслов надвладіке охридскога је гласи́л онда овако :
Блаженѣ́йші архієпископ перве Јустиніјане і во́м
Болгаром і Серблєм і Дакіјскимъ землѣмъ обладатель.

Ко је Штефан Душан, царь сербски завојова́л
Епір і Македоніју, се је почела сербшчина упелье-
вати в овихъ землѣхъ, особіто в Охридѣ. Тада сі је
привластни́л ново установлєні патріјарх много
правіц, пріє надвладікамъ охридскимъ прина́длеж чихъ.
Сербшчина је владала до лѣта 1555. і тога лѣта
је одпехни́л ју герчки језикъ.

В 17. веку је било под областју надвладіке
дієцесе перве јустиніанске седемъ метрополітовъ,
то је, метрополіт Касторіје, Пелагоніје, Едесе,
Горице і Селасфора, Бѣлграда, Струмице і Гревене
і нѣмо тога пет владік : Сісаніје, Моглене, Моле-
сха, Преспє і Дебре.

В 18. столетіі је пак учини́л патріјарха па-
риградски велику і знаменіту премѣну на велику
шкоду і штегу охридске надвладичіје, ко́јеј је
зменьшалъ простор і област і змѣни́л достојанство
надвладіке на достојанство патріјархе і је одтер-

patrijarhe i odtergnul od cerkve perve justinijanske vse patrijaršije i jih pridal patrijaršiji carigradskoj. I tako je to do sadajne dobe.

Bože daj, da se nekđajna slava slavne Ohride opet ponovi!

38. Prosvěta slavjanska i slovstvo staroslavjansko nije propadlo niti po smerti svetnikov sedmipočetnikov, to je: svetoga Cirila, Metoda, Klimenta, Nauma, Angelara, Gorazda i Save: nego njih naslědniki su isto tako priležno i marljivo spisovali i obđelovali polje slovstva staroslavjanskoga — pismeni cirilskimi. Med ove spisovatelje i naslědovniko sedmipočetnih spadaju medjinimi:

Bolgarski vladika Konstantin, učenec, imenjak i naslědovatelj svetoga Konstantina ali Cirila, pervoučitelja slavjanskoga. K spisovanju ga je podbudjeval častitljivi muž sveti Naum, jeden od sedmipočetnih. Uže lěta 898. je poslavjanil za carja bolgarskoga Borisa: Izbor reči na evangelija nedelna; okolo lěta 906., koliko znamo, je na želju carja bolgarskoga Simeona preložil četiri reči Atanasija Aleksandrinskoga proti Arijanom.

Gregorij bolgarski pop (duhovnik, svešćenik) je poslavjanil za carja bolgarskoga med lěti 888. do 927. kratku zgodovinu svetovnu i cerkvenu iz gerčkoga jezika.

Ivan bolgarski strojitelj cerkveni (posel ali legat patrijarhov) jeden od naj marljivějših i najplodnějših spisovateljev onoga časa i je take jine pobudjeval k spisovanju.

гнул од цркве перве јустіјанске все патријаршіје і јѣх придал патријаршіји цариградској. І тако је то до садајне добе.

Боже дај, да се нѣкајна слава славне Охриде опет понові!

38. Просвѣта славјанска і словство старославјанско нїје пропадло нїті по смерті светніков седмипочетников, то је, светога Ціріла, Метода, Клімента, Наума, Ангелара, Горазда і Саве: него нѣх наслѣдникі су істо тако прилежно і марљиво списовали і обдѣловали поље словства старославјанскога — писмени цірілскімі. Мед ове списователве і наслѣдніке седмипочетних спадају мед јінімі:

Болгарскі владіка Константин, ученец, іменјак і наслѣдователь светога Константина али Ціріла, первоучителя славјанскога. К списовању га је подбудѣвао частитљиви муж свети Наум, једен од седмипочетних. Уже лѣта 898. је пославјанил за царѣ болгарскога Бориса: Избор речи на евангеліја недѣлна; около л. 906., колико знамо, је на жељу царѣ болгарскога Симеона преложиł четіри речи Атанасіја Александринскога проті Аріјаном.

Грегориј болгарскі поп (духовник, свешченик) је пославјанил за царѣ болгарскога Симеона мед лѣти 888. до 927. кратку згодовину световну і црквену із герчкога језика.

Іван болгарскі стројитель црквени (посел али легат патријархов) једен од нај марљивѣјших і нај плоднѣјших списователѣв онога часа і је таке јіне подбудѣвао списовању.

Theodor Doksov ali Duks, minih.

Hraber minih je napisal vrlo zanimiv spis pod naslovom: СКАЗАНИЕ, КАКО СЪСТАВИ СЯ. КИРИЛЪ СЛОВЕНОМЪ ПИСМЕНА ПРОТНБОУ АЗЫКОУ...

Simeon Veliki, carj bolgarski, prvi včnčani, korunovani, slavjanski spiso-
-vatelj i blagodaten podporovatelj spisovateljev, slaven ne samo na bojišči proti neprijateljem naroda svojega i države svoje, nego slaven i na mirnom i tihom polju nauk i slovesnosti; on se je vsestrano pričinjaal prosvétiti um i uzdeľavati serce narodu slavjanskomu. Njegov otec, pervokeršćeni knez i carj bolgarski Mihal Boris ga je uže iz mlada dal dobro podučiti v vsēh znanostih svetovnih i duhevnih onoga vremena tako, da su ga njegove učenosti radi imenovali pologerkem. Priležno i marljivo je spisoval v jeziku slavjanskom; je predstavil v slavjanski jezik sto tri deset i šest reči, govorov, sv. Ivana Zlatoustoga pod naslovom: ЗЛАТОСТРОУЖ, pa je i jine učen e muže v spisevanji knjig velikomiseln o zaštitoval i podpiral, na primēr: vladiku ohridskoga Klimenta, eksarha Ivana. Čas njegove vlade od lēta 888. do lēta 927. je bil za staroslavjansko slovstvo zlati vek. Njemu se imamo od velike časti zahvaliti za vsa ta književna bogougodna dēla. Ovi i njim podobni muži njih naslēdniki su spisali mnogo spisov bogoslovnih i zgodovinskih, su poslavjanili sveto pismo, bogoslužebne knjige, spise svetih cerkvenih otcov, cerkveno pravo, različne lētopise i tēm podobna slovstvena dēla. Tēm se stalo, da

Теодор Доксов алі Дукс, мініх.

Храбер мініх је написао верло заимів
спісе под насловом: Сказаніє како състави св.
Кирилъ Словеномъ писмена противу азыкоу.

Сімеон Великі, царь болгарскі, перві
вѣнчани, коруновани, славјанскі списо-
ватель і благодатен подпороватељ спісоватељев,
славен не само на бојищі проти непријатељем на-
рода својега і державе своје, него славен і на
мірном і тихом пољу наук і словесности; он се је
все страно прічініјевао просвѣтити ум і уздѣлавати
серце народу славјанскому. Његов отець первокар-
щени кнез і царь болгарскі Міхал Борис га је уже
із млада дал добро подучіти в всѣх знаностіх све-
товних і духовних онога времена, тако да су га
његове ученості раді іменовали положерком. При-
лежно і марљиво је спісовав в језіку славјанском;
је представі в славјанскі језік сто трідесет і шест
речі, говорев, св. Івана Златоустага под насловом:
Златоструј, па је і јіне учене муже в спісованјі
книг великоміселно заштітовао і подпірао, на при-
мѣр: владіку охридскога Клімента, ексарха Івана.
Час његове владе од лѣта 888. до лѣта 297. је
біл за старославјанско словство златі век. Њему
се имамо од велике часті захваліти за сва та кни-
жевна богоугодна дѣла. Ові і њим подобні мужі
і њих наслѣднікі су спісали много спісов бого-
словних і згодовинских, су пославјанілі светописмо,
богослужебне кнѣге, спісе светіх церквеніх от-
цев, церковно право, разлічне лѣтописе і тѣм
подобна словствена дѣла. Тѣм се је стало, да

je ono isto slovstvo, koje se je v lěpom početku berzo potlačilo v velikoj Moravě, v Čeah, na Slovenskom (u Slovakov), v Poljskoj, v jugozapadnoj Panoniji i v Gorotaniji — utešeno se obogatilo v Bolgarih i v Slavjanih v Traciji i Macedoniji i v Serbljih. One rajske jugoslavjanske pokrajine su okrutni i divji Turki gubili i pustošili čez četiri sto lět i od onoga bogatoga slovstva su do nas došli samo ostatki i vendar se je do naše dobe začuvala taka množina spisov, da vsaki, koji toj stvari razumi, upravo ostermi nad bogatostju slovstva onoga vremena.

Tako se je obogatilo slovstvo staroslavjansko mnogimi dragočenicimi spisi različnoga obsega v petdeseti ali šestdeseti lět (od 862. do 927.).

Pa take po smerti venčanoga spisovatelja Simeona do groznoga pada carstva belgarskoga lěta 1018. je slovesnost slavjanska ješće veselo cvětěla većji děl cirilskimi pismeni.

39. Med Serblji je slavjanska služba božja se upeljala isto tako rano, kako med Horvati. Verojatno su se konečno pohristjanili o časě kneza Matimira okolo lěta 867. po dukovnikih poslanih od gerčkoga cesarja Basilija. Okolo lěta 912. je bila božja služba slavjanska med Serblji uže v obče upeljana, jer papa Ivan X. je horvatskomu knezu Tomislavu i mogućnomu serbskomu knezu zaholmskomu Mihalu Viševiču, (vlađal od lěta 912. do 926.) to je, sinu Višeslavovu, list pisal, kojim ga nagovarja, da bi pri

је оно исто словство, које се је в лѣном почетку берзо потлачило в великој Моравѣ, в Чехах, на Словенском (у Словаков), в Польској, в југозападној Панонији і в Горотанији — утешено се обогатило в Болгаріх і в Славјаних в Трацији і Македонији і в Сербљих. Оне рајске југославјанске покрајине су окрутни і дивји Турки губили і пустошили чрез четірі сто лѣт і од онога богатога словства су до нас дошли само остаткі і вендар се је до наше добе зачувала така множина списов, да всакі, који тој ствари разумі, управо остермі над богатостју словства онога времена.

Тако се је обогатило словство старославјанско многими драгоцѣними списи различнога обсега в петдесеті злі шестдесеті лѣт (од 862. до 927).

Па таке по смерті венчаного списователя Сімеона до грознога лѣта 1018. је словесност славјанска јешче весело цвѣтела вечји дѣл цїрільскімі писмени.

39. Мед Сербљі је славјанска служба божја се упелљала исто тако рано, како мед Хорвати. Веројатно су се конечно похристјанілі о часѣ кнеза Матімира около л. 867. по духовниких посланих од герчкога цесарѣа Басіліја. Около лѣта 912. је била божја служба славјанска мед Сербљі уже в обче упелљана, јер папа Іван X. је хорватскому кнезу Томіславу і могућному сербскому кнезу захоліскому Міхалу Вішесичу (владао од л. 912. до 926.) то је сину Вішеславову, лист писал, којім га наговарѣа, да бі при

službe božjej naměstě do sada upeljanoga jezika slavjanskoga upeljal jezik latinski.

Naj važnějša prigodba za slavjansku božju službu i za slavjansko slovstvo med Serblji je jamačno ta, da se je osnovala stalna narodna serbska vlada cerkvena. To se je zgodilo o čase vlade serbskoga kralja i samoderžca Štefana Pervovēčanoga, sina slavnoga praotca vladarske obitelji serbske, Štefana Nemanja. Štefan Pervovēčani je sprijel vēnec kraljevski (korunu) iz Rima i se je venčal prvi za kralja serbskoga lēta 1222., zato se i imenuje Pervovēčanin. Naslov mu je bil: Štefan Pervovēčani kralj i samoderžec vsj serbskoj zemlji i pomorskoj. On je utverdil vladu serbsku i znatno razširil medje svoje zemlje. Bil je ovi slavni vladar i spisovatelj slavjanski i je spisal življenopis svojega pravoslavnoga oca Štefana Nemanje.

Njegov mladji brat Racko je stupil v duhovski stan pod imenom Sava se je stal prvim nadvladikoj serbskim, posvetil ga je patrijarha Nicejski German lēta 1221. Ovi prvi nadvladika serbski Sava je ustanovil i uredil stalnu narodnu serbsku vladu cerkvenu, hierarhiju, čem se je konečno vtverdila slavjanska služba božja i slovstvo slavjansko v Serbljih.

Ta dva slavna brata Štefan Pervovēčani i sveti Sava sta velika dobročinitelja Serbov, prvi je razširil i utverdil svetovnu, drugi duhovnu serbsku vladu. Zato sta obadva v hvaležnom spomēnē pri Slavjanih, osobito pri Serbljih, koji sve-

службѣ божјој на мѣсто до сада упельянога језика славјанскога упельял језик латински.

Нај важнѣјша пригодба за славјанску божју службу и за славјанско словство међ Србљи је јамачно та, да се је основала стална народна сербска влада црквена. То се је згодило о часѣ владе сербскога краља и самодержца Стефана Первовѣчанота, сина славнога праотца владарске обитељи сербске, Стефана Неманја. Стефан Первовѣчанин је спријел вѣнец краљевски из Рима и се је вѣнчао за краља сербскога лѣта 1222. зато се и именује Первовѣчанин. Наслов му је бил: Степан Первовѣчанин краљ и самодержец всеј сербској земљи и поморској. Он је утврдио владу сербску и знатно разширио међе своје земље. Бил је ови славни владар и списоватељ славјански и је еписал живљенопис својега преславнога отца Стефана Неманје.

Нъгов млади брат Рацко је ступио в духовски стан под именом Сава, се је стал первим надвладиој сербским, посветио га је патријарха Ницејски Герман лѣта 1221. Ови перви надвладика сербски Сава је установио и уредио сталну народну сербску владу црквену, чим се је конечно утврдио славјанска служба божја и словство славјанско в Србљих.

Та два славна брата Стефан Первовѣчанин и овети Сава ста велика доброточитеља Србов, перви је разширио и утврдио световну, други духовну сербску владу. Зато ста оба два в хвалежном спомену при Славјаних, особито при Србљих, који све

toga Savu po pravici, kako svetitelja visoko časte i mu na slavu spěvaju pěsen: Uzkliknimo s ljubavlju svetitelju Savi . . .

40. Največ se je sveta hristjanska cerkev pomnožila, največ se služba božja v slavjanskem jeziku po obredě pravoslavnom razširila i slovstvo staroslavjansko pismeni cirilskimi največ se obogatilo: ko je veliko i preljudnato pleme rusoslavjansko sprijelo sveti hristjanski vërozakon.

Trikrat se je luč svete vëre v Rusiji zasvětila, prvič o časě Rurika, drugič o časě svete Olge i tretjič o časě kneza Vladimira i onda se je hristjanstvo upeljalo v očloj ogromnoj deržavě ruskoj.

Perva luč svete hristjanske vëre se je v Rusiji prisvětila o časě Rurika. ustanovitelja deržave ruske, koji je vladal od lěta 862. do 879.

Dva brata od družine Rurikove, Askoldi i Dir, sta se oddělila od Rurika i se podala s vojniki svojimi do Carigrada, da bi tamo skusila svoju vojničku sreću. Ko prideta s svojoj vojskoj dolě po Dněpru, osvobodita nenadano město Kijev, kojega prebivavci mirumilovni su Kazarom, danj plačovali i počneta ona dva ondě vladati pod imenom Rusov. Ovoj srěčoj ješče serdečnaja i ješče već ohrabrena, zanašaje se na svoju veliku vojsku se vzdigneta s svojimi Rusi i s dvěma stoma ladij na Černomorje, poplenita brěge pomorja tacijskoga i obsedeta sam Carigrad lěta 866. pa

тога Саву по правіці, како светітеља високо часте і му на славу спѣвају пѣсен: Узкликнумо с љубављу светітељу Саві. . .

40. Највеч се је света христјанска цркев помножила, највеч се служба божја в славјанском језіку по обредѣ православном разширила і словство старославјанско писмени цїрїлскимі највеч се обогатило: ко је велико і прелїуднато племе руско-славјанско спріјело светі христјанскі вѣрозакон.

Трикрат се је луч свете вѣре в Русіји засвѣтила: первіч о часѣ Руріка, другіч о часѣ свете Олге і третіч о часѣ княза Владіміра і онда се је христјансто упеляло в бѣлој огромној державѣ руској.

Перва луч свете христјанске вѣре се је в Русіји прісвѣтила о часѣ Руріка, установітеља державе руске, кої је владал од лѣта 862. до 879.

Два брата од дружїне Рурікове, Асколді і Дїрста се оддѣлила од Руріка і се подала о воїнікі своїмі до Царіграда, да бї тамо скусила своју воїнічку сречу. Ко прідета с својој војској долѣ по Двѣнрѣ, освобіта ненадано мѣсто Кїєв, којега пребївавці міроміловні су Казаром данѣ плачевалі і почнета она два ондѣ владаті под іменом Русов. Овој сречој јешче сердечнїја і јешче вѣч охрабрена, занашаје се на своју велику војску, се уадвїгнета с своїмі Русі і с двїма стома ладїї на Черноморѣ, поплєніта бреге поморја трапїїскога і обседета сам Царіград лѣта 866. на

groma burja razšene i razbije ruske ladje tako, da su se uzvratili samo nekteri slabi ostanki v Kijev. Ovim božjim gnjevom prestrašeni ješće ne-keršćeni Rusi pošlju muže svoje v Carigrad prosit za sveti kerst. S ovimi muži su prišli iz Cari-grada v Kijev svešćeniki, ozmanovavci hristjanstva i su prinesli seboj bogoslužebne knjige pravoslavne, spisane někoje glagolitičkim, někoje cirilskimi pi-smeni; ješće lěta 1047. su v Novgorodě prepisovali knjige glagolitičke na cirilicu cerkvenu, onda imeno-vanu pismom ruskim: pozdněje je pek i v Rusiji, kako v celom slavjanstvě, zavladała sovsem cirilica.

Tako se je vsėjalo pervo sěme svete věre i prosvěte hristjanske v rodovitnu zemlju, koje je vendar stoperv mnogo pozdněje pognalo i obro-dilo obilno ovoča.

Rurik je pred smertju lěta 879. postavil svojega rodjaka Olega za upravitelja deržave i za askerbnika svojega malolětnoga sina Igora. Oleg je osobito srečno spravoval deržavu i je izvoljil Igoru odrašćenomu ženu v zgodovině ruskoj pre-slavnu Olgu, rodjenu iz Pleskova. Po smerti Olega lěta 912. je sprevel vladu Igor, koji se je dosta srečno vojskoval, pa v vojně proti Dre-vanom je poginul, zapustivši vdovu Olgu i malo-lětnoga sina Svatoslava. Dekle je bil Svatoslav malolěten, je vladala njegova mati Olga. Prebivala naj rajše v městě Višegradě — sada selo lekečě na visokom brěgu Dněpra, blizo verstu od Kijevā oddaljeno. Olga je vojskoj objezdila celu drevan-aku zemlju, zatōm se je podala v severnu Rusj

грозна бурја разжене і разбије руске ладіје тако, да су се узвратілі само нѣктері слабі останкі в Кіјев. Овим божјим гњевом престрашені јешче не-кершчени Русі пошљу муже своје в Цариград просит за свети керст. С овимі мужі су прішли із Цариграда в Кіјев свешченікі, ознаменовци хрістіјанства і су прінесли себој кнѣге православне списане нѣкоје глаголітѣчкімі, нѣкоје цїрїлскімі писмѣні; јешче лѣта 1047. су в Новгородѣ преписовали кнѣге глаголітѣчке на цїрїлицу церквену, онда іменовану писмом руским; поздиѣје је пак і в Русіји, како в цѣлом славјанствѣ завладала совсѣм цїрїлица.

Тако се је всѣјало перво сѣме свете вѣре і просвѣте хрістіјанске в родовітну земљу, које је вендар стонерв много поздиѣје погнало і обродило обілно овоча.

Гурік је пред смертју, лѣта 879. поставіл својега родѣака Олега за управітелѣ державе і за оскербніка својега малолѣтнога сїна Ігора. Олег је особіто сrechно справовал державу і је изводіл Ігору одрашченому жену в згодовіиѣ руској преславну Олгу, родѣну із Плескова. По смерті Олега лѣта 912. је спреваел владу Ігор, којі се је доста сrechно војсковал, па в војмѣ проті Древаном је погинул, запусітвші вдову Олгу і малолѣтнога сїна Сватослава. Докле је бїл Сватослав малолѣтен, је владала његова маті Олга. Пребївала је нај рајше в мѣстѣ Вішеградѣ — сада село лежече на високом брѣгу Дѣтира, блїзо версту од Кіјева оддалѣено. Олга је војској објездїла цѣлу древанску земљу, зaтoм се је подала в северну Русію.

do krajine Novogradske je ustanovila državne davke, razdělila zemlju na manje kraje, imenovane pogoste i učinila vse što bi narodu koristilo i čim bi zemlja mogla procvétati; povsuda se je skazala osobito skerbljivoj i neobično mudroj. Navrativši se od te ceste v Kijev je živela Olga nekoliko lét mirno i pokojno. Bolje prilétna bivši se je skazala nadobično bistroga uma i visprenoga smisla. Bila je onda ješće paganskoj, pa jedini pravi Bog se je onda uže čestil i slavil v Kijevě i Olga je zaželjela stati se hristjanskoj i zato se je osobno podala v Carigrad v glavno i prestolno město gerčkoga cesarstva, da bi sprijela svetu věru upravo v izvorě. Patrijarh sam ju je podučil v svetoj věrě i je onda ju svetčano kerstil i cesar Konstantin Bagrenorodni, Parfirogenita, sam je bil i kerstni kum 9. septembra lěta 955. Vernivši se v Kijev bogato obdarovana cesarjem gerčkim je želela i svojega sina Svatoslava hristjanstvu pridobiti, pa se nije dal k tomu nakloniti, v ostalom ale nije nikomu zabranjeval, se dati kerstiti. Umerla je Olga — ta denica i luna spasenja — kako ju imenuje častitljivi spisovatelj Nestor, lěta 969. Oplakavali su ju nje sin Svatoslav, njeni unuki i ves narod. Narod ju spoměnja da je bila prebrisanoga uma, cerkev, da je bila sveta i ostali svět, da je bila mudra, Za vreme vlade Olge je Rusija slovela daleko i široko v najuzdalenějših zemljah evropskih.

Tako je drugič zasvětila luč hristjanstva v Rusiju.

до крајине Новоградске, је установила државне давке раздѣлила земљу на мање краје, именоване погосте і учинила все, што би народу користило і чим би земља могла процвѣтати; повсуда се је сказала особито скербљивој і необічно мудрој. Навративши се од те цесте в Кіјев је живела Олга нѣколико лѣт мирно і покојно. Боже прилѣтна бивши се је сказала надобічно бистрога ума і віспрепога смісла. Біла је онда јешче паганској, па једіні праві Бог се је онда уже честіа і славів в Кіјевѣ і Олга је зажелела статі се хрістјанској і зато се је особно подала в Царіград в главно мѣсто герчкога цесарства, да би спріјела свету вѣру управо в ізворѣ. Патріјарх сам ју је подучід в сватој вѣрѣ і онда ју је светочно керстіа і цесар Константіа Багренородні — Парфірогеніта — сим је біа јі керстіа кум 9. септембра лѣта 955. Вернівши се в Кіјев богато обдарована цесарѣм герчкім је желеда і својега сина Сватослава хрістјанству придобіті: па се ніје дал к тому наклоніті, в осталом аде ніје нікому забранјевал, се дати керстіті. Умерла је Олга — та деніца і луна списенја — како ју іменује частітліві списоватељ Нестор, лѣта 969. Оплакивали су ју нѣ сін Сватослав, нѣні унуки і вес народ. Народ ју споміња, да је біла пребрісанога ума, церкев, да је біла света і остали свѣт, да је біла мудра. За време владе Олге је Русіја словѣла далеко і шіроко в нај уздаленіјшіх земљах европскіх.

Тако је другіч засвѣтіла луч хрістјанства Русіју.

Svatoslav stupivši v mužska léta je sprijel vladu, se vojskoval junačko i vladal dosta izverstno. Po njegovoj smerti su njegovi sini si razdělili ruske zemlje: Jaropluk je vladal v Kijevě, Oleg v zemlji drevanskoj i Vladimir v Novgorodě léta 973. Poslednič je Vladimir opet sjedinil vse zemlje ruske v jednu državu. Ovi v istině slavni vladar je bil za vreme prvih lét svoje vlade verlo udan i nakloněn paganskoj věřě, razuzdan i okruten. Bolje prilěten se je scěla spreměnil na bolje i stal izverstnim vladarjem. Vladimir je svetčano i slovesno upeljal hristjanstvo v cěloj zemlji ruskoj, čim je dopolnil vruću želju svoje babice, svete Olge. Uže blizo sto lét se je hristjanska věra po malu širila v Rusiji poslednič vsu državu javno ovladala. Vladimir je oznanovavcem hristjanskim rad poslušal, kako njegova babica sveta Olga. K njemu su pošiljali do Kijeva hristjani mohamedani i Judi svoje književnike i učitelje, da bi svojej věřě naklonili njega i pridobili njegovu državu. Nije vědel, kteri od těh věrozakonov bi izbral. Izmed hristjanskih učiteljev je Vladimira naj več pognul něki učitelj od Gerkov poslan, koji je njemu obseg svetoga pisma kratko rasložil i mu pokazal živopisan obraz strašnoga suda o sudnom dnu. (l. 987.) Vladimir ga obdari bogato i ga odpusti velikoj čestju, pokliče boľjare i starešine městne v veče, v šbor, se s njimi posvetuje i po njih svetu pošlje deset razumnih mužů izpítovat vlastnosti těh věrozakonov. Procestovali su Bolgarsku, němečke zemlje i pomudili se take

Сватослав ступивши в мужска лѣта је спрѣл владу, се војсковал јуначко і владя доста ізверстно. По његовој смерті су његови сѣни сѣ раздѣлиі руско земље: Яроплук је владя в Кіјевѣ, Олег в земљи драванској і Владімір в Новгородѣ лѣта 973. Послѣднѣи је Владімір опет сјединіи вое земље руске в једну державу. Ови в істинѣ славні владар је бѣи за време первих лѣт своје владе верло удан і наклонѣн паганској вѣрѣ разуздан і окрутен. Боље прилѣтен се је сѣлѣ спремѣниі на боље і стал се ізверстниі владарѣм. Владімір је светчано і словесно упељал хрїстјанство в цѣлој земљи руској, чѣм је дополниі вручу жељу своје бабѣце, свете Олге. Уже близо столѣт се је хрїстјанска вѣра по малу шѣрила в Русіји і послѣднѣи всу державу јавно овладаіа. Владімір је ознававцем хрїстјанским радпослушал, како његова бабѣца света Олга. К њему су пошѣљали до Кіјева хрїстјани, мохамедани і Јуди своје књижевникі і учитеље, да бѣи својеј вѣрѣ наклоніи њега і придобіи његову державу. Није ведел ктері од тѣх вѣрозаконѣв бѣи избрал. Ізмед хрїстјанских учитељѣв је Владіміра највеч погнаул нѣкі учитељ од Герков послан, којі је њему обсег светѣга писма кратко разложіи і му показал живописан образ страшиѣга суда о судном дну. (л 987.) Владімір га обдарі богато і га одпустиі великој честју, покличѣ бољаре і старешѣне мѣстѣе в вече, в сбор, се с њѣми посветује і по њѣх свету пошље десет разумних муж ізнитоват вѣдѣстѣості тѣх вѣрозаконѣв. Процестовали су Болгарску, нѣмечке земље і помудіи се таке

v Carigradě i onda se vernuli opet domu do Ki-jeva i su ushitjeno pripovĕdovali, kako veličastno se v Carigradě božja služba služi. Veliki knez sklene stati se hristjanom, samo neče pred Gerki ponižati se i prositi jih za sveti kerst, zato si umisli věru hristjansku, tako rekuč, si pribojovati (l. 988.) Zato prijadri i priljadja s velikoj vojskoj k Hersonu blizo Sevastopolja i prinuti ovo od starodavna bogato i slavno mĕsto, da se mu mora poddati i se tamo da s svojimi boljari kerstiti, berzo zatĕm se vĕnča, oženi, s carevnoj Anoj, sestroj cesarjev Basilija i Konstantina. Ova svatba je mnogo koristila obĕma deržavama. Sada se verne, v svoje prestolno mĕsto, da bi dal kerstiti svoju detcu i svoj narod. Pripravljali su se k toj velikoj, narodnoj svečanosti tĕm, da su razorili i razrušili podobe molikov. Narod je obilno oplakal svoje dosadajne molike i paganske obredĕ. Zatĕm proglasi Vladimir v mĕstĕ, da ima vse ljudstvo rusko pristupiti sveti kerst prijimat: tū priburi ves narod, naslĕdovaje kneza i boljare, v velikih trumah i gromadah na brĕg Dnĕpra, da bi sprijelo sveti kerst. Odrašĕeni se ustupe v vodu do pers i do vrata, otc i matere derže detca svoja na ruku, duhovniki, sveĕeniki ĉitaju kerstne molitve i spĕvaju hvalu gospod — bogu.

Vladimir se je scĕla prejināĉil naukom hristjanstva i priĉinjanjem žene svoje, velike kneginje, Ane; popred je bil razuzdan, ljutit i okrutĕn, sada se je spremĕnil v vladarja krĕpostnoga, prijaznoga i krotkoga.

в Цариградъ і онда се вернули опет дому до Кијева і су узхитљено приповѣдовали, како величашно се в Цариградъ божја служба служи. Великі кнез склене стати се хришћаном, само нече пред Герки понижити се і просити јих за свети керст, зато ои умисли вѣру хришћанску тако рекуч, си прибојовати (л. 988.) Зато пријадри і приладја с великој војској к Херсону близо Севастопоља і принути ово од стародавна богато і славно мѣсто, да се му мора поддати і се тамо да с својими бољари керстити, берзо затѣм се вѣнча, ожени, с царевној Аној, сестрој цесарѣв Бисіліја і Константина. Ова сватба је много користила обѣма државама. Сада се верне в своје престолно мѣсто, да би дал керсити своју дѣтцу і свој народ. Приправљали су се к тој великој народној свечаности тѣм, да су разорили і разрушили подобе моликов. Народ је обилно оплакал своје досадајне молике і паганске обредѣ. Затѣм прогласи Владимир в мѣстѣ, да има все људство руско приступити свети керст пријимат: ту прибурі вес народ наслѣдоваје кнеза і бољаре, в великих трумах і громадах на брѣг Диѣпра, да би спријело свети керст. Одрашчени се уступе в воду до перс і до врата, отци і матере држе дѣтца своја на руку, духовници, свешченики читају керстне молитве і спѣвају хвалу Господ — богу.

Владимир се је сдѣла прејиначил науком хришћанства і причинјанјем жене своје, велике кнегинје Ане; попред је бил разуздан, љутит і окрутен, сада се је спремио в владарја крѣпостнога, пријазнога і кроткога.

Sada se je veselo širila prosvěta i učenost v prostranih zemljah ruskih i se povsuda upeljavala božja služba po obredě pravoslavnom v slavjanskem jeziku, največ pismeni cirilskimi, osobito pod vladaj sinu Vladimirova velikoga kneza Jaroslava, koji je vseserdno miloval knjige slavjanske (od l. 1019. do 1054.); on je poklical iz Bolgarije bolgarske svešćenike i cerkvene pevce v Rusiju i je kupoval mnogo knjig bolgarskih glagolitoj pisanih, glagolitičke su se marljivo prepisovale iz glagolice na cirilicu v Rusiji imenito v samostaně v ruskom Novgorodě, onda take na jugu slavjanstva na svetoj gorě („athos“), kdě je bił ruski samostan založen, v kojem su se za Rusij marljivo i priležno prepisovale knjige begoslužebne i jini spisi iz glagolice na cirilicu.

Na svetoj gorě je 20 samostanov, 600 cerkev i kapelic; i veleučeni i slavnoznani Rus Gregorovič je ješće lěta 1844. tamo pregledal 450 slavjanskih rukopisov. Iz tamošnjih dvajset samostanov jih je devet, koji su ali do sadašnje dobe slavjanski ali su naj manje někada bili slavjanski i to su slědeći: samostan svetoga Pavla, Simopetra, Grigorija, Rusiko, Ksenof, Zograf, Hilandar (serbski), Filotei i Karakala.

V Rusiji se ob onom časě latinska služba božja s latinskim duhovničtvom nije nikada upeljala. Samo jedenkrat se je nešto takoga pokusilo pa naprazno, zastoj i zabađava. Pred lětom 968. za vreme kneza Svatoslava je osnoval němečki cesarj Oto I. v Mogunci (Majnci) biskupstvo naslovno rusko, še

Сада се је весело ширила просвјета і ученост в проотраних земљах руских і се повсуда учествовала божја служба по обреду православног в славјанском језику, највеч писмени цїрїлокини, особито под владој сїна Владімірова великога кнеза Ярослава, који је всесердно мїловао књиго славјанске (од л. 1019. до 1054.); он је поклицао із Болгаріје болгарске свешченїке і церковне певце в Русіју і је куповао много књиг болгарских глаголітој писаних, глаголітїчке су се марљиво преписовале із глаголице на цїрїлицу в Русіји іменито в самостанѣ в руском Новгородѣ, онда таке на југу славјанства на светој горѣ („athos“), кдѣ је бїл руски самостан zaloжен, в којем су се за Русь марљиво і прїлежно преписовале књиго богослужбне і јїни списї із глаголице на цїрїлицу.

На светој горѣ је 20 самостанов, 600 церков і капелїц, і велеученї і славнознанї Рус Грегоровїч је јешче лѣта 1844. тамо прегледао 450 славјанских рукописов. Із тамошњих двајсет самостанов јїх је девет, који су алї до садајне добе славјанскї алї су нај манје нїкада бїлї славјанскї і то су слѣдечї: самостан светог Павла, Сїмопетра, Грігоріја, Русїко, Ксеноф, Зограф, Хїмандар (сербскї), Фїлотеї і Каракала.

В Русіји се об оном часѣ латїнска служба божја с латїнским духовнїцтвом нїје нїкада упељала. Само једенкрат се је нїчто такога покусіло на напразно, застоњ і забадава. Пред лѣтом 968. за време кнеза Сватослава је основао нїмечкї цесарь Ото I. в Могунци бїскупство насловно руско, же-

leč te slavjanske zemlje najpred duhovnoj potle take svetovnoj svojej vladě podjarmiti: pa biskupa v Rusiju poslanoga, svetoga Vojtěha je ovdašnje ljudstvo iz zemlje izgnalo.

Ješče jedna zanimiva zgodba zasluži, da se ovde spomēni, koja se je slučila pri upeljevanji hristjanstva v Rusiji o časě velikoga kneza Vladimira. V lētih 982. i 988. se je Vladimir, ješče pagan, verlo srečno vojskoval i svoju vladu razširil od Buga do samoga baltičkoga morja; za te velike pobēde je hotěl se svojim molikom zahvaliti i njih oltarje po pagansku pokropiti s ljudskoj kervju. Boljari i starešine narodni mu nasvetuju, da se ždreba, kocka, kto se ima medlam žertvovati, i ždreba ali kocka pade i zadene nekoga mladoga Varjaga, hristjana: i sin i otec se ustavita i se uzprotivita, narod nju svlada i usmertiti. To sta dva perva i posleđnja, koliko se vč, mučenika hristjanstva v Kijevě. —

леч те славјанске земље најпред духовној потле
таке световној својеј владѣ подјармити: на бискупа
в Русіју нослаго, светого Војтѣха је овдашње
људство із земље изгнало.

Јешче једна заиміва згодба заслужи, да се
овдѣ спомѣни, која се је случила при упелѣванјі
христјанства в Русіји о часѣ великога кнеза Вла-
дімира. В лѣтѣх 982. і 983. се је Владімір, јешче
паган, верло слично војсковад і своју владу раз-
ширио ол Буга до самога балтѣкога морѣа: за те
велике побѣде је хотел се својим моликом захва-
літи і нѣх олтарѣ по паганску покрошіти људској
кervју. Болѣари і старешіне народні му светују,
да се ждреба, коцка, кто се іма модам жертво-
вати і ждреба алі коцка паде і задене нѣкога мла-
дога Варјага христјана: і сін і отец се уставіта
і се узпротивіта, народ нѣу свлада і усмерті. То
ста два перва і послѣдња, колико са вѣ, мученіка
христјанства в Кіевѣ. —

IV.

KAKO STOJI SLAVJANSKO SLOVSTO V SADAJNOJ DOBĚ?

41. Slavjanski jezik je samo jedan jedini, kako je bil starogerčki jezik take samo jěden jedini, ako ravno se je pisavalo četirmi gerčkimi narečji.

Književna sadajna slavjanščina je razděljenja na osem dělöv, to je na četiri glavne književne jezike, (prikladněje bi se reklo: narečja ali dialekte) i na četiri manje književne jezikiče.

Glavni književni jeziki su :

1. Jezik ruski, kojim pišu Rusi, i to Velikorusi, Malorusi i Bělorusi, njih . . . 51,184.000.
2. Jezik horvatskoserbski, kojim pišu Horvati i Serbi, njih . . . 6,095.000.
3. Jezik česki, kojim pišu Čehi i Moravani, njih . . . 4,414.000.
4. Jezik poljski, kojim pišu Poljaci, njih . . . 9,365.000.

Menji književni jeziki su :

IV.

КАКО СТОЈІ СЛАВЈАНСКО СЛОВСТВО В САДАЈНОЈ ДОВѢ?

41. Славјанскі језік је само једен једині, како је біа старогерчки језік таке само једен једині, ако равно се је писавало четірмі герчкимі наречјі.

Књижевна садајна славјаншчина је раздѣљена на осем дѣлов, то је на четірі главне књижевне језіке (прикладнѣје бі се рекло: наречја алі діалекте) і на четірі манје књижевне језікіче.

Главні књижевні језікі су:

1. Језік рускі, којім пишу Руси, і те Велинорусі, Малорусі і Бѣлорусі, нѣх . . . 51,184.000.
2. Језік хорватскосербскі, којім пишу Хорвати і Сербі, нѣх . . . 6,095.000.
3. Језік ческі, којім пишу Чехі і Моравані, нѣх . . . 4,414.000.
4. Језік польскі, којім пишу Польскі, нѣх . . . 9,865.000.

Меньі књижевні језікі су:

1. Bolgarski, kojim pišu Bolgari, njih	3,587.000.
2. Gorotanskoslovenaki, kojim pišu Slovenci, njih	1,151.000.
3. Ugerskoslovenaki, kojim pišu Slovaki, njih	2,753.000.
4. Lužickoserbaki, kojim pišu lužički Serbi, njih	142,000*).

To nije škodljivo slavjanskemu slovetstvu i narodnoj prosvěti, da govorimo različna narečja, podnarečja i raznorečja: pa to je naj već škodljivo, da pišemo naměstě v jednom jedinom književnom jeziku slavjanskem — uzajemnom — v osmi neuzajemnih književnih jezikov i jezikičov, jer těm razdělmo slavjanske spisovatelje, čitatelje i knjige na osem dělův, da imamo osem različnih literatur i směšnih literaturic, naměstě jednoga velikoga i veličanstvenoga slovetstva vseslavjanskoga.

Na kratko se to niti ne može kazati i dopovědati, koliko ta gerda razčepljenost, nesloga i neuzajemnost škoduje slovetstvu, prosvěti i narodnom blagostanju. Jedna naj većih skerbi slavjanskih spisovateljev budi zato, da se ta razčepljenost, nesloga i neuzajemnost slovetstvena odstrani, da počnemo pisati uzajemno. Slavni J. Kolar piše o tom: „Kdo ve slovanském národu počet ná-

*) Po narodopisě Šafaříkovom 1849. — Po naj novějším sčtanji je Bolgarov vse skupa 6,885.000.

1. Болгарські, којім пишу Болга- рі, нѣх	3,587.000.
2. Горотанскословенські, којім пи- шу Словенці, нѣх	1,151.000.
3. Угерскословенські, којім пишу Словани, нѣх	2,753.000.
4. Лужичкосербські, којім пишу лужичні Сербі, нѣх	142.000*).

То није шкодливо славјанскому словству і на-
родној просвѣтѣ, да говоримо различна наречја, по-
днаречја і разноречја: па то је највѣч шко-
дливо, да пишемо намѣстѣ в једном је-
дином књижевном језику славјанском
— узајемном — в осмі неузајемних
књижевних језиков і језикичов, јер тѣм
раздѣлимо славјанске списователѣ, читателѣ і књи-
ге на осем дѣлов, да имамо осем различних літе-
ратур і смѣшних літературіц, намѣстѣ једнога ве-
лікога і величанственога словства всеславјанскога.

На кратко се то ніті не може казати і доно-
вѣдати, колико та герда раздѣљеност, неслога і
неузајемност шкодује словству, просвѣтѣ і народ-
ном благостанју. Једна највѣчјих скербі славјан-
ских списователѣв буді зато, да се та раздѣље-
ност, неслога і неузајемност словствена одстрани,
да почнемо писати узајемно. Славні Ј. Колар пише
о том: „Као ве славјанском народу почет на-

*) По народописѣ Шакаріновом 1849. — По најновѣјшим
читанјі је Болгаров све скупа 6,835.000.

reči umenšuje, ten má takovou zásluhu, jako ten nejelavnější auctor a spisovatel.“ —

Čto to znači, pisati uzajemno?

Pisati uzajemno znači: pisati v dosadašních književních jazykích pa tako, da se oni po malú blíží, med seboj podobněji přibližují na toliko, da bi književen Slavjan za potřebu rozumel vsaku uzajemno spisovanu slavjansku knjihu:

42. Je li moguće uzajemno pisati?

Jamačno je moguće i to ještě dosta lehkó. Starí Gerki su govorili i pisali v četirih narečjích, pa su vendar imeli samo jeden gerčki jazyk i samo jedno gerčko slovo. Mnogi sadašnji izobraženi narodi, na priměr: Francuši, Italijani, Angleži i Němci imaju već i različnějších narečjích i podnarečjích, nego mi Slavjani i predeci imaju samo po jeden književen jazyk. Čto je pri jinich narodích moguće, čto pri njih djansko postoji, bi ne vědel, začto bi imelo biti nemoguće samo pri nas Slavjaních? — Isti naši příprosti ljudi razna narečja govoreči, slovnice neznajući, znadu vendar govor tako obrnuti, da se govoreči za sílu rozumí: bi morala biti vendar čudna, ako bi samo naši spisovatelji, samo naši književní i učení muži písúči za vse Slavjane, ne znali ali ne hotěli svůj dosadašnji književní jazyk málo obrnuti, popraviti i poravnati, da bi barem za sílu rozuměli i ostalí Slavjani.

Pisati uzajemno, přibližavno, nije samo moguće, nego je ještě přibližno lehkó.

речі уменшује, тен на таковоу заслугу, јако тен вој славітјіи ауктор а описователь.” —

Что то значі, писати узајемно?

Писати узајемно значі: писати в досадајніх книжевиіх језікіх да тако, да се омі по малу бліжају, мед себој подобнјіі прихадјају на толіко, да бі книжевен Славјан за потрѣбу разумел всаку узајемно спісану славјанску кнѣгу.

42. Је лі могуће узајемно писати?

Јакочно је могуће і те јешче доста лехко. Старі Геркі су говорілі і писалі в четіріх наречііх, на су вендар імелі само једен герчки језік і само једно герчко словство. Многі садајні ізображені народі, на примѣр: Французі, Італіјані, Англезі і Нѣмці імају веч і различііх наречііх і поднаречііх, него мі Славјані і шредце імају само по једен книжевен језік. Что је прі јініх народіх могуће, что прі нѣх дѣянско обстојі, бі не недел, зачто бі імело біті немогуче само прі нас Славјаніх? — Істі наші пріпресті лѣуді разна наречја говоречі, словніце незнајучі, анаду вендар говор тако обернуті, да се говоречі за сілуразуме: бі морала біті вендар чудна, ако бі само наші спісовательі, само наші книжевні і учені мужі пішучі за все Славјані не зналі алі не хотѣлі овој досадајні книжевні језік мало обернуті, поправіті і поравнати, да бі барем за сілу разумѣлі і осталі Славјані.

Писати узајемно, пріблїжеванно нїје само могуће, него је јешче прілічно лехко.

Tërja se samo alédeče :

Spisovatelj slavjanski hotéč pisati samo za svoje pleme piši nepreménno v svojem dosadajnom književnom jeziku, to je : spisovatelj ruski za Ruse po rusku, serbski za Serbe po serbsku, česki za Čehe po česku, poljski za Poljake po poljsku i tako dalje.

Naprotiv: ako spisovatelj slavjanski namérava pisati nečto tako izverstnoga i važnoga, tako imenitnoga i visprenoga, da bi imeli čitati i razuměti vsi Slavjani zajedne, stejné — a on piši onda opet v svojem dosadajnom književnom jeziku, Rus po rusku, Serb po serbsku, Čeh po česku, Poljak po poljaku ale — i v tom postoji vsa razlika — on piše uzajemno.

I to je prilično lehkó.

Ne tërja se, da bi moral uzajemni spisovatelj znati vsa slavjanska narečja, ali da bi moral morebiti v vsěh spisovati, nego da bi pisoval samo v svojem dosadajnom jeziku — po uzajemno i da bi knjige uzajemno spisane razuměl.

Ne tërja se, da bi morali pisati něk nov književn jezík — nego dosadajni književni jezík pa tako, da bi se, koliko moguće, približeval ostalim narečjem.

Ne tërja se, da bi se vse razlike naših dosadajnih književnih jezikov morale poravnati, nego samo některé, samo one, koje spisovatelj rado i lehkó poravna.

Тврја се само слѣдече:

Списоватељ славјанскі, хочеч писати само за своје племе, піші непремено в својем досадајном книжевном језіку, то је: списоватељ рускі за Русе по руску, сербскі за Сербе по сербску, ческі за Чехе по ческу, польскі за Польаке по польску і тако даље.

Напротив: ако списоватељ славјанскі напѣрава списати нѣчто тако ізверотнога і важнога, тако іменитнога і віспренога, да бі імелі читати і разумѣти всі Славјани заједно, стејић — а он піші онда опет в својем досадајном книжевном језіку, Рус по руску, Серб по сербску, Чех по ческу, Польак по польску але — і в том обстојі вса разлика он піші узајемно.

І то је прілічно лехко.

Не тврја се, да бі морал узајемні списоватељ знати вса славјанска наречја, али да бі морал моробіті в всѣх списовати, него да бі списовал само в својем досадајном језіку — па узајемно, і да бі књи́ге узајемно списане разумѣл.

Не тврја се, да бі моралі писати нек новкни́жеви́ језік — него досадајні кни́жеви́ језік на тако, да бі се колико могуће при́ближевал осталим наречјем.

Не тврја се, да бі се вса разлике наших досадајніх кни́жеви́х језіков морале поравнати, него само нѣктере, само оне, које списоватељ радо і лехко поравна.

Ne tärja se, da bi se uzajemne popravke upel-
jale v jeden mah, na vrat na nos, nego po malu,
po časä.

Ne tärja se, da bi vsi slavjanski spisovatelji
moralı početi uzajemno pisati, nego v vsakom ple-
meni slavjanskem samo někoji, samo naj izverst-
näjši, samo oni, koji su nadehnuti svetoj slogoj i
slavjanskoj uzajemnostju.

Ne tärja se niti od tēh uzajemnih spisovateljev,
da bi imeli vse svoje spise i knjige uzajemno
pisovati, nego samo one, koje su namēnjene všem
Slavjanom, koje su tako izverstne i važne, tako
imenitae i visprene, da bi jih imeli čitati i razu-
mēti vsi Slavjani.

48 Kako se ima pisati uzajemno?

Pisati uzajemno uči moja knjiga kojej je na-
slov: „Uzajemni pravopis slavjanski, to je: uzajemna
slovnica ali mluvnica slavjanska.“

Ovdē stoj samo jedno pravilo: Cirilica grad-
janska primērno uredjena budi nam v
spisih i knjigah všem Slavjanom namēn-
jenih azbukoj vseslavjanskoj.

Sramota i grēhota — brez vse zamēre budi
rečeno — nam spisovateljem, da jednoga istoga
naroda sini tako različno pisarimo: jedni cirilicoj,
drugi latinoj; jedni azbukoj ruskoj drugi serbskoj,
jedni abecedoj poljskoj drugi obdojnoj česko-hor-
vatsko-slovenskoj. Kađa ljubitelj slovetva slav-
janskoga i prosvēte narodne promotri totu žalo-
stnu razčepijenost i razdrobljenost: serdce mu
mora proplakati stranoj od tuge, stranoj od gnjeva

Не тврђа се, да би се узајемне поправке уцелјале в једен мах, на врат на нос, него по малу, по част.

Не тврђа се, да би воі славјанскі описоватељи морали почети узајемно списовати, него в сваком племену славјанском само нај изверстивјши, само они, који су надахнути светој слогој і славјанској узајемностју.

Не тврђа се ніті од тѣх узајемних описоватељев, да би имели все своје списе і књи́ге узајемно списовати, него само оне, које су напвијене всѣм Славјаном, које су тако изверстне і важне, тако именитне і вѣспрене, да би јих имели читати і разумѣти всі Славјани.

43. Како се има писати узајемно?

Писати узајемно учи моја књи́га, којеј је наслов: „Узајемні правопис славјанскі то је: узајемна словница алі млувница славјанска.“

Овдѣ стој само једно правило: Цірілица грађанска примѣрно уредѣна буді ним в списех і књи́гах всѣм Славјаном напвињених азбукој всеславјанској.

Срамота і грѣхота — без все замѣре буді речено — нам списоватељем, да једнога истога народа сѣні тако различно писарімо: једні цірілицој другі латиној; једні азбукој руској, другі сербској, једні абецедој полској другі ободној чesко-хорватско-словенској. Када лјубитељ словства славјанскога і просві́те народне промотрі тоту жалостну рацѣпљеност і раздробљеност: серце му мора проплакати стравој од дуге, стравој од гњева

osebito, jer ta različna pisarija ne izvira toliko iz jezika samoga, nego veđji děl iz naše nesloge, iz naše neuzajemnosti, po kojoj spisovatelji različnih naših plemen nerědko jeden isti zvuk, jedno isto slovo brez vse potrebe različno pisavamo. Toj nėsložnoj i neuzajemnoj pisariji se mora konec učiniti tēm, da se azbuka gradjanska upelje za azbuku vseslavjansku i to iz već uzrokov, ovdě stojte samo někoji :

1. Azbuka gradjanska je za nas naj popolnėjši alfabet, ona ima za vsaki slavjanski zvuk svoje vlastno pisme, ni ji potřeba pismena kerpati, na priměr : ž, š, č ali stavljati nemotorno po dvě pismeni za jeden zvuk, na priměr : ch, sz, cz.

2. Azbuka gradjanska nam je sveta, jer ima svoju izverstnost, svoj unuternji slavjanski osnov, kako glagolica i cirilica cerkvena, od svetoga Cirila.

3. Azbuka gradjanska je upravo naša vlastnina slavjanska i uže radi toga vsakomu pravomu Slavjanu mila i draga.

4. Azbuka gradjanska je verlo ugodna i ugledna, da se može svobodno uzporediti s vsakim i naj uglednėjšim pismom. — Poslědnič, čto je iz vsega ješće naj važnjěše i bi samo za se uže dostačovalo, da se azbuka gradjanska od vsega slavjanstva sprime za uzajemni alfabet.

5. Azbuka gradjanska je čudnovito daleko i široko po světě razprostranjena, namreč : v polóvině Evrope, v tretjině Asije i v dosta velikom prostorě Ameriko ; azbukoj pišu Rusi, Serbi i Bolgari, to je blizo 62,000.000, čitaj : dva i šestdeset.

особито, јер та различна писарија не изи́ра толико из језика самога, него вѣчји дѣл из наше неслогѣ, из наше неузајемности, ро ктерѣ списователи различних наших племен нерѣдко једен исті звук, једно исто слово без все потрѣбе различно писавамо. Тој не-сложној і неузајемној писарији се мора конец учинити тѣм, да се азбука грађанска упелѣ за азбуку всеславјанску і то из вѣч узроков, овдѣ стојте само нѣкоји

1. Азбука грађанска је за нас нај попод-ниѣјши алфавет, она има за сваки славјанскі звук своје властито писме; ни јі потрѣба писмена керпати, на примѣр: ж, ш, ч али стављати немоторно по двѣ писмени за једен звук, на примѣр: шѣ, sz, sz.

2. Азбука грађанска нам је света, јер има своју изверстност, свој унутерњи славјанскі оснѡв, како глаголица і цѣрѣлица цѣрквена од светѡга Цѣрѣла.

3. Азбука грађанска је управо наша властѣнина славјанска і уже раді тога всакому правѡму Славјану мѣла і драга.

4. Азбука грађанска је верѡ угодна і угледна, да се може свѡбодно узпоредити с всаким і нај угледниѣјшим писмом. — Послѣднѣч, что је из всега јѣшче нај важѣјше і бѣ само за се уже достачовало, да се азбука грађанска од всега славјанства спрѣме за узајемни алфавет:

5. Азбука грађанска је чудновито далеко і широко по свѣтѣ разпрѡстранѣена, нампеч: в половѣнѣ Европѣ, в третѣнѣ Асїји і в доста велѣком простѡрѣ Амерѣке; азбукој пишу Руси, Сербѣ і Болгарѣ, то је близо 62,000.000, читај два і шѣстѣсет

milijonov Slavjanov. Nad vse to se azbuka ješče neprestano širi i nedvojbeno budu sprijeli asijski narodi graničeči na Rusj od Rusov prosvětu i zajedno take pismena cirilska. V samom dēlē zauzima uže sada cirilica ogroman prostor; od Salonika na Srēdozemnom morji do rēke Amura na medji kitajskoj, od Neve na baltičkom morji do Tiflisa v maloj Asiji, od Arhangeljska na bělom morji do morja černoga od Černogore do Kamčake i ješče dalje. Kako se mora spisatelju cirilicoj pišućemu serdce radostju širiti, kada pomisli, da je domovina njegove cirilicoj spisane knjige ves široširoki svēt cirilski.

Kako bi se 'pak cirilica gradjanska morala urediti, da bi bila uzajemua, to je prikladna vsēm narečjem, vsemu slavjanstvu?

Cirilica gradjanska je uže sada tako izverstna, da je potreba poravnati v njej samo jednu jedinu stvar. To je:

Ne sastavljajmo po dvē pismeni v jednu pismensku podobu, sliku: nego pišimo vsako pismo po sebě, osobito *j* i *ѣ*.

To bi činili ovako:

Pisali bi za samoglasnike jednostavne *a*, *e*, *i*, *o*, *y*; namēsto samoglasnikov jotovanih, jotom (*j*) složenih, stojećih v početku sloga, silabe *я*, *е*, (*ѣ*), *и* — *ю*, bi se pisalo *ja*, *je*, *ji*, *jo*, *jy*; namēsto samoglasnikov jerovanih, jerom (*ѣ*) složenih, stojećih po soglasnikih *я*, *ѣ*, *и*, — *ю*, bi se pisalo *ѣа*, *ѣе*, *ѣи*, *ѣо*, *ѣу*; i namēsto *щ* i serbskih *ѣ*, *ѣ*, *ђ*, *ћ* bi se pisalo *uш*, *лѣ*, *кѣ*, *дѣ*, *ч* ali *мѣ*.

миліонов Славjanов. Над все то се азбука јешче непрестано ширі і недвојбено буду спріјелі асијскі народі гранічечі на Русь од Русов просвѣту і заједно таке писмена цїрїлска. В самом дѣлѣ заузіма уже сада цїрїлица огромен простор; од Салоника на Срѣдоземном морьї до рѣке Амура на медьї кїтайској, од Неве на балтїчком морьї до Тїфліса в малој Асїї, од Архангельска на бѣлом морьї до морьа чернога, од Черногоре до Камчака і јешче даље. Како се мора спїсатељу цїрїлицој пишучему сердце радостју ширіті, када помислі, да је домовїна нѣгове цїрїлицој спїсане кнїге вес шїрошїрокї свѣт цїрїлскї.

Како бї се пак цїрїлица грађанска морала уредїті, да бї била узајемна, то је прїкладна всѣм нарејем, всему славjanству?

Цїрїлица грађанска је уже сада тако изверстна, да је потрѣба поравнатї в нѣј само једну једїну ствар. То је:

Не состављајмо по двѣ писменї в једну писменску подобу, слїку: него пишїмо всако писмо по себѣ, особїто *ј* і *ѡ*.

То бї чїнілі овако:

Пїсалї бї за самогласнїке једноставне *а*, *е*, *ї*, *о*, *у*; намѣсто самогласнїков јотованїх, јотом (*ј*) сложенїх, стојечїх в почетку слога, сїлабе *я*, *е* (*ѣ*), *и* — *ю*, бї се писало *ја*, *је*, *ји*, *јо*, *ју*; намѣсто самогласнїков јерованїх, јером (*ѡ*) сложенїх, стојечїх по согласнїкїх *я*, *ѡ*, *и*, — *ю*, бї се писало *ѡа*, *ѡе*, *ѡї*, *ѡо*, *ѡу*; і намѣсто *щ* і сербскїх *ѣ*, *ѣ*, *ђ*, *ћ* бї се писало *шч*, *лѣ*, *нѣ*, *дѣ*, *ч* алї *тѣ*.

Tako uredjena azbuka bi bila spodobna za vse naša narečja, za vse slavjanstvo. Obširneje vidi v mojej uzajemnoj slovnici slavjanskoj.

PESNI CIRILOVSKE.

Pěsem Cirilova.

44. Hospodine, pomiluj ny !
Jesu Kriste, pomiluj ny !
Ty spase všeho míra,
spasiž ny i uslyšiž
Hospodine hlasy naše!
Daj nam všem Hospodine,
žizn a mír v (naši) zemi.
Krleš, Krleš, Krleš.

Ova kratka, pa prezanimiva pěsmica, je prvi i najstarější spoménik hristjanstva v Čeah upeljanoga. Věropodobno je složena od apostelov slavjanskich Cirila i Metoda ali od pomočnikov nju, jer ovu pěsem je priprosto ljudstvo česko skupa pělo uže lěta 973. pri posvećenji pervoga biskupa pražskoga Dětmaru i ju spěvava maličko v jeziku spreměnjenu do naše dobe. Ta pěsmica bi se mogla naj prikladněje imenovati cirilova — svetomu Vojtěhu se nikako ne može pripisati, koji je bil jako je znano, protivnik slavjanske službe božje. Besěda te pěsmice ima značaj cěla pravoslavni, napěv. presno starocerkveni, je podoben napěvu.

Тако уредѣна азбука би била сподобна за
вса наша наречја, за все славјанство. Обшириѣ
вѣди в мојеј узијемној словниці славјанској.

ПѢСНИ ЦІРІЛОВСКЕ.

Пѣсем Цірілова.

44. Господіне помілуј нас!
 Јесу Крісте помілуј нас!
 Ті спасе всега свѣта,
 спасі нас і услиші
 Господіне гласе наше!
 Дај нам всѣм Господіне,
 сречу і мир в (нашеј) землѣ.
 Помілуј, помілуј, помілуј нас!

Ова кратка па презаніміва пѣсница, је перви
і нај старѣјши спомѣник христјанства в Чехах у-
пелѣаного. Бѣроподобно је сложена од апостолов
славјанских Цірила і Метода али од помочников њу,
јер ову пѣсем је припросто лѣудство чesко скупа
пѣло уже лѣта 978. при посвеченіі первога бискупа
пражскога Дѣтмара і ју спѣвава мадичко в језіку
спремѣниену до наше добе. Та пѣсница би се мо-
гла нај прикладнѣје іменовати цірілова — светому
Војтѣху се нікако не може приписати, који је бѣл,
како је знано, противник славјанске службе божје.
Бесѣда те пѣснице іма значај спѣла православні,
напѣв пресно староцерквені, је подобен напѣву

praefationis zapadne cerkve. Ta pësmica je vëropodobno složená v Bolgariji prie ko sta sv. Ciril i Metod prišla v veliku Moravu, samo sta ju seboj prinesla i se v Čeahah do našega vremena spëvava; ona izvira jesče iz onoga vremena, ko je bila samo jedna jedina, občna, sveta cerkev božja, ne razdëljena na istočnu i zapadnu; zato je nam Slavjanom ta pësmica tako častitljiva, tako mila i draga. Ovdë je maličko spremënjena, da ju Slovenci ložeje razume.

K česti sv. Cirilu i Metodu.

Pësem gorotansko-slovenska.

45. Dvě světlě zvězdě bliščete
na nebě nam Slavjanom :
oj sveti Ciril i Metod !
na nebě nam Slavjanom.

Sta svetu věru širila
slavjanska dva apostola :
oj sveti Ciril i Metod !
slavjanska dva apostola.

Slavjansko pismo stvorila,
Slavjane prosvečavala :
oj sveti Ciril i Metod !
Slavjane prosvěčavala.

praefationis западне цркве. Та пѣсмица је вѣропо-
добно сложена в Болгаріи пріе ко ста св. Ціріл
і Метод прішла в велику Мораву, камо ста ју се-
бој прінесла і се в Чехах до нашега времена спѣ-
вава; она извѣри јешче из онога времена, ко је
біла само једна једина, обична, света црква божја,
не раздѣљена на істочну і западну; зато је нам
Славјаном та пѣсмица тако частітљива, тако мила
і драга. Овдѣ је малічко сиремњѣна, да ју Сло-
венці лежеје разуме.

К честі светому Цірілу і Методу.

Пѣсем горотанско-словенска.

45. Двѣ свѣтлѣ звѣздѣ блішчетѣ
на небѣ нам Славјаном:
ој светі Ціріл і Метод!
на небѣ нам Славјаном.

Ста свету вѣру шіріла
славјанска два апостола:
ој светі Ціріл і Метод!
славјанска два апостола.

Славјанско пісмо створіла,
Славјане просвѣтљавала:
ој светі Ціріл і Метод!
Славјане просвѣтљавала.

Slavjanski ves rod ljubila,
za vse Slavjane molita :
oj sveti Ciril i Metod !
za vse Slavjane molita.

Da Bog razúm nam razsvétli,
ljubavju serce razjiskri :
oj sveti Ciril i Metod !
ljubavju serce razjiskri.

Da se hristjansko ljubimo,
po bratsku se podpiramo :
oj sveti Ciril i Metod !
po bratsku se podpiramo.

Da nas od zla osvobodi,
obilno nas blagoslovi :
oj sveti Ciril i Metod !
obilno nas blagoslovi.

Славјанскі вес род лубіла,
за все Славјане моліта:
ој светі Ціріл і Метод!
за все Славјане моліта.

Да Бог разум нам разсвітлі,
лубавју серце разжіскрі:
ој светі Ціріл і Метод!
лубавју серце разжіскрі.

Да се хрістјанско лубімо,
по братску се подпірамо:
ој светі Ціріл і Метод!
по братску се подпірамо.

Да нас од зла освободі,
обільно нас благослові:
ој светі Ціріл і Метод!
обільно нас благослові.

Na den sv. Crhy a Strachoty.

Česká.

46. Svatý Crho a Strachoto,
naši patronové,
svatých biskupův ozdobo,
naši zástupcové : —
Orodujte, orodujte
a za nás se přimlouvejte,
o svatí otcové !

Z východních jste krajin přišli
do země slovanské,
nám nejprvnější hlásali
učení křesťanské : —

Vy jste nás v Kristu zplodili,
o otcové svatí
víře křesťanské učili,
dali Boha znáti : —

Velice jste pracovali,
když jste lid učili,
byste nás Kristu získali,
v bídě nouzi byli : —

Pokrmem drahých svátostí
lid jste nasýtili,
v svaté víře i stálosti
všecky utvrdili : —

O milí svatí otcové!
na nás spomínejte,
ač jsme nehodní synové,
přec se k nám vždy znejte: —

Od moru, hladu rozbroje
na vždy ostříhejte,
radost svatého pokoje
šťastně vyžádejte: —

Píseň k sv. Václavu.

Česká.

47. Svatý Václave!
vévodo České země,
kněže náš!
pros za ny boha,
svatého ducha. Kyrielejson.

Nebeskeť jest dvorstvo krásné:
blažě tomu, ktož tam pójde
v život věčný,
oheň jasný
svatého ducha. Kyrielejson.

Pomoci tvé žádámy:
smiluj se nad námi;
utěš smutné,
otveď vše zlé,
svatý Václave! Kyrielejson.

Ova pësem ima izvirno samo te tri verste i je prestara, uže Beneš iz Veitmile (umerl lëta 1875.) ju imenuje pësnoj od starodavna spëvavanoj = can-
tio ab olim decantari consveta.

Pieśń „Bogarodzica.“

Poljska.

48. Bogarodzica dziewica, Bogiem sławiena
Marya!

U twego Syna Hospodyna matko
zwolena Marya!

Ziści nam spust winam, kirye elejson!

Twego dzieła krzciela Boże daj,

Usłysz głosy, napelnij myśli czło-
wiecze.

Słysz modlitwę, jaż (wz) nosimy,

To dać raczy, jegoż prosimy,

A na świecie zbożny pobyt,

Po żywocie rajski przebyt, kirye elejson.

Nas dla wstał z martwych Syn Boży,

Wierzi w to człowiecze zbożny,

Iż przez trud Bog swój lud
odjął diablęj stróżęj.

Przydał nam zdrowia wiecznego,

Starostę skował piekielnego,

Śmierć podjął, wspominał człowieka pierwszego ;

Jenże trudy cierpiał za wierne,

Jeszcze był nie przyspiał za

smierne,

Aże sam Bóg z martwych wstał.

Adamie, ty Boży kmieciu,

Ty siedzisz u Boga w wiecu,

Domieść że twe dzieci, gdzie krolują

Święci.

Była radość, była miłość,

Było widzenie twórcy anielski bez

końca ;

Tu się nam zwidziało diable potępienie.

Ni srebrem, ni złotem nas diabłu

odkupił,

Swą mocą zastupił.

Ciebie ulla człowiecze dał bok

przekłóć sobie, ręce, nodze obie,

Krew święta szła z Boga na zba-

wienie tobie.

Wierże w to, człowiecze, iż

Jezus Chryst za nas rany,

Swą świętą krew przelał

Za nas Chrześciany.

O duży o grzeszne sam Bóg

pieczę ima,

Diabłu ją odima,

Gdzie to sam króluje, ksobie ją

przyima.

Juž nam czas, godzina grzechów
się kajać,
Bogu chwałę dać,
Ze wszemi siłami Boga miłować.
Marya dziewica, pros Syna twego
Króla niebieskiego,
Chocia nas uchowa
Ode wszego złego.

Wszyscy Święci proście,
Nas grzeszne wspomóżcie,
Byśmy z wami byli,
Jezu Chrysta chwalili.
Tegoż nas domiść Jezu Chryste
miły,
Bychom z tobą byli,
Gdzie się nam radują wsze
niebieskie siły.

Amen, amen, amen,
Amen, amen, amen,
Amen, tako Bóg daj,
Bychom szli wszyscy w raj.

Ta píseň je naj dávnější spoménik jezika polj-
skoga, složil ju je sveti Vojtěch, rodom Čeh, apostol
Poljakov okolo léta 994. i prepěvali su ju navadno
vojaki před začetkom bitve užé v časě kralja Bole-
slava Hrabroga, koji je vladał od léta 992. do 1025.
To je najstarější zapis te písní i je iz léta 1408. —

Письм о светом Савѣ.

Сербска.

49. Усклікнумо с љубављу
светитељу Саві,
Сербске цркве верховној,
свештенічкој главі.
Тамо венці тамо слава
гдѣ наш пастір влада сада
појте му Сербі
песму і утрોјте.

Із те Свете горе нам
дојде отче Саво,
сузе братѣ убриса
Неманіча славо!
Свештеніче цркве сјајне
духовніче свете тајне.
Саво светитељу
међу апостолі.

Пуна сі нам кошніце
трудольубна Сербіје!
Ізбор дічних сіновах:
Сербах соколовах;
к небу горе погледајте,
тамо Саву угледајте:
Саву — нашу славу
пред престолом божјім.

Ој Сербіје родљена
Сестро Херцоговіно,
умільато баці зор
на Савіне дворе;
Милешево славіло се
с' гроба вѣкад светог Саве,
Фрушка гора красі се
тѣлом кнез Лазара.

Царь Урош је (преславна
у Неманіе діка)
сілног цара Душана
круну наслѣдио;
Вукашине клеті вране
сербска рѣда черні враже.
ті Уроша убі —
а душу ізгубі.

Пуна вѣка четірі
(і шестнаест лѣта)
міла мајко Сербіје
ті негледа свѣта. —
Чуј пам радост светі Саво
духовенству перва главо:
Сербіја је міла
лице разве дріла!
